

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Til Belysning
af
**Blichers Liv og
Digtning**

1820-1836

Af
Søren Vasegaard

Woel's Boghandel og Antikvariat
(Cai M. Woel) - København 1926

Forord.

Ejendommeligt nok har vi ikke paa Dansk nogen tilfredsstillende Biografi af Danmarks mest læste Forfatter, Steen Steensen Blicher.

Der findes en lille Levnedsskildring i »Folkelæsninge af forlængst afdøde N. J. Termansen, som skrev den i 1868, hvorefter den siden gentagne Gange er optrykt, men vistnok nu paany udsolgt. I Hundred-aaret for Digterens Fødsel udgav Ev. T. Kristensen og M. A. S. Lund et populært Skrift; »Steen Steensen Blichers Liv og Gjerning«, der ligeledes forlængst er udsolgt. I 1902 udgav nu afdøde Lektor Hans Hansen Begyndelsen til en udførlig Biografi, »St. St. Blichers Barn-dom og Ungdom«, men dels udkom den bebudede Fortsættelse beklage-ligvis aldrig og dels beskæftiger den sig kun med Tiden til 1810. Ende-lig er den ogsaa udsolgt.

Dermed er Listen udtømt over de selvstændige danske Skrifter, der kan komme ind under Begrebet Biografi. Paa Tysk har Dr. Paul Elsner i 1917 (paa dansk Forlag) udgivet »S. S. B. Der Heide-dichter und Heidepfarrer. Ein Lebensbilde, der vistnok ikke er ud-solgt, men som jo iøvrigt ikke søger sin Læsekreds i Danmark.

En Særstilling i Blicher-Litteraturen indtager Jeppe Aakjær's store 3-Binds Værk »Steen Steensen Blichers Livstragedie i Breve og Aktstykker« (1903—04), der indeholder en Rigdom af Data og Op-lysninger, og som danner en værdifuld Materialesamling for den, der i Forvejen er fortrolig med Stoffet, men som er ganske uoverskuelig for almindelige Læsere. Desuden er den ogsaa udsolgt.

Af Specialundersøgelser, der hviler paa selvstændig Forskning, bør først og fremmest nævnes Otto Borchsenius; »Himmelbjerg-præstens, oprindelig trykt i »Nær og Fjærna, senere optaget i udvidet Form i »Fra Fyrverne«, anden Række (1880), S. 126—230. Ogsaa dette Arbejde er udsolgt.

Biografisk Stof findes dernæst spredt i en særlig Gruppe af Bøger om Blicher, de saakaldte »Studier«, hvoraf Hans Hansens »Studier over S. S. B.« (1898) og Hans Brix; »Blicher Studiere« (1916) bør fremhæves. Det vil formentlig ikke opfattes som Ubeskedenhed, naar jeg i denne Forbindelse nævner min Bog »Nordlys-Perioden i Blichers Digtninge« (1917), som har det angivne treaarige Tidsrum til særlig Behandling.

Endelig maa naturligvis nævnes Blichers egne »Erindringer«, oprindelig skrevet ca. 1839 til Tidsskriftet »Brage og Iduna, senere

ført a jour og optrykt i P. L. Møllers Udgave af Novellerne 1846 og endelig i selvstændig Udgave ved Undertegnede (1923).

Derudover eksisterer der en Mængde Afhandlinger i Essayssamlinger, Tidsskrifter og Ugeblade om kortere Afsnit eller enkelte Begivenheder i Blichers Liv eller med enkelte Digtværker som Genstand. Mere udførlig, men meget spredt er det »Tillæg«, som Ev. Tang Kristensen føjede til en Samling »Skizzer og Bladartikler« (1899). Dette Tillæg har til Overskrift: »Nogle Smaa bidrag til Steen Blichers Levnetsbeskrivelse, særlig dog til hans Families og huslige Liv«.

De fleste af disse Arbejder indtil 1914 er nævnt i Erichsens og Krarups »Dansk historisk Bibliografi III (under Blicher), men Fortegnelsen er dog ikke fuldstændig. —

Det vil af denne Oversigt kunne skønnes, at der er megen Interesse i Landet for Blicher — af Grunde, som det ligger udenfor disse Bemærkningers Ramme at undersøge. Men det vil ogsaa ses, at der endnu ikke findes en fyldestgørende, samlet og paalidelig Fremstilling af Blichers Levned og Digtning — der hænger sammen i en Grad som hos faa andre Forfattere.

Det maa vistnok ogsaa indrømmes, at det hidtil har været meget vanskeligt at skrive en saadan. Dels spænder Blichers Virksomhed over saa mange Omraader, at det næsten er umuligt for Enkeltmand at komme til Bunds deri, dels har der været betydelig Uklarhed og en Del Misforstaaelse angaaende nogle af hans vigtigste Livsafsnit, og endelig har det været nødvendigt kritisk at gennemgaa et ikke ubetydeligt Materiale for at faa ryddet op i traditionsbundne Opfattelser paa forskellige Punkter.

Nærværende Arbejde bør derfor betragtes som et beskeden Bidrag til den Biografi, der vel engang maa komme. Det slutter sig forsaavidt til mine tidligere Undersøgelser angaaende »Nordlys-Perioden«, som jeg har sat mig til Opgave at udfinde det oprindelige i Blichers Forfatterskab fra han begyndte at skrive Noveller til han i 1836 foreløbig afsluttede denne Del af sin Digtning med Udsendelsen af femte Bind, hvori den omfangsrigeste af hans Fortællinger, »Fjorten Dage i Jylland«, findes optaget. —

Læserne vil formodentlig paa de følgende Blade finde adskilligt, der afviger en Del fra den gængse Opfattelse af Digterens Produktion og Livsforhold, men ved at syse med Stoffet gennem en Aarrække, er det bleven mig klart, at man endnu — trods mange ihærdige Forsøg paa at komme de virkelige Forhold ind paa Livet — var hildet i ikke faa Fejltagelser og Misforstaaelser. Mine Bestræbelser er da gaaet ud paa uden Hensyn til hævdundne Opfattelser at faa det rette Lys over hver Enkelthed. Kun derved vil man med Tiden naa til et korrekt Helhedsbillede.

Et Forhold har — efter mit Skøn — ikke været tilstrækkelig paaagtet, og det er den intime Forbindelse, der fra første Færd i Blichers Novelledigtning har bestaaet mellem Digteren og hans gamle Fader Niels Blicher. Jeg har forsøgt at stille denne Forbindelse i sit rette Lys — især paa et afgørende Punkt, hvorved der synes mig at komme

en naturlig Forklaring paa et hidtil ganske gaadefuldt Fænomen — nemlig Oprindelsen til det mærkeligste og berømteste af alle Digterens Arbejder: »En Landsbydegns Dagboge.

Iøvrigt har det været mig om at gøre at paavise, hvorledes Blichers jydsk Digtning Værdi i ligefremt Forhold er betinget af de Barn-doms minder og Oplevelser, der ligger bagved den. Ret beset kommer vi just derved ind til det oprindelige i denne Digtning. Men iøvrigt skal jeg lade de følgende Blade tale for sig selv.

Endnu finder jeg Anledning til at bemærke, at de efterfølgende Afsnit med Tiden tænkes suppleret med en Bog af et lignende Omfang angaaende den sidste halve Snes Aar af Blichers Liv. Om Tidspunktet for denne Udsendelse kan der endnu intet siges.

Endelig er det min Pligt at bringe Carlsbergfondets Direktion min ærbødige Tak for Støtte til nærværende Bogs Udarbejdelse.

Brønshøj i Januar 1926.

Søren Vasegaard.

Thorning-Perioden

1820—1825

Min Fødestavn er Lyngens brune Land;
Min Barndoms Sol har smilt paa mørken Hede;
Min spæde Fod har traadt den gule Sand;
Blandt sorte Høje boer min Ungdoms Glæde.
Skjøn er for mig den blomsterløse Vang;
Min brune Hede er en Edens Have —
Der hvile ogsaa mine Been engang
Blandt mine Fædres lyngbegro'de Grave.

Disse Linjer forekommer i Blichers første Digtsamling (Aarhus 1814), og da de er skrevet i det frodige østjydske Hadsherred, fjernt fra hans Barndomsegn, er det kun rimeligt, at de findes under Overskriften *Hjemve*.

Og da Digteren i Sommeren 1919 fik Udsigt til at faa Præsteembede og dermed komme bort fra Randløv og fra det brydsomme Forpagtervæsen, er det naturligt, at han valgte Thorning-Lysgaard-Kaldet til sin fremtidige Bolig for at komme tilbage til sin Barndoms »Edens Have«, Heden.

Desuden kom han paa en Maade til at blive sin Faders Efterfølger som Præst, idet Lysgaard, der i Niels Blichers Tid havde hørt under Vium, fra 1807 var bleven Anneks til Thorning. I hvert Fald vilde han komme til at præke i den samme Kirke, som hans Fader havde præket i, og — da maaske ikke just *Prækestolen* vinkede allermest — faa med de samme Mennesker at gøre, som han havde kendt fra sin Barndom af. Mest af alt har dog utvivlsoomt *Naturen* kaldt paa ham og derunder ikke mindst de vide Jagtdistrikter.

Det blev da i denne Barndommens Egn Blichers Prosa-digtning blev født, og dertil har vel mange Omstændigheder været medvirkende. Det er derfor naturligt at undersøge de forskellige Vilkaar, der danner Baggrunden for denne den vigtigste og varigste Del af hans Forfatterskabs Tilblivelse.

I. Omgangskredsen.

Omtrent en halv Mils Vej Nord for Thorning Præstegaard ligger Skovridergaarden *Stendalsgaard*.

Oprindelig hørte den ind under Kolonianlægget paa Alheden og beboedes indtil Midten af Aaret 1790 af Bonden *Niels Nielsen Cramer*, som i sine unge Dage havde været Kusk for den bekendte Læge, Provinsialmedikus *Ancher Ankersen* i Ribe. Her havde han benyttet Lejligheden til at lære sig saa meget af Lægekunsten, at han kunde skabe sig en ret udbredt Kvaksalverpraksis — utvivlsomt i Kraft af en medfødt Evne, som ikke kan frakendes mange af de saakaldte »Kloge Mænd«*). Desuden var han i Besiddelse af flere andre Færdigheder, der synes at have omgivet ham med en vis Mystik, som er kommen ham til Gode paa forskellige Omraader.

Med eller uden Grund kunde Niels Blicher ikke forsone sig med Manden, vistnok især paa Grund af Kvaksalveriet, og selv efter at Præsten havde begravet ham (16. Juli 1790), kunde han ikke tilbageholde en misbilligende Bemærkning i Kirkebogen om hans omstrefjende Praksis i »Haand-Læge-Videnskaben«, skønt han ellers indrømmer, at Cramer »havde lært nyttige Kunster«.

Cramer var forøvrigt ogsaa en stridbar Mand, der stadig laa i Klammeri, baade med sine Naboer i Kolonien, med Koloniforvalteren, den senere Amtsforsvalter Michael Gjølrup, og med Myndighederne i Almindelighed. I Rigsarkivets Samlinger af Papirer vedrørende Kolonierne findes Mængder af Embedsskrivelser, der er udvekslet om Cramers Forhold, og det synes at disse har været alt andet end hel-

*) Smlgn. H. P. Hansen: *Kloge Folk i Vestjylland* (Kbh. 1925).

dige. At han ogsaa blev idømt svære Bøder for ulovlig Brændevinsbrænding, anfører jeg kun for en Fuldstændigheds Skyld, da det paa hin Tid hændte mange andre skikkelige Folk.

Det er højst sandsynligt, at Stendalsgaard i Kraft af Cramers daarlige Rygte har været ilde omtalt i Vium Præstegaard i Blichers Barndom. Men at Gaarden i hvert Fald har bidt sig fast i Drengens Bevidsthed, er utvivlsomt, ikke mindst efter at den ved Cramers Død blev nedlagt som Kolonigaard, ombygget og derefter indrettet til Bopæl for den fra Hannover indforskrevne Forstmand, senere Skovrider *Brüel*, som Leder af Statens Plantningsforsøg. Baade Brüel og hans Forsøg var ogsaa Niels Blicher imod, forsaavidt som han i høj Grad tvivlede om, at disse Forsøg vilde bringe andet end store Udgifter for Staten. Derom afgiver han i sin Topografie over Vium en udførlig Betænkning, som kan have haft en gavnlig Indflydelse paa Sønnens Stilling til Plantningssagen, forsaavidt som den kan have advaret ham mod forhastede Meninger.

Da Blicher nu i 1819 vendte tilbage til Stedet, fik han uomgængelige Vidnesbyrd om, at Stendalsgaard og dens Plantage *ikke* havde været en mislykket Affære. Den tyske Skovrider Brüel var forlængst flyttet til Nordsjælland og en af hans Elever, den københavnske Assessorsøn *Jens Bang* havde siden 1815 siddet som Skovrider paa Stendalsgaard, hvor han iøvrigt blev til sin Død, fjorten Aar efter Blichers Død.

Jens Bang og Stendalsgaard var i denne Blichers Thorning-Periode et Slags Centrum for Egnens Selskabelighed. Han var, da Blicher kom til Sognet, gift med en Datter af Gartner Preisler i Kjøbenhavn, af den bekendte Preislerslægt, hvoraf særlig Skuespilleren af dette Navn og hans Hustru, født Devegge, havde faaet almindelig kendte Navne i Hovedstaden. I hans Hus samledes Omegnens Præster og Embedsmænd, og da han tillige blev anset for den kyndigste Forstmand efter Brüel, er det rimeligt, at ogsaa hans Kolleger ham til Stendalsgaard. Desuden

var han Tiendekommissær, havde faaet Bestalling som Landmaaler og blev 1820 Medlem af den Taksationskommission, som skulde vurdere de Godser, der ved denne Tid skulde overgaa til Statsejendom. Endelig var han — hvad der i denne Sammenhæng betyder meget — en ivrig Jæger. Det er da klart, at Blicher maatte komme i Forbindelse med Jens Bang.

Skovrideren havde en Søster i Kjøbenhavn, som i 1800 var bleven gift med Grosserer *Mangor*, og som i 1812 var bleven Enke. Den senere berømte Kogebogsforfatterinde *Madam Mangor* kom sammen med en Grosserer *Fibiger*, som i 1816 var bleven Formynder for et forældreløst Pigebarn, *Petra Holm*, og som i 1820 spurgte hende om Raad i Anledning af, at hun skulde se at finde en Plads til Petra et Sted, hvor hun kunde komme i Huset og lære Husgering. Md. Mangor satte sig da i Forbindelse med Broderen paa Stendalsgaard, og derved kom bemeldte unge Pige derover.

Om Petra Holms mærkelige Ungdomsskæbne maa i denne Sammenhæng siges et Par Ord. Efter hendes egen Opgivelse skal hun være Datter af den bekendte Captajn *Hans Peter Holm* (der kommanderede »Najaden« under Sammenstødet med de engelske Krigsskibe ved Norges Kyst i Sommeren 1812) og en Provstedatter fra Helsingør. For Moderens Vedkommende er Opgivelsen utvivlsomt i Overensstemmelse med Kendsgerningen, hvorimod det er mere tvivlsomt, at Captajn Holm er hendes virkelige Fader. Hverken Slægten Holms Efterkommere eller Biografisk Leksikon (Kommandør E. With) kender noget til dette Ægteskab mellem Provst *Trands* Datter og H. P. Holm, men kun til Captajns Giftermaal 1807 med Marie Heegaard (f. 1791, d. 1860), og en af Petras Efterkommere har derfor villet finde den rigtige Forklaring paa hendes Oprindelse i et Slægtssagn om, at Capt. Holm »som god Officer paatog sig Faderskabet for sin øverste Krigsherre *Frederik VI*«.

Hvorledes det nu end maatte forholde sig dermed, saa er det sikkert, at Petra hele sit Liv var forældreløs. Hendes

Moder døde 1805, Aaret efter, at Petra var født, og en Justitsraad *Topp* i Helsingør tog sig da af Barnet, idet han fik hende anbragt hos en Slægtning i Slagelse. I de følgende Aar skiftede hun Plejested fire Gange, til hun altsaa i 1820 kom til Stendalsgaard, hvor hun blev som Pige i Huset, til hun den 21. Oktober 1825 blev gift med Jens Bangs Svoger, Snedker *Frederik Christian Preisler*. Denne søgte til Skovridergaarden, efter at han i Begyndelsen af 1820erne var vendt hjem fra en længere Udenlandsrejse som Svend i Tyskland*).

Petra Holm lod i sin Alderdom sin Søn nedskrive sine Erindringer, som elskværdigt er stillet til min Raadighed af hendes Sønnesøn, Hr. *Bertel Preisler* i Malmø. Hvad der i denne Sammenhæng har den største Interesse, er det Billede, Fru Preisler giver af Livet paa Stendalsgaard, og da de øvrige Oplysninger, der findes i Erindringerne, viser sig at være paalidelige paa alle de Punkter, hvor de kan kontrolleres, er der ingen Grund til at tro, at Billedet fra Skovridergaarden ikke ogsaa skulde svare til Virkeligheden.

Den første, hun nævner, er betegnende nok *Blicher*:

•Han var just i sin første Digterperiode og begyndte her at drage Opmærksomheden paa sig. [Her sigtes sikkert til *Novellerne*]. Ivrig Jæger var han og mødtes i den Idræt af *Bang*, som var en livlig og begavet Natur. Bangs Hustru . . . Fru *Abel Bang*, havde Preislernes muntre livlige Natur, og et yndigt Hjem med hjertelig Munterhed fandt Sted paa Skovridergaarden i denne Rahbekske Tid, hvor rigtig Selskaber kunde siges at være Selskaber. Muntre Sange og overgIVEN Skjæmt og Glæde ved Livet var Datidens Selskabers Kjendemerke.

En Pastor *Kjerulff* fra den tyske Præstegaard var en lige-saa herlig Selskabsbroder, for ikke at tale om Pastor *Meldahls* fra Vium, tre Fjerdingsvej borte, hvor Moder [*Petra Preisler*] traf jævnaldrende Veninder og Aandsbeslægtede i Døttrene, især i *Dorthea* og *Jensine*.

Efter en Omtale af Snedker Preislers Rejse og Hjemkomst, hedder det videre:

*) Snedker Preisler og hans unge Hustru flyttede efter Brylluppet til Viborg, hvor han drev Haandværket til han i 1840 købte Brønnums Gæstgivergaard og derefter udvidede denne Virksomhed under det endnu gældende Navn *Preislers Hotel*.

»Fader [Preisler] kom altsaa til Stendalsgaard Aar 18[22]. Der var i denne Tid paa Gaarden en *Nerents*, som var Student og Redaktør [N. blev Red. af »Viborger Samler« fra 22. Maj 1828 efter A. F. Just's Død] og forresten nød Jagtens og det frie Livs Glæder ude paa Heden. Om Dagen var Onkel, Blicher, Fader og Nerents [d. v. s. Bang, Blicher, Preisler og Nerents] paa Jagt og om Aftenen kom de hjem for at nyde Dagens Udbytte til Aftensmad og spille Schak, medens Moder [Petra] havde de forsultne Hunde ude i Kjøkkenet

Blicher forfriskede dem da med Oplæsningen af sine Noveller, som snart skulde blive saa yndede i hele Danmark. Til Selskaberne skrev Onkel ofte smaa Skjemtesange, Blicher ogsaa

Det vil formentlig af disse uden nogen Kunstfærdighed eller Tanke om Offentliggørelse skrevne Minder fra Stendalsgaard fremgaa, at der var en gammeldags hyggelig Gæstfrihed til Huse i Jens Bangs Hjem, ret et Sted, hvor Blicher kunde befinde sig vel.

Det vil i denne Sammenhæng være naturligt at supplere Skildringen af Selskabslivet paa Stendalsgaard med Givelsen af et Brudstykke af det Brev, Jens Bang skrev til sin Søster, Md. Mangor, en Ugestid efter Petra Holms Bryllup. Skønt der ganske vist i strengere Forstand findes Ting deri, som ikke angaar Blicher, saa giver det et væsentligt Bidrag til Forstaaelse af det Milieu, han færdedes i.

Stendalsgaard, 29. October 1825.

I Gaar 8te Dage havde Preisler Bryllup — og det var et Bryllup der kunde sige *Pap.* — Den Talemaade kjender Du jo nok. Alle Holsteins, den nye Herredsfoged, Djørups, Lunds fra Liselund, Præsterne Meldals, Blichers og Kjerulfs*) — kort alle Egnens Honoratiores, ialt Summa Summarum 25, mødte

*) Angaaende de i dette Brev (hvoraf Afskrift venligst er overladt mig af Hr. N. Chr. Lunding, Kjøbenhavn) nævnte Personer hidsattes følgende orienterende Oplysninger:

Holsteins 3: Herredsfoged og Skriver i Lysgaard og Hids Herreder, Cancelli-Raad Johan Holstein havde Bolig og Tinghus i Hørup (nu Kjellerup). — *Den nye Herredsfoged*: 1825 afløstes Holstein af Overauditor Henr. Hansen Holm. — *Djørups*: Proprietær og Tiendekommissær Laurs C. Djørup ejede Aunsbjerg fra 1820 til 1834. — *Lunds*: Proprietær Lund paa Liselund (en Parcel fra Aunsbjerg) var Tiendekommissær. — *Meldals*: Pastor Peter Meldal var Sognepr. i Vium 1807 til sin Død 1853. — *Kjerulfs*: Lorents Stallknecht Kjerulf var Præst i Frederiks-Karup fra 17/3 1819 til 1831. — *Abel*, d. v. s. Jens Bangs 1. Hustru, f. Preisler, der var død i Oktober 1824. Den senere hen i Brevet nævnte *min lille Kone* var Anne Marie Djørup, Datter af Ejeren af Aunsbjerg, med hvem han blev gift i Foraaret 1825.

i Wium Præstegaard Kl. 3. Vi gik da alle til Kirken — den rare Frue Holstein var min rare Brudekone og jeg første Brudevsvend — derefter kom alle de andre parvis. Meldal begyndte sin Vielsestale med, at nu var da endelig det Øieblik kommen, hvorefter Brudeparret havde længtes saa forskrækkelig, nu vare de snart ved Maalet etc.; derefter gav han en nøjagtig Beskrivelse om Hedningernes Givtermaal. Saa talte han lidt, men virkelig ret net om Abel. Med eet begyndte han at rose Brudgommens særdeles Dygtighed som Snedker. Nu kunde man tydelig see, at der vilde komme noget af meget Betydning fra hans pastorale Læber; thi han kneb Øinene stærkt sammen, rynkede Panden, satte Hovedet langt ned mellem Skuldrene. Efter at han nu ved en god Pause og under slige Gesticulationer havde spændt alles Opmærksomhed, stak han Hovedet langt frem, bredte Armene ud og raabte med Heflighed disse mærkelige Ord: »Ja, Ja, saalænge Danmark staaer skal Deres Profession florere! Om Moderne endog forandre sig nok saa meget. Nu var Talen strax tilende — og om det er til Ære eller Skam for os vil jeg ikke afgjøre, men jeg saa ikke en Taare i noget Øie under den hele og til Lykke ikke lange Tale.

Nu kørte vi alle i 7 Vogne hertil, hvor der beværtedes med Kaffe, The, Chocolate, Brændevin, Syltetøi etc., indtil vi Kl. 8 gik til Bords. — Her kommer nu en af mine svage Sider at nævne alle Retterne, men appellerer jeg til min lille Kones Hukommelse. Altsaa 1ste Ret Flæskeskinke med Rødkaal og Snittebønner; 2den Ret fersk Fisk; 3die Ret Rombudding; 4de Dyresteg og Gaasesteg; 5te Krandskage og Sukkerbrød; 6te Krøm og Gelee, hvilken sidste forestillede yndige Pærer, Æbler, Blommer, Kirsebær etc. saa livagtig, at man hartad kunde fristes til at troe, at de nylig vare plukket af Træerne. Det gik overmaade muntert til. Tre Viser, forfattede til Dagens Fest, bleve afsungne og de behørige Skaaler udbragte. Den 1ste Vise var af Blicher, den 2den af Peis og den 3die, der var meget munter, af en, der kaldte sig Casper Bogfinke. I denne blev egentlig en 354aarig Glaspocal besungen, der paraderede ligefor Brudeparret og stod paa den omvendte, dig godt bekendte runde røde Bakke, omgivet med Egeløv. Denne deilige Pocal, der Aar 1471 er fabrikeret af en Preisler og siden stedse gaaet i Arv fra Fader til Søn, var fyldt med god Viin, hvoraf den ærværdige Gamle indtager $2\frac{1}{2}$ Potte. Den gik først rundt fra Gjest til Gjest, men da vi frygtede for, at den Gamle let kunde faa en Skavank paa disse Reiser, bleve vi alle enige om at gjøre Pilgrimsreiser til den, der gav Anledning til mange Løier. Det er da naturligt, at der hos hver Mandsperson stod en Flaske god Viin, hvoraf der var nydt adskillige Draaber, inden den gamle Dreng maatte holde for. Kl. henad 12 stode

vi fra Bordet, derefter blev sludret, røget Tabak, sunget, paa nye gjort Pilgrimsreiser til den Gamle, der atter var bleven behørig forsynet, og i behagelig Munterhed gik Tiden, indtil Gjesterne efterhaanden adskiltes, og Kl. 2½ vare de alle borte.

Jeg troer — og det har mange forsikret mig — at alle morede sig herligt, og det er den største Fornøjelse for en Vært! — Om Søndag Eftermiddag og Aften vare de af Egnens skikkelige Beboere, til hvem jeg ey havde Plads om Fredagen, forsamlede hos mig. De fik 3 Retter Mad — som jeg paa min Siel ikke kan huske. Den gamle Brave maatte nu atter frem med sine gode Draaber.

Jeg har altsaa gjort et anstændigt Bryllup for min Svoger, og begge Selskaber samt Offer etc. etc. kostede dog ikke over 50 Rbd. — Det var ogsaa nok, siger Du, og Du har Ret, men jeg kunde ikke vel gjøre det mindre. Gid kun Petra maa være istand til at gjøre hendes Mand saa lykkelig, som han fortjener, det ønsker jeg inderlig. I Tirsdags kjørte jeg dem til deres Bopæl, der er lille, men meget beqvem og ret ordentlig.

— — —

Det vil nu fremgaa af Jens Bangs Brev, at Petra Holm ikke blev betragtet i Skovridergaarden under det almindelige Synspunkt overfor Tjenestepiger — hvilket hendes Ytringer i Erindringerne ellers kunde lade formode.

Men ogsaa inden hun blev forlovet med Skovriderens Svoger, er i hvert Fald Blicher bleven opmærksom paa den unge — efter hendes Søns Udsagn — *livlige* Pige. Formodentlig er hun bleven præsenteret for Digteren som Captajn Holms Datter, og da Blicher i 1812 i Anledning af »Najaden« Kamp ved Norges Kyst 6. Juli havde besunget Begivenheden — under Overskriften *Najaden* —, er det kun rimeligt, at han interesserede sig for Datteren af dette Skibs Fører under Kampen mod Englænderne.

Det er imidlertid interessant at bemærke dette Digts Forandring, efter at Blicher havde gjort Bekendtskab med Petra Holm.

I dets første Skikkelse (»Najaden«, »Aarh. Stiftstid.« 15. Aug. 1812) er der kun Tale om selve Kampen. Skibet nævnes som »Havets yngste Brud«, Besætningen omtales i sin Helhed som »Heltehæren«, men der nævnes intet Navn paa hverken Fører eller Næstkommanderende. Dog er der formentlig tænkt paa Captajnen med Udtrykket »Møens

Brudgom«, der sprang fra det hede Baal, nemlig da Skibet var skudt i Brand. — Det sidste Vers lød da oprindeligt saaledes:

Græd ei Qvinde for din Søn.
 Ei for Husbond kier!
 Slig en Død med Ære
 Under Kamp og Seir maa være
 Meer end Livet værd.

At hermed *ikke* er sigtet til Holm, fremgaar klart deraf, at denne ikke omkom under Slaget, men først druknede i Slutningen af Oktober samme Aar, idet en Jolle kændrede med ham i den norske Skærgaard — altsaa efter Digtets Offentliggørelse.

Da Blicher nu efter sin Flytning til Thorning gav sig til at samle Digte til »*Bautastene*« — dels af hvad han selv havde skrevet tidligere og hvad han kunde finde af nye Emner, dels hvad han kunde faa Ingemann o. fl. til at levere, tog han det gamle Digt fra 1812 med, forandrede Overskriften fra »*Najaden*« til »*Holm*« og føjede følgende tre Vers til de øvrige, som optoges væsentlig uforandret:

O! men græd for ham, som her
 Skilles fra sin Møel [d. v s. Skibet]
 Hun i Bølgen dukker,
 Han tilbage staaer, og sukker,
 Paa den grumme Søe.

Græd for *Holm*, den danske Helt!
 At paa Kampens Dag
 Døden ham ei rækker
 Og med *Buhl**) i Dybet trækker
 Paa *Najadens* Vrag!

Skjult i Taager og i Storm
 Kommer Døden bag:
 Værgeløs han blegner,
 Og i troløs Afgrund segner
 Uden Sværdeslag.

Det er næppe tvivlsomt, at disse tre Vers og den forandrede Titel er en Følge af Blichers Kendskab til Petra

*) Løjtnant Buhl var faldet i Kampen d. 6. Juli. Om ham skrev Blicher et Minde-digt, der offentliggjordes i Digtsamlingen »*Jyllandsreise* i 6 Døgn» (1817).

Holm. Og at Versene ikke er kommen til, *efter* at hun var bleven forlovet med Jens Bangs Svoger, synes at fremgaa deraf, at »Bautastene« var færdig fra Blichers Haand i Midten af Aaret 1821 og i hvert Fald var færdigtrykt faa Maaneder efter, at Preisler kom hjem fra Udlandet.

II. Præst og Jæger.

Af Petra Preislers Erindringer fra Stendalsgaard fremgaar det, at navnlig Jens Bang, Snedker Preisler og Student Nerents var Blichers Jagtkammerater. Det er dog nok en Overdrivelse, naar man nærmest faar det Indtryk, at de kun gik paa Jagt, men det hænger sammen med, at disse Aftener paa Skovridergaarden, naar Jagt-brødrene vendte tilbage fra deres Udflugter, fylder mest i hendes Erindringsliv.

Forøvrigt har den mundtlige Overlevering bevaret et Træk, der belyser de Fristelser, som Jagten i hin Tid kunde udsætte den lidenskabelige Jæger i Thorning Præstegaard for, og som jeg derfor ikke kan nægte mig Fornøjelsen at anføre, saaledes som den er nedskrevet af Fr. Chr. Preislers Sønnesøn, Hr. Bertel Preisler i Malmø. Den lyder saaledes:

Bang og Bedstefader kom kørende en Søndag Morgen til Thorning og vilde have Blicher med paa Jagt. Blicher bad dem vente, medens han gik ind og prædikede, hvortil de svarede, at saa gik de med ind og hørte paa Prækenen. »Nej, nej,« sagde Blicher, »det skal I ikke, det er bare en gammel én, som jeg har frisket op«. Men de gik alligevel med. Blicher prædikede 15—20 Minutter, indtil Forsamlingen græd, saa sluttede han af, kørte paa Jagt og overlod Degnen Resten.

Historien er i Virkeligheden ligesaa karakteristisk for sin Tid, som den er betegnende for Blicher som Præst. Man maa vel erindre, at Digteren aldeles ikke havde søgt Præsteembedet, fordi han gik omkring med en brændende Forkyndertrang i Blodet, men alene fordi han savnede Midler til at forsørge Kone og Børn. Som det vel er almindelig bekendt, havde han paa det Tidspunkt, da den

godsejerlige Velynder paa Rodstenseje hjalp ham til et Præsteembede, i Sinde at søge Plads som Herregaards-skytte, og naar han da foretrak Præstekaldet, saa var det til visse ikke, fordi det bedre tilfredsstillede hans Hjertes Trang, men alene fordi han troede, at det gejstlige Embede smed mere af sig i økonomisk Henseende.

Men dernæst var Datidens Præster i Almindelighed — altsaa bortset fra de ganske faa Tilfælde af religiøse Vækkelsesprædikanter, som enhver Tid vel har haft Eksempler paa — mindre optaget af Evangeliets Forkyndelse, men betydelig mere af Landvæsenet og dermed beslægtede Op-gaver, og hvis en Præst ellers havde en Syssel, der lagde Beslag paa hans aandelige Interesse, saa var det i de færreste Tilfælde religiøse. Hvis man gennemgaar Præsternes Indsats i Litteraturen i Aarhundredets Begyndelse, saa vil den langt overvejende Part vise sig at omfatte alt andet end religiøst vækkende eller opbyggende Skrifter.

En Præst løb med andre Ord ingen Risiko for at miste sin borgerlige Agtelse eller Menighedens Respekt, fordi det var offentlig bekendt, at han interesserede sig mere for verdslige end for hinsidige Anliggender, mere saa paa Tiendens og Offerets Størrelse end paa Tilhørernes Talrig-hed, naar han prædikede. Den Gang var Begrebet religiøs Opbyggelse ikke udviklet til den Grad af Højspænding som i vore Dage med den deraf følgende Konkurrence om at faa fyldte Kirker til Prækenerne.

En retfærdig Vurdering af Blichers Forhold til Jagten maa da naturligt dæmpe noget paa den Komik, der med vore Dages Begreber som Baggrund let vil falde over Præsten i Thorning. Den rammer ikke ham mere end den Tid, han var et ægtefødt Barn af — og endda knapt saa meget, saavist som han ikke søgte Embedet under falske Forudsætninger.

Den morsomme Historie henleder forøvrigt naturligt Tanken paa en lignende Jagthistorie, der en halv Snes Aar senere fandtes i Blichers Tidsskrift »Diana« (2. Bind 2. Hefte, August 1835). Den hedder »*Særdeles Jagtiver*« og fortæller om en anden jydsk Landsbypræst fra Slutningen

af det 18. Aarhundrede, der havde en lignende Lidenskab for Jagten. Historiens Kerne fortælles saaledes:

»Det var en Søndag, og Sidstprædiken i Hovedsognet. Degnen kom og meldte, at der var ringet sammen, og Præsten havde allerede puttet sig fra nedenunder Kjølen (for en Nemheds Skyld hang den altid halv tilknappet paa en Krog ved Bjælken), da een af hans Sønner kom farende ind og raabte: »Fa'er! Fa'er! nu sprang der to Raadyr ind i Kohaven.« Som et Lyn dukkede han igjen ud fra Præstekjølen, og imedens han foer omkring efter sin Jakke, Kabuds og Bøsse udstødte han: »Hille min lille Pineknø! Degn! Degn! »O, Menneske, begræd din Synd! Men skynd sig ikke for meget! — »A skal træk en saa laang a ka, svarte denne. (For at begribe Meningen, maa man vide, at Psalmen »O, Menneske« etc. var den længste i den gamle Psalmebog). Nu blev vi Drengene i Huj og Hast udsendte som Klappere, og gik denne Galopjagt saa heldigt af, at Præsten havde en Raabuk i sin Kjælder og vandt op i Kirken, inden Degnen endnu havde ganske begrædt sine Synder.«

Da Blicher optog denne Historie i sit »Tidsskrift for Jagtelskere«, har han sikkert med sin Erfaring kunnet indestaa for Paalideligheden, selv om det just ikke var Raabukke, der kunde opspores i hans Jagtdistrikt.

Det Spørgsmaal kunde nu opkastes, om Jens Bang kan findes i Blichers Digtning under en eller anden Maske, og jeg mener, at det er højst sandsynligt, at han er der, nemlig som *Kammerraad Hansen* i »*Juleferiernes*«. Det Billede, Skovrideren giver af sig selv i Brevet til Søsteren, Md. Mangor, suppleret med de faa spredte Træk, Petra Holm har meddelt om ham, stemmer nøje med det Portræt, Blicher tegnede af den gæstfri, joviale, jagtbegejstrede Kammerraad i de første Kapitler af den nævnte Novelle.

III. Interesseomraader.

Man har ikke ganske faa Vidnesbyrd om det Fremsyn, Blicher var i Besiddelse af med Hensyn til de nationaløkonomiske Værdier, der laa uudnyttet hen i Jylland. Men de Forslag og Ideer, han i Tidens Løb indsendte til Autoriteterne, fyldte mere i disses Arkiver end de fik Betydning i Virkeligheden. Grunden dertil maa vel søges fortrinsvis i Enevældens administrative Apparat, idet Beslutninger kun kunde tages af Kongen, og inden Forslag naaede til ham, havde saa mange Instanser haft Sagen til Betænkning, at den fornuftige Idé var bleven tilsløret af Betæneligheder.

Aaret efter, at Blicher var kommen til Thorning, skrev han et af sine mange Forslag ned og sendte det til Collins og Drewsens »Nye Landoeconomiske Tidender«, hvortil han fra Randlev havde sendt et Par Bidrag (om Faarefolde og om Vekseldrift). Dette Forslag handlede »Om de jydske Hedemosers Opdyrkning« og har til Underskrift: »Skrevet i Aaret 1820, mellem Jyllands udyrkede Moser, af S. S. Blicher.«

Vi maa forestille os, at Digteren hin Dag var paa Ur-fuglejagt i Graamose, som den Gang var et for disse Fugle fortrinligt Terræn. Han har saa holdt Frokostrast paa en af Højene ved Mosen og har siddet og fantaseret over det uhyre Areal, som laa hen til ingen Nytte:

»Her neden under os ligger den bleggraae Slette — ikke Eng; thi her klingede aldrig nogen Lee — ikke Tørvemose; thi her gravede aldrig nogen Spade — ikke Kiær; thi Vand sees ikke, men staaer kun i vaade Aar usynlig mellem Tuerne: disse Tuer, der bevoxede med Græs, Lyng, Pors, Tyttebærriis,

Tranbærriis, Blaaebærriis og Byllebærriis, betrædes kun af Hornkvæg, Hyrder og Uhrfugleskytter.*

»Naar skal denne Ørk blive opdyrket Land, naar skal Hvede og Rug og Byg og Havre bølge her istedet for Siv, Harekamp, Pors, Lyng og alle Arter Vacciniær? [latinsk Navn for Bøllebærriis]. Eengang — men om dette engang skal være snart, det beroer paa os selv.«

Og Blicher giver sig til at regne:

»Lad os engang see! Her er Kongemosen (som tilhører Kronen) over 100 Td. Land, her er Høgild Mose over 2000 Td., her er Graaemose (ogsaa Kongens) med alle sine omliggende, endnu større, her er Kjølvræe Mose, begge Simmelkiær Moser, Røgen Kiær endnu større, her er Aulum, Romvig — men det vilde fylde mere end et Blad at nævne dem alle.«

Det var hans Jagtdistrikt, han holdt Revy over, og han kom til det Resultat, at 7200 Sjæle kunde leve i disse Moser, naar de blev opdyrket. Han satte sit Haab til Regeringen og Landhusholdningsselskabet og foreslog at lade Moserne befolke med unge ugifte Folk, som kunde faa Jorden til Spotpris, og som ved at dræne og flittigt bruge Hakke og Spade og — Ild, kunde fremkalde »de rigeste Afgrøder«.

Dette blev tænkt og skrevet otte Aar før Dalgas blev født, seksogfyrre Aar før Hedeselskabet blev stiftet og otteogtrede Aar før dette Selskab begyndte at tage sig af Mosekultur. Man sammenligne nu Blichers Ræsonnement med de moderne Hedekultivatorers, og det vil ses, hvor langt Thorningpræsten var forud for sin Tid. Men det maa saa ogsaa erkendes, at han havde sin Forudsætning i den kongelige Beslutning om Opdyrkningen af Alheden i Midten af det foregaaende Aarhundrede. Deraf havde Blicher set, at Heden *kunde* forvandles til Agerland, naar der forelaa en Beslutning derom.

— — —

Samme Aar udarbejdede Blicher et andet Forslag af noget lignende Karakter, forsaavidt som det ogsaa gik ud paa at drage uciviliserede Omraader ind under Kultur. Det var blot ikke Moser, men Mennesker, nemlig de den Gang vidt udbredte og talrigere Natmændsfolk, der som

Nomader strejfede omkring paa Landet til Skræk for de fast bosiddende Bønder.

Forslaget, der som sagt er dateret Thorning 1820, havde den mærkelige Skæbne at være forsvundet i omtrent 100 Aar, indtil det i 1918 blev fundet i Viborg Landsarkiv og offentliggjort i »Tilskueren« i Februar 1919. Det er et særdeles betydningsfuldt Aktstykke til Belysning af Blichers Opfattelse af Natmandsfolket, og da Kjeltringerne spiller en ikke ubetydelig Rolle i hans Digtning, er det nødvendigt at kende det prosaiske Udgangspunkt for hans Bedømmelse af dette mærkelige Folkefærd.

Afhandlingen begynder med at minde om den foragtede Stilling, disse Mennesker fra gammel Tid havde haft i Samfundet, og om de Forsøg, der i Tidens Løb var gjort, »for at hæve hine Ulykkelige fra det lave Trin, hvorpaa de i Aarhundreder stode«, og han tegner et Billede af den Tilstand, hvori de desuagtet lever, og hvorunder selv den skidne og lasede Bondedreng uden Betænkning spiser af Fad med Hønen og Gaasen, med Grisen og Hunden, »men ej for sit Liv med Rakkeren!«

»Hvorledes maa det staa sig med det Menneskes Moralitet, som er foragtet under — jeg kunde gjerne sige — Hundene? Med hvilke Øjne skal denne ansee sig selv? Hvor skal han finde denne Selvagtelse, som er en Spore til Dyden og et Værn for den? Slavekaar — Slavesind!«

Det vil af disse Citater ses, at Blichers Udgangspunkt er Medlidenhed og Medfølelse med Natmandsfolkernes Livsvilkaar.

Blicher giver derefter en Fremstilling af deres Levevis og Optræden overfor den Befolkning, de lever imellem. Han lægger ikke Skjul paa, at de er en Landeplage, en Trusel overfor fredelige bosiddende Folk, ja anfører dokumenterede Eksempler derpaa. Men han fremhæver derefter ogsaa med stor Kraft, at de eksisterende Anordninger ikke frugter. Klapjagter, der er anstillet paa dem, »nytte slet intet — — *Jægeren er mere bange for Vildtet, end Vildtet for Jægeren.*«

Han omtaler de Forslag, der tidligere er fremkomne

til at komme Ondet til Livs, men finder ingen af dem tilfredsstillende, og saa fremsætter han sluttelig selv et Forslag, om hvilket han bemærker principielt:

»Jeg bygger paa den Grundsætning: at hiin politiske Sygdom — forældet og indgroet som den er — *ikke kan cures uden radicaliter at udrøddes*; Natmandsracen maa forsvinde til selve Navnet; thi saa længe dette vedbliver, vedbliver ogsaa Almuens Fordomme og hiins Laster.

Man misforstaae mig ikke! [hedder det senere]. Jeg mener ingen voldelig Udrøddelse som Guanchernes eller Caraibernes, ingen Fordrivelse som Jødernes af Spanien og Portugal, men een af Regjeringen iværksat Foranstaltning til Natmandslægtens totale Indblanding med de øvrige Borgerclasser, bygget paa retfærdige Grundsætninger og udført ligesaavel ved billige og lempelige, som sikre og alvorlige Midler, under stadigt Hensyn til det Heles Vel.*

Den praktiske Udførelse af dette Princip er der ingen Grund til at gaa nærmere ind paa, da det hverken fik eller kunde faa nogen Værdi. Hovedtrækkene deri var en Plan om paa en bestemt Dag at indfange samtlige Natmandsfolk over hele Landet, sortere dem i forskellige Kategorier og derefter internere dem, der ikke i Følge deres Natur hørte andre Steder hen, i to Colonier paa to ubeboede Øer. Det vigtigste var, at alle Børn i Alderen 7—15 Aar anbragtes paa Opfostringshuset eller paa anden Maade opdragedes og oplærtes i et Haandværk, hvorefter de anbragtes saaledes, at »deres Herkomst kan forglemmes«. Der er i disse Ideer Træk, som minder om moderne Fængsels-hjælp og Værgeraadsforsorg.

Blichers Hovedformaal — at faa Natmændene til at *smelte sammen med den øvrige Befolkning* — blev jo imidlertid naaet paa anden Maade, medens hans Forslag laa gemt og glemt i et eller andet Arkiv.

Og det egentlig *blicherske* i denne Plan er altsaa den samme Menneskekærlighed og Medfølelse med de foragtede Racer, som han nogle Aar forud havde givet Udtryk i Anledning af »Jødefejden« overfor Jøderne. Hans Stilling i 1820 er i Virkeligheden tillige den samme, som vi senere genfinder Gang paa Gang i hans Skildringer af Natmandsfolk i hans Noveller. Smlgn. saaledes Lange Margrete i

»Fjorten Dage i Jylland« og E Staakkelsmand i »E Bindstouw«*).

— — —

Det var dog ikke blot Teorier og Forslag, Blicher arbejdede med i sin Thorning-Periode. Hans Brevveksling vidner om, at han var paa Færde mange andre Steder, hvor han havde Mulighed for at yde en hjælpende Haand. Saaledes havde han samtidig med Afhandlingen om Natmandsfolkene indsendt — ligeledes til Landhusholdningsselskabet — en Opsats, som han et Par Aar senere kaldte: »Er Vandmangel at befrygte?« Hvad den gik ud paa er ligesaa uoplyst som hvor den senere blev af. I 1822 skrev han til samme Selskab et Andragende, hvori han bad om, at Landmand og Strømpehandler *Johannes Keller* i Thorning maatte faa Hjælp til Anskaffelse af en ny Plov. Aaret efter gik han til Cancelliet med et Andragende om at faa Lov til at indføre indbyrdes Undervisning i Thorning Skole. I Foraaet 1824 indsendte han til *Jonas Collin* en Afhandling om Uldbinderiet, hvori han priser denne Bibeskæftigelse som Middel til at hindre, at nogen gik sulten i Seng i de Egne, hvor denne Erhvervsgren trivedes. Hvor denne Afhandling blev af vides ikke, men den indbragte ham 200 Rigsdaler ved kongelig Resolution, og senere blev vel nok væsentlig det samme Stof optaget i hans Beskrivelse af Viborg Amt.

Et morsomt Aktstykke har Blicher efterladt sig fra disse

*) Det kunde synes noget for selvfølgeligt, at Blicher havde de samme Anskuelser om Taterne fra første Færd, som han med Mellemlum gav Udtryk i sine Noveller. Imidlertid er i det 6. Bd. af den store Udgave af Blichers »Samlede Skrifter« optaget en paa Tysk skrevet Artikel fra »Viborger Samlers 17. Aug. 1822, hvori et Pseudonym »Pader Faust« klager over »Kjeltringernes« og meddeler Træk af deres Familielev og af deres flokkevise Vandringer. Indsenderen, som slutter med et Ønske om, at der maa blive gjort »en Ende paa dette Uvæsen«, motiverer sin Pseudonymitet og Artiklens tyske Affattelse med en Henvisning til, at han helst vil vogte sit Hus for den røde Hane.

Artiklen er skrevet ud fra en kraftig Forargelse over Taterne, som drager ud og ind, men ikke tænker paa at rømme Landet, men den har aldeles ingen Forbindelse eller Lighed med Blichers Ræsonnementer i Artiklen fra 1820, og giver — som den staar nu i Blichers Samlede Skrifter — et skævt Billede af Blichers Stilling i dette Spørgsmaal. Og det bliver ikke bedre deraf, at det i de oplysende Noter bag i Bindet hedder »denne Blicherske Artikels«. Den er tværtimod ganske ublichersk — set paa Baggrund af Digterens tidligere Artikel og senere Noveller.

Mulig kan Misforstaaelsen bunde deri, at Blicher i sin Komædie »Avisfrieriet« har en Person, der hedder *Faust*. Men det er lidet troligt, at Blicher vilde benytte Navnet paa denne latterlige, fordrukne Marskandiser som Pseudonym, selv om han vilde skrive om Taterne og skjule sit Navn.

Aar som Vidnesbyrd om den Interesse, hvormed han gjorde sine Iagttagelser paa Landbrugets Omraade. Det er et Indlæg i »Viborger Samler« for 1. Septbr. 1824 under Overskriften »Rust i Rug«*).

Paa den Tid rasede Kampen over Landet om Berberisplanten som mulig Aarsag i eller som fuldkommen uskyl- dig i den saakaldte »Rust« i Kornet. I denne Strid stod Blicher som Berberisens Forsvarer, og den nævnte Artikel er et varmtfølt Indlæg for den forkætrede Plante, idet han gør Rede for sine Iagttagelser i Thorning. Artiklen ræsonnerer som saa:

I 1821 mentes to Berberisbuske at have fremkaldt Rust i to Naboers Rug udenfor Præstegaardshaven. Næste Aar afhuggede Blicher Buskene ligeved Roden og der kom ingen Rust i Rugen. I 1823 blev Risene staaende, blomstrede og bar Frugt, og der kom heller ingen Rust. Saa afhuggede han dem paany, og der kom ikke Rust i Naboens Rug, men hans egen blev stærkt angrebet. Men otte Dage før han bemærkede Rusten i hans egen Rug, drev en Taage eller Uhr fra Gadekæret ind over Rugmarken. Ydermere oplyser Artiklen, at hverken Stendalsgaards eller Kjærsholms Rug er angrebet af Rust, skønt der begge Steder staar Berberis i Haverne.

Efter disse Præmisser drager Blicher da følgende Slutning: »Hvo som ikke med Magt vil tilknibe sine Øjne, kan her gribe Sandheden med Hænderne.

Thorning Præstegaard d. 24de August 1824.

S. S. Blicher, Præst.

*) Findes ikke optaget i den nye Udgave af Blichers »Samlede Skrifter« ved Sprog- og Litteraturselskabet.

IV. Privat Økonomi.

Det var som foran bemærket altsaa for at skabe sig en økonomisk betrygget Tilværelse, at Blicher søgte Præstekald. De Penge, han havde giftet sig til med sin Farbroders Enke, svandt ind ved Statsbankerotten medens han var i Randløv, og det tør derfor vistnok med Sikkerhed antages, at han var en fattig, uformuende Mand, da han rykkede ind i Thorning Præstegaard.

De Breve og Aktstykker, der i de følgende Aar kendes fra hans Haand, giver os et Billede af en økonomisk Tilstand, der ingenlunde kan have svaret til de Forventninger, den nybagte Præst havde gjort sig ved at komme i Embede.

Allerede et halvt Aar efter sin Ankomst til Thorning indsendte han Andragende om Tiendelettelse. Samme Aar i December fulgte en Ansøgning til Kancelliet om Laan, som ikke blev bevilget. Aaret efter skrev han til Inge-mann (Oktober 1821), at han søgte Eftergivelse for Skatter, og 10. Jan. 1822 indsendte han ny Laanebegæring med den Motivering, at han havde Fogden for Døren for at pante for 3 Aars Skatterestance. Denne Gang fik han 300 Rdlr. Sedler af Finanskassen, som altsaa formentlig tildels fik Pengene tilbage i Form af Skatter. Blicher havde altsaa siden han kom i Embedet overhovedet ikke betalt Skatter.

De 300 Rdlr. har aabenbart ikke hjulpet nævneværdigt, thi i Juni samme Aar klagede han i Brev til *Liunge* over »Terminssorger«, og Aaret efter til samme Mand meddelte han, at plages af daglig Bekymring for at føde og klæde syv smaa Rollinger. Nogle Maaneder senere (12. Novbr.

1823) kommer Næringsssorgerne igen i et Brev til Rahbek som Slutning paa en Tak for dennes Anmeldelse af »Bautastene«. I 1824 skrev han i Februar til Ingemann, at han kun har faa »timelige Glæder«, og at Liunge kun har givet »Complimenter« for hans (Blichers) Bidrag til Liunges Tidsskrift. I Begyndelsen af 1825 klagede han i Brev til Collin, at han er en fattig Mand med Kone og otte Børn, og at han desaarsag havde gjort Regning paa Penge (nemlig Honorar for Tragedien »Johanna Gray«, som han havde indsendt til det kgl. Teater, og som var antaget til Opførelse, men som dog først blev opført det følgende Efteraar). I Slutningen af samme Januar Maaned skrev han til Liunge, at han ventede paa at faa Svar fra Elmquist om forhøjet Honorar for sine Bidrag til »Læsefrugter« (nok en Paamindelse til Liunge selv om at give andet end Complimenter).

Samtidig med det nævnte Brev til Collin sendte Blicher den omtalte Afhandling om Uldbinderiet i Hedeegnene, og den faldt i saa god Jord hos Frederik VI, at der ved kongelig Reskript af 14. April blev udbetalt Forfatteren 200 Rigsdaler. Det Svar, Blicher som Tak for Pengene sendte Collin, viser Digterens sangvinske Temperament i Forhold til øjeblikkelige og uventede Kontanter paa en højst karakteristisk Maade, idet han nemlig endogsaa drev det til at sige, at han efter Modtagelsen af Beløbet »ser med Rolighed en bedre Fremtid i Møde«.

Den »Fremtid« var imidlertid ligesaa kort som Blichers Hukommelse, thi da han i Juni begyndte at søge Spentrup Præstekald, først i Brev til Collin og senere i Skrivelse til Statsminister Kaas, spillede de trykkende Nærings-sorger atter en overvejende Rolle, og pudsigt nok kom den samme Vending fra Takkebrevet i April igen i det fornyede Takkebrev til Collin af 20. September for hans Andel i, at B. havde faaet Spentrup: »at jeg nu med Rolighed kan se en blidere Fremtid i Møde«*). — — —

Det vil ses af denne kortfattede Oversigt over Thorning-

*) De Dokumenter og Breve, hvorfra disse Oplysninger er taget, findes dels i Heises »Breve fra og til Ingemanns« og i Aakjærs: »Blichers Livstragedie«, 1. Bind.

præstens egne Udtalelser, at økonomiske Sorger var hans stadige Plage. Og dog er den sandsynligvis mangelfuld, dels fordi en hel Del Breve kan være gaaet tabt, og dels fordi de mundtlige Henvendelser jo ikke er nedskrevne.

At det var fattige og trykkende Omstændigheder, Blicher levede under, er der fornuftigvis ikke Tvivl om. Et Sted (Ansøgning af 10. Januar 1822) opgjorde han sin Aarsbalance med 240 Rdlr.s Underskud, og Amtmand *Schønheyder* i Viborg har sikkert ment, at der var Grund til at have Medlidenhed med Blicher, siden han anbefalede denne Ansøgning om Laan. Som nævnt gav den ogsaa et Resultat.

Et utvivlsomt Vidnesbyrd om de fattige Forhold i Præstegaarden er desuden Kirkebogens Oplysninger om de to Barnedaab, der fandt Sted i Blichers Hjem, medens han var i Thorning.

Den 24. Maj 1821 blev Sønnen Niels Jørgen fremstillet i Kirken. Under Rubrikken *Faddere* staar kun følgende:

»*Barnets Moder og Fader. N. Blicher, Præst i Randlev. F. Berg i Thorn[ing].*

Denne *F. Berg* er identisk med Blichers Svoger, afskediget Maanedsløjtnant, senere Lærer i Grønhøj *Friderich Georg Berg*, som paa dette Tidspunkt havde midlertidigt Ophold i Thorning Præstegaard*).

Ikke mindre selvhjulpen og spartansk er Fadderlisten, da det sidste Barn, *Francisko*, blev fremstillet i Kirken, d. 12. Oktober 1823:

»*Barnets Moder og Fader. Niels Blicher i Thorning og Hr. N. Blicher i Randlev.*«

Her var altsaa heller ingen fremmede Gæster med, idet Digterens Stedsøn, Niels, som den Gang var 14 Aar, var Fadder sammen med den gamle Præst i Randlev.

Hvilken Fattigdom møder der os ikke gennem disse korte Kirkebogsnotitser! Og hvilken Modsætning er der ikke mellem denne Fadderliste og den, der findes i Vium

*) Se Aakjær: Blichers Livstragedie III, S. 189.

Kirkebog hin 6. November i 1782, da Niels Blicher lod sin Søn *Steen* fremstille i Kirken:

— — — *Baaren i Kirke af Fru Kammerherreinde de Schinkel til Hald. — Fadderne vare S. T. Hr. Kammerherre Friderich de Schinkel til Hald, Hr. Oberst Lieutenant v. Waldow i Viborg, Hr. Etatsraad Steen de Steensen og Frue Mette Elisabeth de Schinkel, begge til Aunsberg.**

Det havde dog været at vente, at i det mindste Skovrider Jens Bang og andre af Blichers Jagtkammerater og Omgangsfæller fra Kredsen paa Stendalsgaard havde været med til at skabe Fest om disse Barnedaabshøjtideligheder. Naar dette ikke er Tilfældet, saa kan der ikke godt findes anden Forklaring paa denne gentagne Tarvelighed, end at Hjemmet i Thorning Præstegaard har været for fattigt til at huse fremmede Gæster.

Ganske vist maa det indrømmes, at Konen i Huset ogsaa ved saadanne Lejligheder har en Stemme med i Afgørelsen, — maaske Fru Ernestine ikke har syntes om sin Mands Omgangskreds, eller at hun ikke har været i Humør til at modtage Gæster. Blicher antyder noget i den Retning i et Brev til Liunge 1. Marts 1822, hvor han taler om »visse huuslige Forhold«, som har sat ham i nedtrykt Stemning. Og i Ansøgningen til Statsminister Kaas (dateret Kjøbenhavn 2. Aug. 1825) bemærker han, at han har en svagelig Kone, der »siden sidste Barns Fødsel og formedelst de trykkende Næringsssorger er blevet hypokondrisk«.

Men disse Muligheder synes i sidste Instans at kunne henføres til Fattigdommen. Thi dels ved vi, at Fru Ernestine godt kunde være med til Festligheder udenfor Præstegaarden (Brylluppet paa Stendalsgaard), og dels var hun godt to Aar senere paa hin »mærkelige Terminsdag«, som Blicher selv »ønskede at glemme«, i hvert Fald tilsyneladende en meget livslysten Dame*). —

Under disse tyngende og triste Livsvilkaar er det intet

*) Smilgn.: Hans Brix: Blicher-Studier, S. 57 ff.

Under, at Blicher maatte se at bringe det mest mulige ud af sin Pen og sin Digteraare for — som han skrev til Ingemann 25. Febr. 1824, omtrent samtidig med, at »En Landsbydegns Dagbog« blev offentliggjort i »Læsefrugter« — »dog imellem at kunne pynte mine otte Børn med Vadmelскоfter og Træskoe«*), en Vending, der forsaavidt stemmer godt nok med en Ytring i et andet Brev til I. et Par Aar før, hvori han ikke øjner anden Fremtid for sine Børn end som Haandværkere og Bønder*).

Derfor forekommer der jævnlig i hans Breve Beklagelser over, at der betaltes saa lidt eller slet intet, for hvad han skrev. Aaret efter sin Forflytning til Thorning var han i 6 Maaneder ikke i Stand til at sætte to Linjer sammen — klagede han i Brev til Ingemann*) — sikkert et Udslag af Nedtrykthed som Følge af Skuffelse over Præstekaldets ringe økonomiske Udbytte. Han sparede paa Porto-udgifter ved at benytte Hosekræmmere som Postbude, naar de skulde paa Forretningsrejser til Kjøbenhavn. Han søgte forgæves at faa et Par — iøvrigt ubetydelige — Teaterstykker omsat i Penge for, hvad der kunde faaes for dem. Han søgte Forlægger til en Samling Digte, men ingen vilde tage den, uden at der mindst var 100 Subskribenter paa Forhaand. (Formodentlig blev det til Samlingen »Sneeklokken«, der udkom i Julen 1825). Han leverede en Mængde Bidrag til Elmquists »Læsefrugter« i Aarhus og Liunges »Harpen« i Kjøbenhavn og søgte at faa Honorarerne derfor sat saa højt op som muligt. Hos Liunge opnaaede han vistnok ikke at faa Kontanter, hvorimod han fik Elmquist op paa 5 Rdlr. pr. Ark for originale Arbejder og 3 Rdlr. for Oversættelser. Og endelig skrev han i denne Periode Tragedien »Johanna Gray«.

Det vilde være haabløst at undersøge, hvilke Indtægter Blicher havde paa sin Forfattervirksomhed i Thorning. For »Læsefrugter«s Vedkommende kan det gøres op med tilnærmelsesvis Sikkerhed — forudsat at Honoraret virkelig slavisk fastsattes efter hvad Produktet fyldte. »En Landsbydegns Dagbog« indbragte saaledes for sine 3 Ark

*) »Breve fra og til Ingemann«, udg. af V. Heise (1879).

(48 Sider) 15 Rigsdaler, og de øvrige Noveller i Forhold hertil. Derimod kan det ikke oplyses, om Elmquist virkelig indskrænkede sig til at honorere et Digt som f. Eks. »Til Glæden« med Sekstendedelen af 5 Rigsdaler, — skønt det er forsaavidt troligt nok, som den typografiske Sammenpakning af Blichers Digte lader formode, at det har gjældt om at faa dem presset ind paa den mindst mulige Plads.

Hvad endelig »Johanna Gray« angaar, saa har det næppe givet Blicher ret mange af de Penge, han i Følge Brevet til Collin »som fattig Mand med Kone og otte Børn« havde gjort Regning paa, da Stykket jo blev henlagt efter tre Opførelser.

Der er endnu en Side af dette Spørgsmaal, som ikke bør lades uberørt, nemlig Blichers mulige Virksomhed som Oversætter. I Brevet til Liunge fra August 1823 omtalte han jo, at Elmquist gav pr. Ark 5 Rdlr. for originale Arbejder og 3 Rdlr. for *Oversættelser*. Har Blicher saa haft noget Oversætterarbejde?

Spørgsmaalet er ingenlunde indskrænket til at have økonomisk Betydning. Hvis det nemlig kunde besvares bekræftende, var det ikke utænkeligt, at det kunde være ad den Vej, Blicher blev ført ind paa Prosadigtningen, og at han ved at iklæde fremmede Forfattere dansk Dragt fik det tekniske Herredømme over sin Fortælleform i ubunden Stil, hvis Resultater vi nu glæder os over i hans Noveller.

Da Hans Brix i sin Afhandling om »En Landsbydegns Dagbog« (i »Blicher-Studier«) har antydnet, at Blicher kan have oversat en fra engelsk stammende Novelle »Nytaarsgaven« (»Læsefrugter«, 7. Bd. 1920), har jeg for at faa dette Spørgsmaal klaret gennemgaaet de Aargange af dette Maanedsskrift i den Tid, indenfor hvilken der kan være Tale om, at Blicher leverede Bidrag dertil.

Resultatet af disse Undersøgelser er forsaavidt magert og delvis negativt, som der *intet* findes i sproglig og stilistisk Henseende, der minder om Blicher. I hvert Fald ikke i Oversættelserne. At han ikke kan have oversat den

nævnte engelske Novelle »Nytaarsgaven«, vil enhver indrømme, som gør sig den Ulejlighed at læse den igennem, og som har lidt Kendskab til Blichers Ordvalg.

Dette skinner tydeligt igennem i de Oversættelser, han gav Navn til i »Nordlyset« nogle Aar senere, f. Eks. i Oversættelsen af »Præsten i Wakefield« (»Nordlyset« 1827), og det skulde være mærkeligt, om han vilde have forsøgt at maskere sig som Oversætter i »Læsefrugter« ved at anvende helt fremmede Udtryksmidler, navnlig da alle Oversættere var anonyme.

V. Blichers Digternavn før 1824.

Blicher kom til Thorning med et Navn som *Lyriker* — i hvert Fald mellem Jyder. Folkets Røst er i saa Henseende ikke til at tage fejl af, og den interessanteste af disse Røster findes i »Læsefrugter« Aaret efter, at han havde forladt Randløv.

»Til Steen Steensen Blicher« lyder Overskriften paa et seks Vers stort Digt, som uden at være Kunstpoesi dog indeholder smukke og ægteføjte Udtryk for den Yndest, Blicher nød for sine Digte.

Det begynder med at tiltale Blicher som »Digter fra Alhedens lyngrige Sletter« og som Ossians Oversætter, og i de følgende fire Linjer skønnes det let, hvad der er Baggrunden for den i Digtet udtalte Beundring:

»Blandt vore Fædres halvkuglede Høie
stundum Du nynner veemodig og øm;
Hjerterne smelter og væder vort Øie
med dine Toners henrindende Strøm.«

Men Forfatteren ønsker at høre fra Blicher noget tiere:

»Men, o! Du Lynghedens venlige Sanger!
hvi høre Danske saa sjældent Dit Kvad?
Stinge Dit Hjerte de hvislende Slinger?
trykker Dig Sorger i bølgende Rad?«

Og derefter fortsættes med Hentydning til, at Kongen jo nu har givet Blicher et Præstekald, saa han nu maa kunne faa Raad til at give sig mere af med Poesien:

»Nu har jo Hyrden, den Eene, den Gode
hist i Din Fødeegn givet Dig Kald;
siung da Du Heedernes frodige Podel
siung da ret ofte vor yndede Skjald!

viid vi opmærksomme, følsomme lytte
til Dine Toner's melodiske Lyd;
ei for de jordiske Smaating vi bytte,
Himmelske Sanges livsalige Fryd.*

De to sidste Vers er da en Opfordring til Blicher og hans »elskelig Frænde, standende højt paa det danske Parnas« (Ingemann) om at digte flittigt.

Digtet er undertegnet *Boeslund* og gør jo ikke Indtryk af at være skrevet af en øvet Versemager. Hvem der skjuler sig bag dette Navn, er det ikke lykkedes mig at faa opklaret. Det synes sandsynligst, at det er et Pseudonym for en Mand, der har kendt Blicher privat fra Randsløv, og som ikke har ønsket at træde offentligt frem, fordi han ikke har haft Navn som Poet. At Digtets Forfatter har kendt Blichers private Forhold, fremgaar af nogle Vendinger i Slutningen af tredje Vers, hvori der hentydes til Blichers mange Børn. Og at det kan ses under Synspunktet *Folkets Røst*, lader selve Versenes Udtryk ikke Tvivl om.

Et Aars Tid efter, da Blicher i »Viborger Samler« havde offentliggjort sin begejstrede Hyldest til Grækerne (»Til det gjenfødte Grækenland«), hyldedes han til Gengæld i to anonyme Digte i samme Blad. Hvem Forfatterne er, kan vel nu vanskelig oplyses, men at de er Udtryk for *Folkets* Beundring for Digteren, derom lader disse to versificerede Indlæg heller ingen Tvivl. Det sidste af disse to viborgske Digte ender med følgende Vers:

»Thi rist Du — snart! — for *Dan* de Bautastene,
Der lue skal med Sandheds gyldne Skrivter
Og vise Danske Danskemænds Bedrivter.
Thi Borgerdyd har Hellas ikke eene.*

Disse Linjer stod i »Vib. Saml.« for 11. August 1821. I Brev til Ingemann samme Aars 26. Juni skrev Blicher, at han havde sin Digtsamling »Bautastene« færdig, men ventede paa Digtet om Hans Egede fra Ingemann foruden forskellige andre. Det ligger da nær at antage, at Digtet i Avisen er skrevet af en, der vidste, at Blicher havde et saadant Foretagende under Forberedelse.

Hovedsummen af disse Oplysninger er da den, at Blicher stod i Offentlighedens Bevidsthed som Lyrikeren, Sangeren — Versemageren. Det var som saadan, han indtil da havde vakt Opmærksomhed og fundet Vej til sine Læseres Hjerte. —

Blicher synes derimod selv at tro, at han havde en Fremtid paa det *dramatiske* Omraade, en Forestilling, som han kan have faaet ved at se, hvor let Skuespilforfattere kom til Fortjeneste, naar de blot en Gang havde faaet deres Stykke antaget og disse faldt i Publikums Smag.

I disse Aar syslede han med flere dramatiske Forsøg, men han havde mange Bryderier med dem. »*Avisfrieriet*«, der synes at være skrevet i Randsløv, var en Tid borte i Kjøbenhavn under hans Kommissionærers Forsøg paa at faa det afsat, men det kom dog igen for Dagens Lys og blev sammen med at andet Stykke, »*Løn som forskyldt*«, indleveret til »Det kgl. Teater« i Juni 1823. I hvert Fald bad Blicher Liunge om at besørge dette for ham, og, da de begge blev kasserede, om siden at anbringe dem, hvor det kunde lade sig gøre. Saavidt vides blev ingen af dem opført i Kjøbenhavn, hvorimod »*Avisfrieriet*« blev opført paa Privatteatret i Viborg i Februar 1823 og nogle Aar senere (1830) i Aalborg.

Hvem der nu, et Hundrede Aar efter, vil gøre sig den — iøvrigt lidet lønnende — Ulejlighed at læse disse dramatiske Smaating igennem, vil forbavses over, at Blicher har skrevet dem. Ikke fordi de i og for sig er værre end saa meget andet af den Art, som ogsaa Nutidens Tilskuere til Dilettantkomedier kan more sig over, og heller ikke staa de saa afgrundsdybt under flere af de Vaudeviller, som i den følgende Menneskealder morede et mere kræsent kjøbenhavnsk Publikum. Men først og fremmest, fordi de aldeles ikke ligner den Blicher, vi nu kender og elsker fra hans Digte og Noveller.

Men Blicher troede altsaa paa et vist Tidspunkt, at han kunde skrive Komedier, at den dramatiske Kunstform laa for ham, eller at den i hvert Fald var en Vej frem til økonomisk Forbedring.

Mere Held havde Blicher med Dramaet »*Johanna Gray*«, forsaavidt som dette Drama dog opnaede at blive antaget og opført nogle faa Gange paa det kgl. Teater (i November 1825). — samme Aar som Vaudevillen med »Kong Salomon og Jørgen Hattemager« holdt sit Indtog paa den danske Skueplads. Blichers Tragedie faldt og Heibergs Lystspil sejrede — teatermæssigt og teknisk set med fuld Ret. Blicher var ikke Teaterskrædder.

Inden denne Opførelse fandt Sted havde Blicher imidlertid begyndt at digte paa *Prosa*, og var derved kommen ind paa den Vej til Berømmelse, som hverken Beundrerne af Digtene eller han selv som formentlig Skuespilforfatter havde tænkt sig.

VI. Omkring Landsbydegnens Dagbog.

Det begyndte saare beskedent dette Novelleforfatter-skab, og i sin Oprindelse synes det nærmest at være fremkaldt af en Raadvildhed med Hensyn til, hvad Blicher skulde finde paa for at stoppe Munden paa Udgiveren af Ugebladet »*Harpens*«, den senere saa bekendte Redaktør af »Kjøbenhavnsposten« *A. P. Liunge*, som idelig plagede ham for Bidrag uden — saavidt man kan skønne — nogensinde at betale for dem. Af Blichers Breve fra disse Aar ses det som allerede omtalt i hvert Fald ikke, at han har faaet andet end »Complimenter«.

Man maa nu erindre, at Blicher indtil 1824, da »Jydske Røverhistorier« og »Oldsagn paa Alheden« blev offentliggjort, ikke havde anvendt Prosa til kunstnerisk Fremstilling — altsaa bortset fra de tre kendte og førømtalte dramatiske Arbejder, og deraf var endda »Johanna Gray« i bunden Stil. Prosa havde han kun anvendt til Behandling af nationaløkonomiske Spørgsmaal. Nogle ubetydelige satiriske Smaating, »Artikler af Avisen i Kragehul«, kan der sees bort fra.

Den langt overvejende Del af hans digteriske Produktion var altsaa indtil 1824 i bunden Stil, hvilket vil sige, at han til sin Novelledigtning mødte med et saa godt som ubearbejdet Prosasprog og saa godt som paa bar Bund med Hensyn til tekniske Hjælpemidler.

Det stærkeste Vidnesbyrd derom faar man ved at sammenligne Nr. 2 af de »*Jydske Røverhistorier*« (fra Begyndelsen af 1824) — om Røveren, der med sine 12 Søner en Juleaften trængte ind i Bondegaarden i Mellemvandet — med Novellen »*De tre Helligastener*«, hvor Hi-

historien er benyttet og bragt i sin klassisk Blicherske Form, efter at han har faaet fuld Herredømme over sine tekniske Virkemidler. Et tilsvarende, men dog knapt saa tydeligt Eksempel har man ved en Sammenligning af »Nøddaaben« (Læsefrugter, 26. Bd. 1824) med den endelige Skikkelse Historien fik i fjerde Bind af »Samlede Noveller« (1834) under Titlen »Eneboeren paa Bolbjerg«.

For Oversigtens Skyld anfører jeg i Tidsfølge de Prosa-fortællinger, som findes trykt fra Blichers Thorning-Periode:

Jydske Røverhistorier, Harpen 2. Jan. 1824,

Oldsagn paa Alheden, Harpen 30. Jan. 1824,

Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog, Læsefrugter Febrh. 1824,

Et Eventyr paa Heden (»Josepha«), Læsefrugter Martsh. 1824,

Else Sandberg (Præsten i Thorning), Læsefrugter Majh. 1824,

Nøddaaben, Læsefrugter Novbrh. 1824,

Donna Leonora (Oversættelse), Læsefrugter Februarh. 1825.

Om de to førstnævnte gælder det utvivlsomt, at Blicher ikke har tillagt dem synderlig Værdi, siden han sendte dem over til »Harpen«, hvor han ikke fik noget Honorar, medens alle de andre gik til »Læsefrugter«, hvor han fik 5 Rdlr. Arket. Muligt er det dog, at Elmquist i Aarhus har været dem tilbudt men har sendt dem tilbage.

Det er derfor egnet til at vække Forbavselse og Opmærksomhed, at det tredje Prosabidrag er et saa ypperligt Kunstværk som »Landsbydegns Dagbog« absolut maa siges at være. Blichers Prosakunst og Teknik skyder pludselig en Blomst af saa sjælden, ja enestaaende Kraft og Ejendommelighed, at det næsten er et Under af harmonisk Fuldkommenhed. I hvert Fald har man hidtil savnet ethvert Forsøg paa en Forklaring af dette Fænomen.

Naturligvis: et »kunstnerisk Gennembrud« er *muligt* — selv for den, der tidligere — som Blicher — havde skabt sig et Navn paa et helt andet Felt.

Men saa savner det til Gengæld enhver Forklaring, at

de følgende Noveller, »Et Eventyr paa Heden«, »Præsten i Thorning« og navnlig de to næste i kunstnerisk Henseende værdiløse Historier, — der dels er Referat og dels Oversættelse. — ganske savner Præg af den Mesterhaand, der formede Landsbydegns Dagbog.

Naar vi undtager Skildringen af Hedebranden (i »Et Eventyr«) og af Hedeegnen (i »Pr. i Th.«), saa er disse to Arbejder jo i Virkeligheden højst kummerlige i Sammenligning med Forgængerne. Medens Menneskeskildringen i Landsbydegnen som Helhed er Novellens Styrke og Vidnesbyrd om en psykologisk Iagttagelsesevne, der endnu er Beundring værd, saa er der intet som helst af den Art i de to følgende Historier, idet Tilløbene dertil er endt i det rene Ingenting. De to sidste Historier kommer slet ikke i Betragtning.

Tilsammen bekræfter de to første og de fire sidste Prosa-fortællinger, hvad jeg sagde ovenfor, nemlig at de er Vidnesbyrd om, at Blicher endnu ikke havde vundet Herredømme over sine kunstneriske Virkemidler i Prosaen.

Men midt i Rækken eller i første Halvdel af denne rejser sig saa »Landsbydegnen« som det helstøbte stilistiske Monument, himmelhøjt over de foregaaende og de efterfølgende.

Hvorledes hænger det sammen? Hvad er Grunden dertil?

Blicher har ikke selv givet os nogen Forklaring — og heller ikke i strengere Forstand noget Fingerpeg, der kan bruges som Forklaring. Han har — saavidt vides — kun en eneste Gang udtalt sig om Novellen, nemlig i det velkendte Brev til Ingemann af 23. Januar 1833, kort efter at første Bind af de »Samlede Noveller« — hvori »En Landsbydegns Dagbog« blev trykt som Nr. 1 — var udkommen. Det ses af Brevet, at Ingemann har gjort Indvendinger angaaende Novellen, thi Blicher skriver:

»Derimod er jeg ikke enig med Dig i din Anskuelse af »Landsbydegne«. For det Første maae jeg erindre atter om: at *Hovedbegivenhederne ere reen historisk Sandhed*, lige til *Sophie Grubbes* yderste Fornedrelse. Pro secundo: den korte Skizzering af M.

Vinges og de lange Spring i hans Historie forekommer mig netop at være af — tilgiv mig Udtrykket — stor tragisk Effect. At de ere deprimerende er vist; men kan det være anderledes? og kan vel det tragiske altid være eleverende? (Breve til og fra Ingemann).

Disse Bemærkninger er jo imidlertid fremsat ni Aar efter, at Novellen blev skrevet og offentliggjort, og paa et Tidspunkt, da Blicher havde faaet Navn som Novellist, d. v. s. efter at »Landsbydeggen« havde faaet jævnbyrdige Kunstværker som »Præsten i Vejlbj«.

Af mere vejledende Værdier er den Parenthes, Blicher satte som Underskrift under Novellen, da den blev trykt i »Læsefrugter« —

»(Funden, gennemseet og udgivet af S. S. Blicher).«

— fordi den synes at betyde et vist Forbehold med Hensyn til Novellens Oprindelse, Idé og Udformning, Forbehold med Hensyn til ham selv som Forfatter.

I min Bog »Nordlys-Perioden i Blichers Digtning« har jeg paavist et andet Tilfælde med en ligesaa ejendommelig Signatur, nemlig efter Novellen »Fire Perioder«, der blev optaget i »Nordlyset«s Decemberhefte 1828, og som havde Underskriften

»(Ved Godhed meddeelt til B.).«

Der kan af mange Grunde, som jeg indgaaende har gjort Rede for, ikke være Tvivl om, at den, der har »meddeelt« (d. v. s. overladt) ham Manuskriptet til denne Novelle, er hans Medarbejder og Nabopræst *Ole Bork* i Borup.

Men dette er ogsaa de eneste to Tilfælde, hvor Blicher har benyttet den Art Signatur under sine Noveller, og da den i 1828 faktisk betød en Reservation med Hensyn til hans Forfatterskab til »Fire Perioder«, saa ligger det nær at antage, at noget lignende gælder for »En Landsbydegns Dagbog«.

Spørgsmaalet bliver nu, hvem der kan formodes at have tilvejebragt det Manuskript, som Blicher »gennemsaar og udgav«, og der kan i denne Sammenhæng da ikke godt være Tale om andre end *hans Fader, Niels Blicher*. Fra

ham fik han nemlig den første Beretning om »Nøddaaben«, og man ved, at Fader og Søn lige til den førstes Død stod i et nært kammeratligt Samarbejde.

Hvad de ydre Omstændigheder angaar, er det nyttigt at bemærke følgende:

Niels Blicher havde i 1822 taget sin Afsked fra Randløv og var de følgende tre Aar i Præstegaarden i Vorning, hvor han hjalp sin svagelige Broder med Embedsforretningerne. Mellem Vorning og Thorning er der ikke længere Vej, end den kan tilbagelægges til Fods paa en Dag, og Fader og Søn kan da godt have besøgt hinanden jævnligt. Det er ogsaa sandsynligt, at Faderen har besøgt Sønnen hyppigt og opholdt sig i Thorning Præstegaard i flere Dage. Han var jo paa det Tidspunkt Enkemand og forsaavidt hjemløs andre Steder.

Dernæst var Niels Blicher gammelkendt i Tjeleegnen, idet han i Begyndelsen af 1774 blev Hovmester paa Tjele hos Kammerherre Lüttichau og blev der, til han godt tre Aar efter rejste til Kjøbenhavn for at holde sin Dimispræken. I Niels Blichers Tjeletid var Minderne om Erik Grubbes Datter formentlig endnu levende i Folkemunde, og paa Gaarden har det gamle Tjenerskab vel endnu kunnet paavise Steder, hvor hun færdedes.

I hvert Fald bærer Dagbogsoptegnelserne i høj Grad Præg af et *Lokalkendskab*, som kun kan være erhvervet ved at færdes der i længere Tid, hvilket gælder baade om Gaardens nærmeste Omgivelser (Kirkegaarden, Laden, o. s. v.) og om Egnen deromkring (Kokholm, Føvlum, Hvidding Krat, Graakjær o. s. v.). Et saadant Lokalkendskab havde Steen Blicher ikke haft Lejlighed til at skaffe sig.

Endelig bør i denne Sammenhæng anføres, at der i 1813 var udgivet et Par gamle Præsters Dagbøger (Farstrup og Axelsens Dagbøger fra det 16. og 17. Aarhundrede ved Ign. Becher), som den historisk og litterært interesserede Niels Blicher utvivlsomt har været blandt de første til at anskaffe og læse.

I disse Omstændigheder er der intet, der taler imod Niels Blichers Andel i Landsbydegnens Dagbog.

Men Sandsynligheden derfor bestyrkes efter min Mening yderligere, naar vi undersøger Novellens sproglige og stilistiske Opbygning.

Naar *Paul V. Rubow* i sin interessante Bog »Saga og Pastiche« har taget »En Landsbydegns Dagbog« med ind under den sidste Gruppe, saa er det med fuld Ret, at han samtidig bemærker, at »det er vanskeligt at gribe noget konkret, særlig noget sprogligt afstikkende«, som kan henføre Novellen under Begrebet Efterligning (Pastiche).

Sagen er jo den, at der i Virkeligheden intet er af den Art — af bevidst Imitation af tidligere Tiders Stil. Derimod bærer Novellen tydelige Præg af det 18de Aarhundredes Sprogtone, d. v. s. af Niels Blichers. Man læse f. Eks. de første Dagbogsoptegnelser, hvori der idelig forekommer latinske Vendinger og Citater, og man sammenligne disse Optegnelser med de Steder i Niels Blichers skriftlige Arbejder, hvori han giver sine personlige Følelser og Stemninger Udtryk — f. Eks. i hans selvbiografiske Optegnelser i Slutningen af hans »Topographie over Vium Præstekald« (der er lettest tilgængelig) — og man vil faa et klart Begreb om, hvorfra Stilen i Novellen stammer. Den er med andre Ord ikke ældre end Niels Blicher selv.

Nu er det fornuftigvis ikke min Mening, at Niels Blicher har skrevet »En Landsbydegns Dagbog« i den Form, den nu foreligger, end ikke, at han har samme Andel i den som Ole Bork i »Fire Perioder«. Sligt vilde jo ogsaa stride imod Steen Blichers efterføjede Parenthes. Men det er rimeligt, at antage, at *Anslaget, Dispositionen, Grundlaget* skyldes Faderen.

Man kan ikke indvende, at Niels Blicher ikke havde Forstand paa Poesi eller Kunst. Vel var han en Mand med fremtrædende praktiske Interesser (hvorom hans mangeartede Forfatterskab i Samtidens Tidsskrifter giver et endda overordentligt rigt Vidnesbyrd). Men de samme Tidsskrifter indeholder ogsaa talrige Eksempler paa en Aandsdannelse af æstetisk Beskaffenhed, som fuldtud kvalificerede ham til at udkaste Planen til Landsbydegns

Dagbog — navnlig naar han havde et Slags Forbillede i de to nævnte Landsbypræsters Optegnelser.

Her skal ikke gøres Forsøg paa at udskille Dagbogens Bestanddele efter deres Oprindelse fra Fader og Søn. Det kan overhovedet vanskelig gøres. Men det turde være selvindlysende, at det, der giver Novellen sin Tone af ældre Stil, er Niels Blichers. En Vending som den, der findes i Optegnelsen fra 13. Februar 1710: »*Maden er gaaet mig fra*« (= jeg har mistet Appetitten), er saaledes uforfalsket Niels Blichers. Iøvrigt anser jeg det ingenlunde for ugørligt at paavise to Tonearter i Stilen — ligesom vi senere skal se, at en ældre og en nyere Stil brydes i »Præsten i Vejlbye«.

Vender vi nu tilbage til, hvad der før blev bemærket med Hensyn til Landsbydegnens Dagbog i Forhold de foregaaende og de efterfølgende Noveller fra Blichers seks Aar i Thorning, saa kunde det jo synes, at der ikke med Paa-visningen af Niels Blichers Andel i Novellens Tilblivelse var opnaaet synderligt med Hensyn til Forklaring af, at denne Dagbogsnovelle hæver sig saa højt over de øvrige Prosaarbejder fra denne Tid. Det vil jo nemlig ikke med nogen Ret kunne paastaas, at den gamle Præsts æstetiske Arbejder hæver sig over Sønnens.

Det bliver derfor nødvendigt at gøre opmærksom paa, hvad der er *Dagbogsnovellens egentlige Værdi* i Sammenligning med andre novellistiske Arbejder fra Thorning-Perioden og for den Sags Skyld ogsaa fra den første Tid af »Nordlyset«.

Denne Værdi bunder først og fremmest i *Forskelligartetheden* fra de jævnt fremadskridende Beretninger i refererende Form. Ikke at selve Værdien *bestaar* i den afvigende Form, men som alt sagt: den *bunder deri*. Hvis vi tænkte os det samme Stof behandlet paa samme Maade som i »Præsten i Thorning« — saa var der næppe heller paa dette Tidspunkt kommen noget nævneværdigt mere interessant ud deraf.

Det, der er Dagbogens tekniske Fortrin som Virkemiddel, er de korte Glimt, vi ser af Menneskeskæbnerne. Mellem-

rummene faar Læserne Lov til selv at udfylde med deres Fantasi, medens dennes Virksomhed bindes af Forfatteren, naar han benytter det sammenhængende Referat af Begivenhedernes Udvikling. *Brudstykker* virker i Kraft af vor Fantasies Medarbejderskab derfor kraftigere paa Sindet.

Og naar der saa, som her, er skabt en Ramme for Fremstillingen, hvorved Læseren kommer til at »forestille sig en lille slidt Skindbog, der kan gemmes i en Lomme eller paa Brystet, og hvor Indførslerne er foretaget med en Skrift, der gennemgaar Alderstrinene fra det barnlig uøvede over til Mandens faste Haand og ender med Oldingens sindige Skriftræk; alt mens Blækkets Farve veksler mellem sort og lysebrunt« (Hans Brix: »Blicher Studier«, S. 13) — og naar saa Anslaget i de første Dagbogsnotitser straks giver en gammeldags Tone — — ja, saa har vi egentlig Sindet stemt til Modtagelighed. Hvem kan f. Eks. læse Farstrup og Axelsens Dagbøger uden at gribe sig selv i at Fantasien arbejder med for at udbygge Mellemrummene mellem og digte Forudsætningerne for og Følgerne af de enkelte noterede Begivenheder?

Og naar alt kommer til alt, saa er »En Landsbydegns Dagbog« jo først og fremmest værdifuld og skattet af alle Samfundsklasser, fordi den virker saa *tilforladelig*. Den er fri for al æstetisk Udspekulerethed. Den har intet af den haarrejsende Romantik, som skæmmer den næste Dagbogs-novelle, Blicher gav sig i Lag med — »Jøderne paa Hald«. Den er forsaavidt et Stykke *Rationalisme*, der er Niels Blicher fuldkommen værdig, betragtet som et Barn af hans Aand og hans Tid.

I Forbigaaende har jeg ovenfor nævnt »Nøddaaben«, hvortil *Steen* Blicher lagde Navn, men hvortil *Niels* Blicher utvivlsomt gav Stoffet. Han alene havde haft Adgang til at kende de lokale overleverede Sagn, og han kommenterede Historien kort efter med »Noget mere om »Nøddaaben«. Men det vil ved nærmere Eftersyn vise sig, at vi i denne Novelles Tilblivelse har en Parallel til Landsbydegns Dagbog.

»Nøddaaben« blev som nævnt trykt i »Læsefrugter«

Novemberhefte 1824. Nogle Maaneder før havde en Oversættelse af *Henrik Steffens* »*Vielsen*« været trykt i samme Tidsskrift. Som bekendt er denne Novelle bygget over et Sagn fra Odsherred, i Følge Steffens fra »den nu forsvundne Landsby« Rørvig, der er dækket af Flyvesandet, og hvoraf nu kun den grundmurede Kirke, anlagt paa en Høj, staar ensom tilbage.

Henrik Steffens Behandling af Stedsagnet beretter dernæst om, at Stedets gamle ærværdige Præst i første Halvdel af forrige (d. v. s. 18de) Aarhundrede sad i sin ensomme Stue, hensunken i fromme Betragtninger. Den naturlige Lampe brændte døst. Dørene var ikke laasede, for Indvaanerne nærde ingen Mistro mod hverandre. Præsten hørte da Døren blive aabnet underne og stærke Mandstrin paa Trappen, og to fremmede Personer, indhyllede i hvide Kapper, traadte hurtigt ind. Den ene nærmede sig og bad Præsten følge med til Kirken og forrette en Brudevielse, og samtidig viste han Præsten en fyldt Pengepung. Oldingen stirrede stumt og forfærdet paa de fremmede Skikkelser, og Ordføreren gentog sit Forlangende heftigt og bydende. Oldingen vægrede sig med Henviisning til sine Embedspligter, der ikke tillod ham at foretage en saa højtidelig Handling uden at kende Personerne og uden de i Loven foreskrevne Formaliteter. Da truede den maskerede Gæst og stillede Præsten Valget mellem Pengesummen og en Kugle gennem Hovedet. Saa gav Præsten efter og erklærede sig rede til at følge med. De Fremmede havde talt Dansk, men saaledes, at der ikke kunde være Tvivl om, at de var Udlændinge. Resten af Historien er Beretningen om Brudevielsen i Kirken. . . .

Som man vil se, er der i denne Novelles Indledning adskillige Lighedspunkter med Nøddaabens Indledning. De maskerede Fremmedes Indtrængen i Præstegaarden, Krav om at udføre en kirkelig Handling, o. s. v.

Det er nu naturligt at antage, at Niels Blicher ved Læsningen af Steffens Novelle er kommen til at tænke paa den mystiske Daabsaffære i det Sogn, hvor han paa dette Tidspunkt opholdt sig. Det er vel ogsaa rimeligt, at han har

givet sig til at udsørge gamle Folk paa Stedet og paa den Maade faaet samlet den Historie, som vi kender, og hvis første Form bærer saa tydelige Mærker af gamle Blichers lidt tørre og fantasiløse Udtryksmaade.

Sagen er jo den, at Niels Blicher i udpræget Grad var en *efterlignende* Natur. Han brød ikke nye Baner, men han læste meget og hentede mange Ideer i Bøgerne, som han saa omformede efter sit eget Hoved og i Overensstemmelse med det praktiske Liv, han kendte. Hans Topographie er en Efterligning efter de bekendte forudgaaende Nordmænds, men den skulde alligevel være, som *han* vilde have den, *ikke* som Landhusholdningsselskabet maatte formodes at ønske den.

Farstrup og Axelsons Dagbøger har da antagelig analogt hermed givet ham Ideen til en Landsbydegns Dagbog, og Henrik Steffens Brudevielse har da ogsaa vakt hans Opmærksomhed for, at han kunde berette noget lignende om en tvungen Barnedaab.

Men Niels Blicher, der elskede sin Søn og beundrede hans Digtertalent, — som han Gang paa Gang i Stilhed reklamerede for, — vidste ogsaa, at Sønnen kunde give Stoffet den Form, som skulde til, for at det kunde gælde for noget. — — —

Endnu en Bemærkning finder jeg Anledning til at gøre: Det vilde være en Misforstaaelse, hvis man gik ud fra, at Steen Steensen Blichers Digternavn bliver fordunklet ved at fremdrage Faderens Andel i Novellen. Hvad jeg har forsøgt er blot en Forklaring paa det besynderlige Fænomen, at Landsbydegns Dagbog slet ikke ligner eller minder om nogen af de andre Prosaarbejder fra Blichers første Novelledigtning. Og jeg er overbevist om denne Forklaring ikke blot er fyldestgørende, men ogsaa kan holde i Længden.

Forøvrigt maa man erindre, at alle Blichers Noveller — der ikke blot er Bearbejdelser af udenlandske Historier — har et givet Udgangspunkt til Forudsætning, og det er en bekendt Sag, at Faderen i mange andre Tilfælde har givet Sønnen væsentlige Dele af Stoffet til Behandling.

Nordlys-Perioden

1827—1829

(Supplerende Undersøgelser)

I min Bog »*Nordlys-Perioden i Blichers Digtninge*» (Kbh. 1917) har jeg paavist nogle Hovedtræk af Maanedsskriftet »*Nordlyset*«s Tilblivelse og treaarige Historie, og jeg maa derfor henvise de Læsere, der ønsker nærmere Oplysning om Blichers Redaktørtid, til dette Arbejde. Den første Halvdel heraf gaar ud paa at dokumentere, at den væsentligste Del af Oversættelserne og desuden Novellerne: »*Ebbe*«, »*De tre Klokkere*«, »*Den Prøvende*« samt »*Præstehistorierne*« er skrevet ikke af Blicher, men af hans Nabopræst *Ole Bork* i Borup. Den sidste Halvdel belyser Digterens Livsvilkaar, hovedsageligt som de afspejler sig i Tidsskriftets Bidrag fra hans Haand.

Ved stadig at sysle med Stoffet dukker der imidlertid nye Spørgsmaal op, og da de tre Aar, »*Nordlyset*« udgik, er en saare betydningsfuld Periode af Blichers Novelledigtning baade indadtil og udadtil, er det naturligt, at jeg gaar nærmere ind paa forskellige af de Omraader, der i min omtalte Bog enten slet ikke er berørt eller kun strejft. Nærværende Afsnit er derfor nærmest at betragte som et Supplement til »*Nordlys-Perioden*«, kun paa enkelte uvæsentlige Punkter — som jeg i saa Fald udtrykkelig gør opmærksom paa — som et Korrektiv.

I. Blichers Læsekreds i Samtiden.

Subskriptionsindbydelsen paa »Nordlyset« findes første Gang i »Randers Avis« for 17. August 1826 og havde følgende Ordlyd:

Nordlyset
et Maanedsskrift,

begynder med Januar 1827 at udkomme fra Bogtrykkeriet i Randers. Hvert Hefte vil udgjøre i det mindste 6 Ark, hvoraf Størstedelen bliver originale Fortællinger; det Øvrige Smaaafhandlinger, Omarbejdelser og Oversættelser af historisk og æsthetisk Indhold, samt Digtninger i bunden Stil. Oversættelserne vorde tildeels tagne af Engelsk, Fransk og Italiensk; overhovedet vil man i disse søge at undgaae Collision med andre danske Tidsskrivter. Prisen bliver 6 Rbdlr. Sedler for en Aargang paa Trykpapir, 8 Rbdlr. paa Skrivpapir, for Subscribentere; for Andre 2 Rbdlr. meer. Subscriptionen er ikke bindende for længere Tid end et Fjerdingaar.

Spentrup og Randers i August 1826.

St. St. Blicher. *J. M. Ellmenhoff.*

Det var, hvad de to Udgivere *lovede*, d. v. s. betydelig mere end de holdt, navnlig med Hensyn til Forholdet mellem det originale Stof og Oversættelserne*).

Men det kunde Subskribenterne naturligvis ikke paa Forhaand vide noget om; de tegnede sig formentlig paa Forventningen om, at Løfterne vilde blive holdt, hvad der sandsynligvis er det samme som, at de tegnede sig for Udsigten til at faa Adgang til Blichers digteriske Arbejder, tegnede sig paa hans Navn.

Der er da her Anledning til at undersøge, hvad det var for et Publikum, Blicher havde paa dette Tidspunkt, og derom giver Listen over Subskribenter i første Hefte af

*) Se »Nordlys-Perioden«, S. 57—58 og 180.

»Nordlyset« (Januar 1827) ikke uinteressante Oplysninger. Det maa ganske vist indrømmes, at Listen ikke er helt komplet, selv om vi holder os til de 370 Abonnenter, som Blicher angav som Maksimum, og ikke det fantastiske Tal 700. Listen omfatter 323, heri iberegnet de unavngivne Personer, som ligger bag Boghandlernes Eksemplarer. Saa vidt jeg har kunnet faa oplyst, blev Listen ikke senere suppleret, skønt det meddeltes i det første Hefte, at der fra flere københavnske Boghandlere endnu ikke forelaa Beretning.

Inden nogen havde set et Hefte af Maanedsskriftet var der altsaa indtegnet 323 Abonnenter, fordelt over Landet paa følgende Maade:

Sjælland og de sydlige Øer samt Kjøbenhavn..	90	Ekspl.
Fyn.....	18	—
Ribe Stift.....	27	—
Aarhus Stift.....	107	—
Viborg Stift.....	28	—
Aalborg Stift.....	30	—
Slesvig (Sønderjylland).....	4	—
Norge.....	19	—

Tilsammen... 323 Ekspl.

Tallet maa i sig selv siges at være respektabelt, ikke mindst set paa Baggrund af, hvad vore Dages tilsvarende Tidsskrifter kan opvise.

Bemærkelsesværdigt er det forholdsviis store Tal fra Aarhus Stift, og Forklaringen synes kun at være den, at Blichers Navn paa Forhaand var bleven kendt gennem Elmquists »Læsefrugter« og »Aarhus Stiftstidende«, hvori Blicher ogsaa skrev, medens han var i Randløv. Fra Viborgeggen er Tallet tilsyneladende forbavsende lavt, men man maa erindre Stiftsinddelingen, som drager en Del Abonnenter ind under Aarhus Stift. Det er f. Eks. Tilfældet med Præsterne i Vium, Thorning og Frederiks og Blichers gamle Ven, Skovrider Jens Bang paa Stendalsgaard. Under alle Omstændigheder er det imidlertid tydeligt, at Blichers Navn er Trækplastret.

Heller ikke i Kjøbenhavn kan den jydsk Præst have været ukendt paa denne Tid, siden Boghändler Reitzel indsendte Bestilling paa 20 og Schubothe paa 5 Ekspl., uden at have set noget som helst til Tidsskriftet.

Naar et saa stort Antal gik til Norge, kan det maaske forklares deraf, at Familien Elmenhoff stammede derfra.

Ser man paa Læsekredsen fra et socialt Synspunkt, er det næsten tragisk at bemærke, at der ikke findes en eneste Bonde, men det maatte nu saadan være paa den Tid. End ikke en Hosekræmmer findes nævnt, skønt Handelsverdenen ikke er færrest repræsenteret, nemlig med 25 Subskribenter, foruden 9 Apotekere. Derimod aftog Haandværk og Industri kun ialt 6 Ekspl. Embedsmændene udgør det langt overvejende Antal, hvoraf Amtmænd, Fuldmægtige, Toldembedsmænd o. lign. beløber sig til 46, Jurister og Dommere 14, Militærpersoner 21, Præster 35, Skolelærere 18, hvortil kommer 5 Repræsentanter for det højere Skolevæsen. Endelig er der 19 Forvaltere og Proprietærer. Resten er uden angivet Stilling.

Til Belysning af den ingenlunde ringe Opmærksomhed det bebudede Maanedsskrift vakte paa det litterære Marked, kan formentlig ogsaa tjene den Omstændighed, at der just i 1826 ikke var saa store Begivenheder at notere som i de Aar, da Blicher udgav sine samlede Noveller i Kjøbenhavn. *Baggesen* døde i dette Aar, *Oehlenschläger* havde lige fuldendt sin fire Binds Roman »Øen i Sydhavet«, *Hauch* var i Rom og *Ingemann* havde skrevet og i 1826 offentliggjort »Valdemar Seir« — samme Aar som *Sibbern* udsendte »Gabrielis' Breve«. I det egentlige Kjøbenhavn havde *Heiberg* erobret Smagen for Vaudevillerne. — Men dette var i Virkeligheden ogsaa alt, og det er ikke utænkeligt, at det bebudede Tidsskrift fra Randers med Blicher som Redaktør kan være falden ind i en mager Tid og derfor fik større Medbør end man kunde have ventet.

II. Fruentimmerhaderen.

Den første Novelle, Blicher offentliggjorde i det nye Maanedsskrift, var »Fruentimmerhaderen«. Som Prøve paa den jydsk Digters originale Fortællinger er den mislykket og hører i det hele taget til de svageste af hans Arbejder. Det kinesiske Æskesystem, hvori Handlingen er fortalt, fremhæver det usandsynlige i Konflikten, og Hr. Arthur er nærmest uappetitlig som »Helt«. Han er mere en fruentimmeragtig Skabekrukke end et Mandfolk, det vil sige det er en fuldkommen Urimelighed og Usandsynlighed hvorpaa hele Historien er bygget.

Med fuld Ret ignorerede Madvig den da ogsaa, da han i 1835 anmeldte de første Bind af de samlede Noveller, hvori »Fruentimmerhaderen« blev optrykt. Herom nærmere under det følgende Afsnit.

Naar denne Novelle desuagtet hører med til Kredsen af de jydsk Fortællinger, som er med til at danne Billedet af Blicher som Prosaist, saa hænger det sammen med flere Omstændigheder, og den vigtigste af dem er den, at den har sit Udspring fra Digterens Barndomserindringer i hans Fødeegn.

Historien begynder med, at Blicher placerer sig selv som »den unge muntre Dreng«, der aflægger en Herregaard »Mørkedal« hyppige Visitter, naar han er paa Besøg hos et Par Præstefolk af hans Familje, hvor han nød en mere end almindelig Frihed. Han beskriver Gaardens Beliggenhed, »nede i en snæver Dal«, Haven og Drivhuset, hvori han fandt »mange af Sydlandenes Væxter, hvis prægtige Afbildinger saa ofte havde fortryllet mit Blik«, Ejerens »mange dejlige Malerier, Billedbøger og Blomster,« og en-

delig Ejeren selv, Hr. Arthur. »Han var Adelsmand, men søgte aldrig, fik ej heller nogen anden Udmærkelse end det lille »de« foran sit Navn«. — — — »Hr. Arthur . . . var ellers intet mindre end gjerrig: ikke alene at han pyntede sine mange Kirker saavel indvendig som udvendig, byggede Skoler og Hospitaler, og testamenterede dem alle betydelige Legater; men han opbyggede eller istandsatte næsten alle Godsernes Bøndergaarde, og hjalp med Laan, med Afgivters Henstand« o. s. v. Men Manden havde den »Synderlighed: han skyede Qvinderne til den Grad, at han ikke taalte et eneste kvindeligt Væsen i sit Brød«. Historien handler derefter om Grunden dertil.

Hvem Blicher sigtede til fik man først at vide, da han i 1845 offentliggjorde den lille Skitse »*Tulipanen*« (i »Min Vinterbestilling 1844 og 1845«). Heri henleder han udtrykkelig Opmærksomheden paa Sammenhængen mellem Hr. Arthur og Ejeren af Allinggaard, *Arnold de Fischer*, og derved har vi faaet Midler til at skønne over denne Gaards Plads i Digterens Erindring fra Drengæarene. Her bekræfter han desuden Indledningens Ord i »Fruentimmerhaderen«. Bl. a. hedder det, at han fulgte med Fischers Tjener, fordi han »var lysten efter at gjensee det mig, i yngre Drengæaar, saa kjere Allinggaard«.

Niels Blicher omtaler Manden i sin Beskrivelse af Vium Præstekald, og hans Oplysninger om de sociale og humane Interesser, som Allinggaards Ejer nærede og søgte at omsætte i gavnlige Reforme for Befolkningen, stemmer godt nok med Sønnens Karakteristik i Novellen*). Men da Niels Blicher udtrykkelig siger, at han ikke staar i nogensomhelst Forbindelse med Allinggaards Ejer, kan Digterens Besøg paa Gaarden ikke skyldes personlig Bekendtskab mellem Proprietæren og Præsten i Vium. Og da der mellem Præstegaarden og Allinggaard er noget over 3 Mil, saa maa Drengen have haft en Station nærmere ved Allinggaard for at kunne gøre hyppige Visitter der. Men det

*) Se saaledes Side 140 og 147 i min Udgave af Niels Blichers: *Topographie over Vium Præstekald* (Kbh. 1924).

siger Blicher jo ogsaa selv i Novellens Indledning, hvor han nævner »et Par Præstefolk af min Familie«.

Dette Udtryk behøver jo ikke at være bogstavelig ment, og dog kan der være en Realitet bagved. Spørgsmaalet er blot, *hvem* der boede saa nær ved Allinggaard, at Drengen kunde besøge dem og derfra gøre sine Visitter hos Proprietær Fischer.

Der synes ikke at kunne være Tale om andre end en ældre Dame, som i Folketællingslisten for 1801 findes opført under Grønbæk Sogn i Hids Herred. Hun betegnes her saaledes:

»Madame Anne Curtz, Præsteenke, 73 Aar. Enke efter
1ste Ægteskab. Lever af sin Pension.«

Denne Anne Curtz var Datter af Commerceraad Steen Jørgensen paa Aunsbjerg (Etatsraad Steen de Steensens Fader). Hun var i 1747 bleven gift med Præsten Hans Poulsen Curtz, der var født 1714 og i 1745 blev kaldet til Darum-Bramminge Præstekald, hvor han døde 1764. I Ægteskabet var 3 Sønner og Datteren *Kirstine Marie Curtz*, som blev gift med *Niels Blicher* og var Moder til Steen Steensen Blicher.

Præsteenken i Grønbæk Sogn var altsaa *Digterens Bedstemoder*, og det er da højst rimeligt, at Drengen har besøgt hende, baade medens han var hjemme i Præstegaarden i Vium, og naar han kom hjem i Ferierne, efter at han var sendt til Latinskolen i Randers. Hvornaar og hvorfor Madame Curtz er flyttet til Grønbæk, kan jeg ikke oplyse. Hun findes ikke paa Folketællingslisten for Grønbæk i 1787. Men dette har i denne Sammenhæng ogsaa mindre at sige. Hvad der her har Interesse er den Omstændighed, at »*Fruentimmerhaderen*« altsaa har sin Oprindelse og sit Udgangspunkt i *Digterens Barndomsminde*. At Novellen er mindre vellykket har sin naturlige Forklaring i, at Blicher for første Gang vover at tage det selvsete og selvoplevede under digterisk Behandling. Det var vel ikke saa mærkeligt, om han kunde være mindre sikker paa, at det

gik an, og at Fortællingen derfor blev en underlig Blanding af paalidelig Stedsbeskrivelse og usandsynlig Menne-skeskildring.

Thi med Hensyn til Fremstillingen af Hr. Arthurs Kærlighedstragedie svæver Blicher helt i Luften. Det eneste rigtige er, at Arnold Fischer hele sit Liv forblev ugift. Derimod findes der ingen Hjemmel noget Sted for Novellens Paastand om, at han ikke kunde taale at have kvindeligt Tyende paa Gaarden. Folketællingslisten for 1787 oplyser, at der paa Allinggaard fandtes tre Karle og *to Piger* (de sidste i Alderen 20—22 Aar), og i 1801 var der paa samme Gaard nitten Tjenestefolk, hvoraf *tre Piger* (i Alderen 22—23 Aar). Ethvert Forsøg paa at give Konflikten i Novellen en historisk Baggrund er derfor en Misforstaaelse, og forøvrigt tog Blicher selv Livet af den med Skitsen »Tulipanen« — Beretningen om den snurrige Kromand i Ans Kro, som i Følge Niels Blichers Sognebeskrivelse ogsaa havde beskæftiget sig med at lave Plove, men som iøvrigt synes at være den, der egentlig i Praksis har oplevet den Skuffelse i Kærlighed, som i »Fruentimmerhaderen« er tillagt Allinggaards Ejer.

Man kunde derefter spørge, hvorfor Blicher bygger denne højst urimelige Kærlighedshistorie op i et saa reelt jydsk Landskab. Urimeligheden stikker jo særlig i Hr. Arthurs fuldkommen fjollede Tro paa Tjeneren Lars' løgnagtige Beretning om Kærestens Troløshed. Blicher plejer dog ellers at have ganske anderledes fast Bund under sig, naar han beskæftiger sig med saadanne Forhold. I hvert Fald fik han det senere. Forklaringen herpaa ligger maaske i Hentydningen (i »Tulipanen«) til Lars' mystiske Forsvinden i Kjøbenhavn, hvad der kan være en virkelig Hændelse.

Men det rimeligste er, at *Hovedmotivet* i Novellen er Skildringen af den forsmaaede Piges Hævn. Det er et meget gammelt Motiv og antager i gamle Folkebøger og Viser ofte Former, der ikke er mere sandsynlige end her. Jeg skulde tage meget fejl, om ikke dette Motiv har spøget i Blichers Fantasi fra Barneaarene af, da han slugte alle de Bøger, der kom indenfor Præstegaarden.

Til Belysning heraf er det interessant at sammenligne Konflikten i »Fruentimmerhaderen« med den Vise, Fortælleren synger i »*Kjærlighed paa Dagvognen*« mellem Aarhus og Kalundborg (»Fjerde Station«). Her har vi nøjagtig det samme Forhold: Den trofaste Pige, der lyves utro overfor Kæresten, som paa denne falske Beskyldning afbryder al Forbindelse med hende:

»Saa skrev jeg til hende de haardeste Ord;
Jeg vilde ej see hende mere, jeg svoer.«

Og som det gik i Novellen, gik det ogsaa i Visen:

»Lidt førend vi skulde af Randers herud,
Saa kom der et jammerfuldt Brev med et Bud:
Nu er stakkels Lise paa Liigbaaren lagt,
Din Grumhed alene har hende ombragt.«

III. En litterær Opgørelse.

Det mærkeligste ved »Røverstuen« — den næste Novelle i »Nordlyset«, som har hjemligt og personligt Præg, — er Indledningen til det andet Kapitel, den Indledning, som adskillige Skoleudgaver og forresten ogsaa andre Udgivere har sprunget over, men hvori Blicher holder Opgør med en hel Række udenlandske Forfattere. Paa *Walter Scott* nær er de nu næsten allesammen glemt, i hvert Fald nu lidet kendt i Danmark.

Mærkeligheden bestaar i, at Blicher giver sig i Færd med at vurdere og kritisere en hel Del Skribenter, som overhovedet ikke var Genstand for Opmærksomhed i Samtidens litterære Kredse. Hvis han havde benyttet Anledningen til et Indlæg i de tidligere litterære Stridigheder, f. Eks. mellem Baggesen og Oehlenschläger eller mellem Romantikkens og det 18de Aarhundredes Mænd, eller havde taget Ordet for at forsvare en ny Retning, som han vilde gøre sig til Talsmand for — ja, saa vilde Samtid og Eftertid have betragtet denne Indledning som et Dokument — der ikke kunde springes over. Men en Polemik mod Personer, som ingen kendte, og hvis Betegnelse med Forbogstaver end ikke en Mand som *Madvig* kunde gennemskue, havde — og kunde ikke have — Betydning for andre end Blicher selv.

Nu er der imidlertid i disse Ræsonnementer adskilligt mere, end man i Almindelighed har villet se deri. I Virkeligheden famler Blicher med disse Betragtninger omkring paa Parnasset for at finde en Plads, der passer ham. Ordet »*Realisme*« var som litterær Varebetegnelse endnu ikke opfundet, og Blicher opfandt det heller ikke — som Beteg-

nelse for det, han (endnu dunkelt) tænkte og vilde. Men vi kan alligevel nok skimte, hvorhen han stiler med sine Overvejelser angaaende de Forfattere, han omtaler.

Saaledes tager Blicher Afstand fra L[afontaine], fordi Blichers Helte og Heltinder ikke er »englelige nok« til at ligne dennes. Der er en ironisk Bitone deri, som kunde have Adresse til hjemlige Forfattere. Er maaske ikke Inge-manns Helte og Heltinder Engle? Og paa den anden Side er Blichers Skurke heller ikke »djævlemæssige nok« til at være hentet fra v[an] d[er] V[elde]. Endvidere er Ven-dingen: »hans Eventyr [ere] *altfor rimelige, troværdige og dagligdags*« — jo ubestridelig et litterært Program, som Realismen ikke behøvede at omredigere for at finde sig tilfreds med.

Det er Faderen, *Niels Blicher*, den rationalistiske Præst med sin Dannelses dybe Rod i det 18de Aarhundrede, der staar bag ved denne litterære Betragtning. Ikke at han har dikteret Sønnen den, nej, Sønnen har taget den i *Arv* efter ham, og Betragtningen af de folkelige Modeforfattere, som kommer til Udtryk i Indledningen til Kapitlet »Aunsberg«, er et Produkt af Faders og Søns Samtaler om disse Bøger.

Vi maa derfor forstaa denne Indledning som et Opgør med Blichers Barndoms læsning fra Vium Præstegaard, en Slags Redegørelse for, hvorledes han nu som moden Mand saa paa de Forfattere, han slugte i sin første Ungdom. De fleste af dem var desuden endnu ikke gaaet ud af Kurs — de fyldte f. Eks. ganske godt op i »Læsefrugter«. Sand-synligvis var der ogsaa med Kritikken af dem den Bi-hensigt at bringe »Nordlyset« i et vist højere Plan end Konkurrenten i Aarhus.

Man kunde mene, at Niels Blicher havde valgt mere lød-dig Læsning til Præstegaarden. Men derved maa erindres, at de Bøger, han læste, satte Pris paa og samlede paa i sit Bibliotek, ikke var Læsning for Kvinder og Børn. Endnu den Dag i Dag kan Familjefædre med udviklet Sans for vægtfyldig Læsning opleve, at Kone og Børn hungrer efter og begærlig kaster sig over Ugebladenes let-

teste Romaner. Den Gang kendte man kun den Slags Stof i Bogform. Og endelig var der blandt Oversætterne af de tyske Romanforfattere adskillige gejstlige Mænd, medens andre flittigt tegnede sig som Subskribenter — stundom dog paa deres Koners Navne. Helt umulig i Præstegaarde var disse Romanskrivere altsaa ikke.

I denne Revy over de fremmede Forfattere savnes imidlertid adskillige, der senere er gaaet i samme Glemselens Fællesgrav som dem, der nævnes. Blandt disse undtagne er først og fremmest Tyskeren *Joh. Martin Millers* Klosterhistorie »*Siegwart*«, der faktisk har indtaget samme Plads i Blichers Barndomslæsning som f. Eks. Fru Schwarz' Romaner i senere Slægtleds. Grunden til Undtagelsen kommer jeg tilbage til i et følgende Afsnit — »Fjorten Dage i Jylland«.

Af de øvrige er som sagt de fleste glemte, men enkelte af dem har dog Krav paa nogen Opmærksomhed — netop ud fra det Synspunkt, at de har befrugtet Blichers Fantasi i Barndommen.

Den første, han nævner, er Tyskeren *Lafontaine* (1758—1831), der paa Overgangen fra det 18de til det 19de Aarhundrede utvivlsomt var den hyppigst oversatte og mest læste udenlandske Forfatter i Danmark. Under Navn og forskellige Pseudonymer menes det, at han skrev ialt omkring 160 Bind, hvoraf i hvert Fald over 20 er oversat til Dansk. Jeg har i min Bog »Nordlys-Perioden« citeret den officielle tyske Litteraturhistories Dom over denne Masseskribent, og den er ikke smigrende for Lafontaines Eftermæle. Alligevel fortjener han vistnok en noget mere lempelig Bedømmelse, da han jo dog maa ses paa *Baggrund af den Tid*, han skrev i, og det Publikum, han skrev for. At han ogsaa i hvert Fald i enkelte Tilfælde havde et *Formaal* med sin Produktion, ses bl. a. af Fortalen til »*Aristomenes og Gorgus*« (oversat paa Dansk af Pastor Michelsen 1800), hvori han i en Fortale forbander Krigen (den Gang mellem England og Frankrig) i Vendinger, der ikke staa tilbage for nogen moderne Fredsvens. Romanen er forsaavidt et gammelt Sidestykke til *Bertha von Suttners* berømte Roman »Ned med Vaabnene«.

Men Blicher har forøvrigt ogsaa selv gjort Forsøg paa at yde Lafontaine Retfærdighed adskillige Aar senere, nemlig i Skriftet »*Min Tidsalder*« (1843). Det hedder her:

Lafontaine har nok været den frugtbareste Romanskriver og har presset saa mange Taarer af unge Herre- og Dame-Øjne, at de samlede ville udgjøre en Fiskepark; man borde have ladet det beroe ved nogle faae; thi de ligne næsten allesammen hinanden, og Figurerne i den ene kunde, med en Smule Forandring i Costumet, gjerne være brugt i den anden. Herfra undtager jeg dog »den messeniske Fader og Søn«, saavel som »de pyrmontiske ditto«. De antyde, hvad Digteren kunde have frembragt mere, hvis Boghandlerne ikke havde purret ham saa stærkt. (Anf. efter 2. Udgave ved Th. Eberh. Blicher, Randers 1893).

Disse Bemærkninger kan ikke forstaaes anderledes, end at Blicher baade har læst Lafontaine og staar i en vis Gæld til ham — ganske sikkert fra Barndommen af i Vium Præstegaard*). — — —

I ikke mindre Grad staar Blicher i Gæld til *Walter Scott*, skønt dennes Bredde og Omstændelighed ikke tiltalte ham. Blicher kunde gøre det med adskillig færre Ord, men han sværmede jo forøvrigt principielt for, hvad der var skotsk.

Hans Bemærkninger om denne Bredde kan nu ogsaa have en ren økonomisk Baggrund, en Slags farisæisk Fremhævelse af, at det ikke var saa dyrt for Publikum at abonnere paa »*Nordlyset*«, som det var at købe Scotts tykke Romaner. Over disses Priser har der aabenbart været skumlet adskilligt i Tiden, og i denne Sammenhæng kan det være oplysende at anføre en Notits i »*Viborger Samler*«, hvori der under 6. Marts 1824 læses følgende:

»Man vedbliver i kjøbenhavnske Blade at kundgjøre fødte og ufødte *Walter Scott* Romaner — som da de er temmelig dyre, 5 a 7 Daler og mere for Stykket, giver Anledning til mangehaande Betragtninger paa en Tid, da Boghandelen er i

*) Til Belysning af den Rolle, Lafontaine spillede ved det forrige Aarhundredskifte er det interessant at bemærke Oehlenschlägers Udtalelser i sine Erindringer. Lafontaine begyndte med at være hans »Afgud«, siden minder L.s Figurer ham om »Dyveke«, og sluttelig river Steffens Lafontaine helt ned af den Piedestal, som han havde staaet paa fra Oehl.s tidligste Ungdom. Steffens var — kunde Oehl. tydeligt mærke — ikke af Lafontaines Folk. (Se 2. Udg. af »Erindringerne«, S. 59, 64 og 173).

saadan Afmagt, at en Huusfader næppe nænner at skaffe sig eller Familie en Salmebog eller sine Børn de nødvendige Skolebøger, hvoraf man dog bør antage, at der læres mere Godt; med mindre det skulle komme dertil, at vor Ungdom, som man nylig læste i Professor O. Wolffs Journal, skulle vorde trakteret som de katholske Skolebørn i Irland med de gamle Amme- og Borgestuehistorier, f. Ex. Rosamunda, Doctor Faust, Fortunatus Ring etc.◄

Det var dog langt fra, at Blicher var uden Beundring for Scott. Det fremgaar jo ogsaa af Tilføjelsen, men dog endnu mere af »Min Tidsalder«, hvor han kalder den skotske Digter »Menneskevæsenets Historieskriver!!!« Men alligevel: »... denne skotske Maner [med dens »omstændelige Beskrivelse«, d. v. s. de tykke dyre Romaner] betaler sig bedre i andre Lande end her, hvor man hellere laaner Bøger end køber dem« — — —

Det litterære Rundskue i Kapitlets Indledning slutter med følgende Vendinger henvendt til Læseren:

◄Og vil Du nu endelig give mig et Mønster, kan Du jo — i Betragtning af denne lange, snaksomme, parentetiske Indledning — lade det være Forfatteren til Siegfried v. Lindenberg.◄

Bag disse Ord skjuler der sig en Realitet af betydelig Interesse til Oplysning om Blichers Stil, denne Blanding af Satire, Humor og — lidt forbeholden — Selvironi, som første Gang giver sig Udslag i »Røverstuen«. Der har været Glimt deraf — som jeg har paavist i min anførte Bog — i »Jordskjælvet i Messina« og den lille Skitse, der offentliggjordes samtidig med første Del af »Jordskjælvet«, nemlig »Peer Spillemand« (En literair Notice . . .)◄, men disse er ogsaa dannet med den tyske Roman som Forudsætning.

At Blicher ogsaa i en senere Alder tillagde denne Roman megen Betydning, fremgaar af følgende Bemærkninger i »Min Tidsalder« (om den tyske Litteratur i dette Tidsrum):

◄Hvordan staar det sig saa med Romantiken? Siegfried von Lindenberg i Norden, Siegwart i Syden, Wilhelm Meister imellem dem, vare Fourerer for en uhyre Hær, hvis Bagtøgt ikke er til at opdage. Hvert Aar paa Markedsdagene kan man i

Leipzig see hele Regimenter marschere ind og ud, og siden reent forsvinde.◊

Sammenstilling af Goethes berømte Roman med de to nu helt glemte Bøger (glemt *forsaauidt* som Blicher maaske er den eneste danske Forfatter, der har bevaret deres Titler) kan synes Nutiden besynderlig, men det er ikke saa helt urimeligt endda, hverken set paa Samtidens Baggrund eller i absolut Forstand, hvis ikke Goethes andre Værker havde skabt denne Tysker et Navn, som nu over-skygger alle andres.

Nogle Oplysninger om Siegfried von Lindenberg og dens Forfatter er derfor paa sin Plads.

Forfatteren hed *Johan Gottwerth Müller* og kaldtes almindelig »Müller von Itzehoe«. Han blev født 1743 i Hamburg, studerede i nogle Aar Medicin i Helmstedt og ned-satte sig i 1774 som Boghandler i Itzehoe. I henved en halv Snes Aar drev han sin Boghandel og var ogsaa For-lægger af sine egne Skrifter, men i 1783 blev han meget syg og synes helt at have opgivet sin Forretning. 1796 tilsagde daværende Kronprins Frederik (senere Frederik VI) i Danmark ham en aarlig Pension paa 200 Rigsdaler, og efter Klopstocks Død 1803 forhøjedes den til 400 Rdl.

Romanen »*Siegfried von Lindenberg*« udkom første Gang 1779, anden forøgede Udgave i fire Dele 1781 paa eget Forlag, tredje Udgave udkom to Aar senere med fire Kob-bere af *Chodowiecki*, der den Gang stod paa sin Berøm-melses Højde som Illustrator, og som til femte Udgave (1790) leverede ialt 28 Illustrationer. Den sidste Udgave, der udkom i Müllers Levetid, var sjette Oplag (1802). For-fatteren havde planlagt endnu en syvende forandret Ud-gave, men den blev aldrig til Virkelighed. At den endnu har sit Publikum i Tyskland, maa formentlig fremgaa deraf, at der paa Georg Müllers ansete Forlag i München udkom en ny Udgave i det sidste Krigsjaar 1918.

Paa Dansk udkom Romanen i to Bind 1786 paa Sim-melkiærs Forlag uden Forfatternavn og uden Oversætter-navn, men i Følge »*Bibliotheca Danica*« skal den være oversat af *Fr. Andr. Pfleug*. Forfatteren havde forsynet

den danske Udgave med en Efterskrift til Fortalen, hvoraf det ses, at Oversættelsen har udskudt enkelte Ting af Originalen, som i denne Forbindelse vistnok maa være tredje Udgave.

Det kunde se ud, som Blicher ikke kendte Forfatterens Navn, siden han hverken i »Røverstuen« eller i »Min Tidsalder« nævner dette. Og hvis han — hvad der er utvivlsomt — kun kendte Romanen fra den danske Oversættelse, er dette jo velbegrunderet. Dog er det næppe troligt, at han ikke underhaanden skulde have faaet Müllers Navn at vide. Imidlertid har det mindre Betydning i Forhold til den Paavirkning, Stilen i Romanen har øvet paa Blicher — dog vel nærmest i Henseende til at frigøre hans egen naturlige Udtryksmaade.

Man behøver ikke at have studeret den tyske Roman særlig grundig for at opdage det nære Slægtskab mellem Müllers og Blichers Stil. Nogle Prøver fra den tyske Roman vil vise dette, idet jeg benytter den danske Oversættelse fra 1786:

»Men hvad Feil jeg end kan have, som du selv, kiere Læser, maa lede efter i min Bog, saa er det dog ikke min Feil, med Vidende og med Forsæt at indføre noget ondt i mine Bøger, hvor meget slet der end kan findes i dem« (Fortalen).

»Om alle de Bøger, som komme ud i hver Messe, siges med Sandsynlighed, at der af et hundrede maaskee findes en taalelig, iblant tusend en god og iblant to tusend, eller saa omtrent, en ypperlig Bog. En vis Klasse af Recensenter udbasuner dem vel ganske anderledes; men Aarsagen dertil er os velbekiendt. Vi see strax af Recensionen, om den er bleven betalt med een eller med to Daler. Imidlertid kan en Mand, som dømmes efter Billighed, trøste sig dermed, at han af hundrede Bøger kan lade de ni og halvfemsindstyve henligge ulæste, og han undskylder Mængden af slettere Skrifter dermed, at vi leve i et Land, hvor man, desværre, ikke lever for at skrive, men skriver for at leve. Vi, for vor Andeel, unde og disse hurtige Skribenter gerne deres Fest. Vi lade dem, efter Ordspøget, leve med os.« (34. Kapitel).

». . . Altsaa kunne vi slutte dette Kapitel med Ære; thi Læseren kan slutte sig til Resten.« (38. Kapitel).

». . . . Vi have allerede alt formeget fulgt den afsmagelige Mode, som i vor Tidsalder udstafferer Romaner og Komedier

med fransk Brodering Altsaa forudseer Læseren, hvad vi indbyde ham til i neste Kapitel . . . * (89. Kapitel).

Disse Eksempler, der er valgt i Flæng, vil formentlig straks fange Opmærksomheden ved sin Tone, sin Stil, sin Sarkasme, og fange Opmærksomheden i Kraft af noget kendt. Og det vilde ikke være muligt indenfor dansk Litteratur at finde dette kendte andre Steder end hos Blicher. Det maa imidlertid indrømmes, at Eksempelsamlingen forsaavidt er mangelfuld, som det er ulige lettere ved Læsningen af Müllers Bog i Sammenhæng at finde den nære Lighed med Blichers Stil i de Noveller, hvor han blander sine Ræsonnementer ind i Begivenhedernes Gang ved direkte Henvendelse til Læserne.

Derom kan der i hvert Fald ikke være Tvivl, at Müller fra Itzehoe har paavirket den jydsk Novellist i meget høj Grad, saa man uden Overdrivelse kan sige, at »Siegfried von Lindenberg« hører til de Bøger, der indtager en fremskudt Plads blandt Blichers litterære Forudsætninger. Dette bør maaske rettere udtrykkes paa den Maade, at den tyske Roman hjalp Blicher til at finde sin Stil som Prosaforfatter.

I det følgende Kapitel skal vi betragte en anden af Blichers litterære Forudsætninger, nemlig Englænderen Oliver Goldsmiths Roman »Præsten i Wakefield«.

IV. Blicher som Oversætter*).

Siden Oliver Goldsmiths berømte Roman »The vicar Wakefield« udkom den 27. Marts 1766, har vi her i Landet haft fire danske Oversættelser:

- 1) Paul Danckel Basts i 1779 (Profits Forlag).
- 2) Steen Steensen Blichers i »Nordlyset« April—September 1827. Optrykt i Særudgave 1837.
- 3) Anonym Oversættelse i 1882 paa Brødrene Salmonsens Forlag.
- 4) P. Jerndorff-Jessens i 1910 (noget forkortet) paa Martins Forlag.

Som Særudgave af Sprog- og Litteraturselskabets Udgave af Blichers samlede Skrifter 9. Bind har mag. art. Georg Christensen besørget en korrekt Gengivelse af Oversættelsen af »Præsten i Wakefield«, hvorved et betydningsfuldt blichersk Arbejde kan blive tilgængelig for Digterens mange Dyrkere og Beundrere.

For imidlertid at faa det fulde Udbytte af dette Arbejde er det nødvendigt at have en ordentlig engelsk Udgave ved Siden af, og jeg har i de efterfølgende sammenlignende Undersøgelser anvendt Udgaven i Samlingen »The Temple Classics«, der er besørget af Israel Gollancz M. A. (Alding House London), som har benyttet Udgaven af 1773 som Grundlag. Tilsynet er foretaget af Austin Dobson — »Goldsmiths devotee par excellence« —, der har forsynet Udgaven med Noter.

Denne Udgave har ganske vist rettet i Goldsmiths Stave-

*) Dette Kapitel har tidligere været trykt i »Danske Studier« 1922 og gengives her i væsentlig uforandret Skikkelse, blot med de Ændringer der følger af Sammenhængen.

maade, men det er uden Betydning for en Sammenligning med Oversættelsen.

En af de Ejendommeligheder, der findes i Blichers Oversættelse af Goldsmiths Bog og som hyppigt falder i Øjnene, er den *Frihed*, han tager sig overfor den engelske Tekst. Det falder ham ikke ind at lade sig binde af Originalens Ordlyd, hvis han i sit eget Forraadskammer af Ord og Vendinger disponerer over dansk Valuta, der synes ham at passe ind i Dr. Primroses Fortælling. Mange Steder træffer man derfor paa Udtryk i Oversættelsen, der ikke i strengere Forstand har Hjemmel i Goldsmiths Tekst.

I 7. Kap. hedder det saaledes: »men min Kone stod paa, i sit Hjertes Stolthed, at ville beværte dem selv; hvorfor — *saa stille at sige* — Familien maatte suge paa Labben tre hele Uger efter«. Denne — her udhævede — Vending lyder i Originalen: »for which *by the by* our family . . .«. Det er klart, at der i B.s Udtryk er lagt mere end i G.s, og det er tvivlsomt, at Dr. Primrose i denne Forbindelse vil ironisere over sin Kone. Vendingen er ægte Blichersk og leder uvilkaarlig Tanken hen paa Forholdene i Spentrup Præstegaard.

Af samme Karakter er Blichers Bestræbelser i 11. Kap. ved Gengivelsen af Udtrykkene for Thornhills Damers Følelser, da de hører Grunden til, at Præstens Familie var udeblevet fra Kirken. B. oversætter:

Olivia svarede for os Alle, fattende sig summarisk i de Ord: »Vore Heste slog os afs. Derover bleve nu Damerne *gyselig forshrækkede*; men da de hørte, at vi ingen Skade havde taget, bleve de *rasende glade*; men da de atter hørte, at vi havde nær døet af Angest, bleve de paany *græsselig bedrøvede*; men da de saa hørte, at vi havde sovet godt ovenpaa, bleve de igjen *morderlig fornøjede*.

De fire Udtryk lyder hos Goldsmith i samme Rækkefølge: greatly concerned — extremely glad — vastly sorry, extremely glad again. Som man ser har Blicher selv taget Ordet og har ved sit Valg af Udtryk villet karakterisere Damernes Simpelhed, hvad imidlertid Originalen ikke har gjort og ikke godt kunde gøre, da Dr. Primrose endnu

ikke selv var klar over, hvem Thornhills Damer i Virkeligheden var. Men vi andre foretrækker vel nok B.s Variationer.

Endnu et tredje Eksempel paa Blichers Frihed overfor Originalen skal jeg anføre.

I 26. Kap. giver Jenkinson Forklaring paa, hvorledes han kunde se paa den unge Moses Primrose, at han var let at løbe om Hjørnet med. Denne Forklaring lyder i Originalen:

»My dear Sir, it was not your face, but your white stockings, and the black ribbon in your hair, that allured me.«

I Blichers Oversættelse ser Forklaringen saaledes ud:

»Min kjere Hr. Moses! — Det var ikke Deres Ansigt, men deres hvide Strømper og store Spønder, deres Torden- og Lynilds-Vest, og deres store brede Pidskebaand, der fristede mig.«

De her udhævede Udtryk er altsaa tilføjede af Blicher som Supplement til Kendetegnene paa et Fjols. Jeg har ingen Anelse om, hvorledes en »Torden- og Lynilds-Vest« ser ud, men den maa nok være slem.

Af en beslægtet Karakter er Blichers Skildring i 31. Kap., da Knuden er løst, og de to Par skal op i Kirken og vies:

Jeg gik ned og fandt hele Selskabet fix og færdigt, og i det bedste Humeur af Verden. Deres Lystighed var mig ikke ganske tilpas, da en saa alvorlig og højtidelig Handling forestod. Jeg fortalte dem noget om den stille andægtige Stemning, der passede sig ved saadan en Lejlighed; jeg holdt en kort Homilie over samme Æmne — men Alt næsten til ingen Nytte: de vare reent uregjerlige og hartad ellevilde. Endogsaa paa Vejen til Kirken kunde de ikke engang tvinge sig selv. Jeg gik foran; men maatte tit see mig tilbage og sætte et glubsk Ansigt op.

Dette er temmelig frit oversat, men det er til Gengæld adskilligt mere morsomt og malende for Situationen end den korrekte Omplantning, som lyder (i Jerndorff-Jessens Oversættelse) saaledes:

... gik jeg nedenunder, hvor jeg fandt Selskabet saa muntert og glad, som Overflødighed og Uskyldighed kunde gøre dem. Da de imidlertid skulde forberede sig til en meget alvorlig Handling, mishagede deres Latter mig meget. Jeg talte til

dem om den alvorlige, højtidelige Stemning, der passede bedst til denne af Gud indstiftede Handling og læste derefter to Prædikener og en Afhandling af mig selv for dem for at give dem den rette Forberedelse. Men desuagtet blev de ved med at være lige overgiven og uregerlige. Selv da de vandrede til Kirken med mig i Spidsen, var der ikke Spor af Alvor at mærke paa dem, og jeg følte mig flere Gange fristet til at vende mig om for at vise dem min Indignation.

Det er dog ikke ganske rigtigt at kalde denne Gengivelse »korrekt«, thi den sidste Passus hedder i Originalen: »and I was often tempted to *turn back* in indignation«, hvilket utvivlsomt bør oversættes *vende tilbage*. Naar man altsaa ikke vil holde sig strengt til Originalen, saa foretrækker jeg Blichers »glubske Ansigt«, ja, jeg foretrækker det absolut.

Da Selskabet efter Hjemkomsten fra Kirken skal gaa til Bords, forekommer der igen en af Blichers egne Indskydelser.

Georg Primrose foreslaar, at man skal sidde »indiscriminately every gentleman by his lady« — hvad B. oversætter ved »*Bunterad*«. Derefter *tilføjer* Blicher:

Saa satte jeg mig da mellem min Kone og min ældste Datter; Jenkinson tog den ældste Jomfrue Flamborough og *Moses* den yngste. (Mellem os sagt, troer jeg han har et godt Øje til hende, Pigen er flink, og mit Samtykke kan han faae, naar han forlanger det.)

Dette sidste er jo, maalt med en retskaffen Oversættermaalestok, endnu mere utilladelig end »Torden- og Lynilds-Vesten«, men det viser, hvorledes Blicher har elsket og kælet for Goldsmiths Roman, saa hans Oversættelse halvvejs er bleven Digterens eget Barn.

Hvad der dernæst falder i Øjnene ved den jydsk Digterpræsts Gengivelse af hans Wakefieldske Kollegas Beretning, er en Mængde gode og kraftige, tildels overordentlig *rammende danske Udtryk* for den engelske Tekst. At han heller ikke forsømmer at gøre Brug af sit jydsk Ordforraad, følger af sig selv.

Naar han saaledes skriver: »min Kone selv nærrede en

særdeles Forkjerlighed for hendes [sin] karmosinrøde Damaskes Kjole, fordi jeg engang *slap til at sige*, at den klædte hende godt«, saa er dette fuldkommen dansk Valuta for den engelske Originals: »formerly happened to say«.

Eller naar han skriver: »de Hyklere, som engang *stode paa Pinde* for ham«, saa er det en præcis Gengivelse af Originalens: »the flatterers, that he could once inspire and command«.

Den forklædte Excellence Thornhill, som under Navnet Burchell besøger Familjen Primrose, glæder de smaa Drengene med »en Skillings *Hvisselpibe*«, skriver Bl., hvor Originalen har »a halfpenny *whistle*«. »glancing at me« bliver til: »skottede til mig«, o. s. v. Da Primrose er kommen ind i Gælds-fængslet, hedder det: »Det første, man underrettede mig om, var: at jeg efter Skik og Brug skulde *hønsse*«, hvor Orig. har: »I was apprised of the usual *perquisites*«. — Jenkinson forklarer sit Hang til Snyderi: »Siden den Tid har mit Hoved uafsladelig *værket* af Kjæltringspekulationer« — Orig.: »my head *throbbing* with shemes«. — Om det planlagte Skinrov (31. Kap.) hedder det: »derpaa skulde Baxter *smøre Hæser*«, Orig.: »then he was to *run off*«.

En særlig Farve faar Blichers Oversættelse ved Omplantningen af engelske *Kraftudtryk* — Udbrud, Eder o. lign. — til Dansk.

Naar Godsejer Thornhill siger: »For *strike me ugly* if I should not find as much pleasure in choosing my mistress by information of a lamp under the clock of St. Dunstan's«, skriver Blicher: »*thi Fanden skal ta'e mig*, om jeg ikke ligesaa gjerne vilde udsøge mig en Kjereste ved en Lygtepæl i een af Smaagaderne i London« — hvilket synes mig Originalen nærmere og mere velklingende end Jerndorff-Jessens: »Jeg vil lade baade *Næsen og Ørene skære af mig*, om jeg ikke ligesaa gerne vilde vælge min Kæreste«.

»Det andet »*Ripsraps*« hedder det for Orig. »*scrups*«. — »*Kys en Svedske* med dine Sølvstænger«, siger Madam Primrose til Moses, da han kommer hjem fra Markedet og har solgt Hesten for Brillen med Sølvstænger. Orig. har: »A

fig for the silver rims«. »Gid Katten havde saadant Juks«, oversætter Bl., hvor der i Orig. staar: »*A murrain take such trumpery!*«

»Død og Verden! der er de Selv!« gengiver Bl. Udraabet fra Tjenestepigerne paa Flamborougs Gods — efter at Tjenestefolkene har beværtet Primrose og spillet Herskab — da det virkelige Herskab træder ind ad Døren. Originalen har: »*As sure as death, there is our master and mistress come home*«.

»Frels mig naadig og vell!« Orig.: »*Bless us*«.

Disse anførte Prøver, som ikke giver sig ud for andet, turde vise, i hvor høj Grad Oversættelsen bærer Præget af Blichers Stil og Ordforraad.

I »The vicar of Wakefield« findes indlagt to Digte: »Balladen« i 8. Kap. og »Elegien« i 17. I den første danske Oversættelse (Bast's 1779) er begge disse oversat i saare kluntede Vers, hvad der maaske ikke har været en uvæsenlig Grund til den haarde Dom, Blicher fældede over Oversættelsen i det hele taget. Bl. forholdt sig meget frit til Originalen ogsaa paa dette Omraade, — han omdigtede Balladen, idet han smeltede to Vers sammen til eet, samtidig med at han forandrede Rytmen. Originalen har:

»Turn, gentle Hermit of the dale,
And guide my lonely way
To where yon taper cheers the vale
With a hospitable ray.

»For here forlorn and lost I tread,
With fainting steps and slow
Where wilds, immeasurably spread,
Seem lengthening as I go.«

Blichers Vers lyder:

»Ærværdige Fader! I nægte dog ej
»At vise vildfarende Vandrør paa Vej!
»Trindt truer mig Skoven saa øde og mørk,
»Jeg øjner ej Udgang af rædsomme Ørk.«

»Jaften, min Søn! Du nedlægge din Stav!«
 Til Svar Eremiten den Vandrende gav:
 »Uvejsom og farlig er skovgroede Ørk;
 »Alt Solen er nede, og Natten bli'r mørk.«
 o. s. v.

Der er naturligvis nogen Risiko forbunden med at sige, at der i Blichers Gengivelse af denne Ballade er den Duft og Stemning, som giver den folkelige Ballade sin Patina. Professionelle Æstetikere vil sandsynligvis i en saadan Udtalelse se et graverende Udslag af den særlige Form for Blindhed, som nok skal være en uheldelig Svaghed hos dem, der elsker Blichers Poesi. Imidlertid vover jeg denne Karakteristik. Desuden er det ikke troligt, at nogen Æstetiker skulde kunne bestride, at der ogsaa i dette Digt lader sig pille Linjer og Udtryk, ja *Ord* ud af Sammenhængen, som kunde betragtes for *sig* — eventuelt under Mikroskop — og befindes fortrinlige. Hvad mener man f. Eks. om Stavrimene i Linjen: »At vise vildfarende Vandrere paa Vej« eller: »Mig tryllede hundrede Bejleres Buk«? Kan man ikke i disse B'er se Bejlerens bønne Blik? Men *Rytmen* — den vil sikkert findes fæl! Minder den maaske ikke om »Hjalmar og Hulda«: »Paa blomsterklædt Bakke sad Hjalmar saa tavs«, og om — Stubs: »Hvad vindes paa Verden det vildsomme Hav« —?

Utvivlsom er den blind for Æstetikens fine Metoder, der finder Balladen i Blichers Udgave fortræffelig, blindet af Lidenskab for Blicher, usikker i sin æstetiske Vurdering. Jeg er forberedt derpaa, men jeg er fattet.

Thi jeg trøster mig til at antage, at den, der ikke i disse Rytmer mærker Luften fra Landsbyidyllen, fra den ukunstlede Folkepoesis Arnested, har aldrig mærket den egentlige Poesis Hjerteslag. Kunstdigtning er eet — og vi kan anerkende dens større eller mindre Virtuositet, — men Poesi bliver til evig Tid noget langt enklere, simplere, jævner.

— — —
 Det stærkeste Vidnesbyrd om Blichers nære Forhold til

Goldsmiths Roman — man kan næsten sige: hans Solidaritet med dens Tendens og Idé — træder dog tydeligst frem i den typografiske Udstyrelse, han lod visse Afsnit af sin Oversættelse fremtræde i, og hvorigennem han har ladet os forstaa, at det var hans Tanker, Dr. Primrose udtalte.

I 19de Kapitel, hvor Dr. Primrose gæster Mr. Arnold og i første Omgang kommer i Diskussion med Husets Kældermester, der har givet sig ud for Herren, udvikler Gæsten sine Anskuelser om Statsstyrelse, Frihed og Monarki. Den sidste foreliggende Ud-gave af Fortællingen paa Dansk (Jerndorff-Jessens) har forkortet Talen betydeligt, men Blicher gengav den i sin Helhed og føjede til dens Slutning en Fodnote, hvori han skriver:

«I hele denne Dr. *Primroses Tale*, der fortjente at trykkes i Lapidarstil, tages Ordet *Tyran* ikke i den danske strænge Betydning; men snarere i de gamle Romeres, saaat det næsten er synonymt med *Enevoldsherre* — eller endnu bedre *Voldsherre*, *Zwingherr*.

Oversætteren.◀

Det er klart, at Blicher med Bemærkningen om, at Talen burde trykkes i »Lapidarstil«, gør Primroses Ord til sine, og derfor udhæver han forskellige Ord og Vendinger for at indprænte i Læserens Bevidsthed de heri udtalte Principper. Jeg citerer et Stykke af Talens Slutning med Blichers Udhævelser:

«*Middelstanden* kan lignedes med en Stad, som *Aristokraterne* belejre, og som *Kongen* iler til Undsætning. Saalænge *Belejrerne* frygte for *Fjenden* bag ved, tilbyde de naturligviis de belejrede *Borgere* glimrende *Vilkaar*, smigre dem med Ord — der kun er blotte *Mundsvejr* — og lokke dem med *Privilegier*; men dersom de slaae *Kongen*, deres *Fjende*, tilbage, saa vilde *Stadens Mure* kun være et svagt *Værn* for dens *Indbyggere*. Hvad de i dette *Tilfælde* have at vente, kunne vi see ved at kaste vore *Øjne* paa *Holland*, *Genua* eller *Venedig*, hvor *Lovene regjere de Fattige*, og *de rige regjere Lovene*. Saa elsker jeg da *Monarchiet*, jeg vilde døe for det hellige *Monarchie*. Thi er der noget *Helligt* blandt *Menneskene*, da er det *Folkets* salvede *Konge*. Enhver *Formindskelse* af hans *Magt*, i *Krig* eller i

Fred, er en Forgribelse paa Undersaatternes væsentlige Frihed. De Ord *Frihed, Patriotisme, Britter*, have allerede gjort *megen* Skade, men Man tør haabe, at Frihedens ægte Sønner ville forebygge, at de ikke skulle gjøre *mere*. Jeg har i min Tid kjendt mange af disse foregivne Frihedshelte; men jeg mindes ikke en eneste af dem, som jo i sit Hjerte og i sit Huus var en Tyran.*

Originalen har ingen af disse Ord udhævede. Derimod er Ordet *Sovereign* — som B. oversætter »Folkets salvede Konge« — fremhævet med Versaliasats.

I 27. Kap. er Dr. Primrose indespærret i Gælds fængsel, hvor han anstiller Betragtninger over Lovgivningens Forhold til Straffeprincipper. Han mener, at det var ønskeligt, om Lovgiverne vilde »tage mere Hensyn til *Forbedring* end til *Straf*« (Ordene er udhævede af Blicher), og i disse Overvejelser forekommer følgende Betragtning, som Bl. har ladet sætte helt med spærret Skrift:

»Jeg tør ikke afgjøre, om vore Criminalloves Mængde, eller Nationens Tøjlesløshed er Aarsag til, at England aarligen har et større Antal Forbrydere at opvise, end det halve Europa tilsammenlagt. — Grunden kan vel søges baade i det første og sidste: thi de virke vechselviis paa hverandre. Naar et Folk seer, at Criminallovgivningen sætter lige Straf for ulige Forbrydelser, da vil det ogsaa glemme at gjøre Forskjæl paa de sidste: og hermed er eet af Sædelighedens stærkeste Bolværker nedrevet. De mange Love føde nye Laster, og disse ønske atter nye Tvangsmidler.

Hertil føjede B. ogsaa en Fodnote, hvori der staar:

»Mærkelige Yttringer i en Engellænders Mund.
Overs.*

Noten refererer sig til smaa Skitser om de engelske Retsforhold, som tidligere havde været optaget i »Nordlyset« (tildels med Blichers Mærke under), og hvori de umulige Tilstande var skarpt kritiseret.

Resultatet af de foregaaende Undersøgelser kan da formentlig bestemmes saaledes, at Goldsmiths Roman saavel i Form som i Indhold var et med Blichers Aand saa nær

beslægtet Produkt, at »Præsten i Wakefield« kan betragtes som den jyske Digers kunstneriske Adoptivbarn. Ganske vist er den engelske Forfatters Fortælling først kommen til Thorning eller Spentrup Præstegaard som fuldvokset Individ, men det har dog ikke hindret Blicher i dels at give det halvvejs blicherske Klæder paa og dels at bruge det som Talerør for sine egne Tanker.

V. Efter den ægteskabelige Katastrofe.

Midt i den Kreds af jydsk Noveller, hvori Blicher anvender Motiver og Minder fra Barneaarene i Vium (»Frøentimmerhaderen«, »Røverstuen«, »Jøderne paa Hald«, »Hosekræmmeren«), ligger der en anden Gruppe, som har mere nærliggende personlige Oplevelser til Udgangspunkt.

Det er Novellerne fra 1828: »*Sildig Opvaagnen*« (Martsheftet af »Nordlyset«), »*Eva*« (Juniheftet) og »*Ak! hvor forandret!*« (Oktoberheftet). Tilsyneladende er de forskellige i Stemning og Stil, men i Virkeligheden kredser de om det samme Motiv: *Kvinden*.

Hans Brix har i sine »Blicher-Studier« beskæftiget sig ret indgaaende med Udredningen af de ægteskabelige Tilstande i Spentrup Præstegaard, som ligger bag »*Sildig Opvaagnen*«, og med Hensyn til de digteriske Frugter deraf i »Nordlyset« har jeg i min anførte Bog (»Nordlys-Perioden«) forsøgt at forfølge en Linje gennem de offentliggjorte Vers og Prosabidrag i Tidsskriftet til Belysning af, hvorledes Saaret efterhaanden lukker sig i Digterens Sind. *Helbredet* blev det aldrig.

Novellen er skrevet i den Tid, da Fru Ernestine opholdt sig i Randers, og Blicher sad tilbage i Spentrup Præstegaard med Børnene og sin gamle Fader. Dens Hovedperson er en Kvinde (Doktorfruen), som har sneget sig ind i en godtroende Mands Hjerte og i en hæderlig Familjekreds under falsk Maske. Selv uden Kendskab til de Forudsætninger, der betinger Novellens Tilblivelse, har den Værdi ved Fremstillingen af en Kvindetype, der til alle Tider vil have Plads i det virkelige Liv — den polyandriske Kvinde.

Typen er ikke enestaaende i Blichers Noveller. Selv om der ikke regnes med Frøken Sophie i »En Landsbydegns Dagbog« — og hun tilhører vel egentlig en anden Gruppe — saa kendte Blicher den fra Charlotte de Schinkel, som han senere skildrede i »Eneste Barn«. Doktorfruen og Kammerherredatteren er maaske ikke saa meget aandsbeslægtede, som deres Følelsesliv er ensartet bestemt ved det samme erotiske Driftsliv.

Men der er en afgørende Forskel i Digterens Bedømmelse af de to Kvinder, hvad der har sin naturlige Forklaring deri, at Lotte tilhører det Sæt af Barndoms minder, som med Tiden havde faaet den *Fjernhedens* poetiske Glans, der i sig selv virker undskyldende og formildende, medens Doktorfruen staar midt i det *nærværendes* lumre Atmosfære. Desuden kan der næppe være Tvivl om, at Frøkenen paa Hald i sin Tid vakte søde Fornemmelser til Live i Drenge, medens Doktorfruen er tegnet over det bedske Bundfald, som den voksne Mand lærte at kende i Forholdet til Ernestine. —

Det er ikke lykkedes Eftertiden at faa dannet et samstemmende Indtryk af Blichers Hustru. I Almindelighed er det saare naturligt, da et ulykkeligt Ægteskab nu engang altid har været et Produkt af to Faktorer — Manden og Hustruen. Hvilken af dem, der har den største Skyld eller Skylden, den største Ret eller Retten, lader sig ikke uden videre besvare. I Reglen har den »fraværende« Uretten, og saaledes rimeligvis ogsaa i Blichers Ægteskab.

Til Belysning af den i sin Tid meget omtvistede Novelle, d. v. s. til Belysning af det Forhold, som har skabt Novellen og dens Hovedfigur, er det ikke uinteressant at læse, hvad en Datterdatter af Blichers Nabopræst, Ole Bork i Borup, Enkefru Jespersen i Randers, skriver om Forholdene i Spentrup Præstegaard*):

»Blicher passede jo aldeles ikke sit Embede, men flakkede om paa Heden i flere Døgn som en rigtig Landstryger . . . Det kneb vist ofte for ham at komme hjem, til han skulde i Kirken om Søndagen, og Prædikenen havde han, efter hvad

*) Velvilligt overladt mig af Overretssagfører J. Chr. Jespersen i København.

Moder mente, aldrig skænket en Tanke, før han stod paa Prækestolen.

Naar Blichers Familiesorger vare altfor store, søgte han til Bedstefader [Ole Bork] for at klage sin Nød for ham. Om de ellers havde nogen Omgang, kender jeg ikke; noget maa de vel havt med hinanden at gjøre, for Moder havde da baaret eller staaet Fadder til en af Døtrene, og Moder tog altid Konen [d. v. s. Fru Ernestine Blicher] i Forsvar, hun var venlig og rar, naar de var derovre, og hvad skulde der ogsaa blive af en Kone og et Hjem, hvor Manden fuldstændig vanrøgter baade sit Embede, sit Hjem, Hustru og Børn? Hun blev som en 16—17 Aars forviltret Tøs gift med den gamle Blicher [d. v. s. Digterens Farbroder], som døde et Aar eller 2 efter fra hende og en lille Dreng, som kun blev en aandssvag eller sindssyg Stakkel. Moder sagde, det var paa Grund af Mangel paa Pleje og Omsorg*

I Tilslutning til disse Linjer har Overretssagfører J. Chr. Jespersen, der er Datterdattersøn af nævnte Sognepræst Ole Bork, fortalt mig efter sin Bedstemoder, at Blicher i Perioder kom flere Gange om Ugen til Borup Præstegaard og overnattede der, og at han tit efterlod sig »graa Riddere«.

Som historiske Aktstykker kan disse paa mundtlig Overlevering støttede Vidnesbyrd naturligvis ikke gælde. Overhovedet kan der vel vanskeligt i et Forhold som dette være Tale om Aktstykker. Men i en Henseende er de unægtelig karakteristiske:

Man lægge Mærke til, at Forsvaret for Blichers Hustru begrundes med Vendingen »— hun var venlig og rar —«, altsaa naar hun fik *Gæster*. Men i næste Aandedrag forklares, at Stedsønnen Niels blev en aandssvag Stakkel »paa Grund af Mangel paa Pleje og Omsorg«. Det kan da kun betyde *Moderens* Forsømmelse. Og de »graa Riddere« maa vel tildels være Hustruens Fejl.

Som Defensorat for Fru Blicher gælder dette altsaa ligesaa lidt som Anklagen for Landstrygeri falder med Vægt paa Blicher. Thi det var jo netop muligt, at Digteren var hjemløs i sit eget Hus *paa Grund af* den Uhygge, som Hustruen skabte i Præstegaarden. Det er kort sagt umuligt at komme til Bunds i en Undersøgelse af Aarsagerne til ulykkelige Ægteskaber.

I denne Forbindelse kan anføres et andet samtidigt Vidnesbyrd fra Folket om Blichers ægteskabelige Forhold. Det skyldes den i Frederiks Sogn i 1826 fødte *Anna Cathrine Frandsdatter*, som døde i Kousted ved Randers i 1920, og som til sin Datterdatter, Frøken *Signe Skovboe* (i 1925 i Vordingborg), har givet Udtryk for sin store Kærlighed til Blicher og sin dybe Beklagelse af, at *han var saa ulykkelig i sit Ægteskab*. Dette er i al sin Enkelthed, uden Forsøg paa at forklare, hvad der ikke kan forklares, den simple Konstatering af den sørgelige Kendsgerning.

Forsaavidt der altsaa skal være Tale om at søge Skyld og Uskyld i dette Forhold, kan Hustruen dog næppe frikendes. Der kan være nok saa mange Uoverensstemmelser i det daglige Liv — den retskafne Hustru søger ikke af den Grund til fremmede Mænd.

Og Begivenheden hin »Terminsdag« (11. December 1827) blev ved at gnave i Digterens Sind. Otte Aar senere besøgte han Biskop *Fogtmann* i Aalborg og beklagede sig over sin ægteskabelige Ulykke i Vendinger, som fik Biskoppen til i Brev til Peder Hjort*) at betegne Hustruen som »en grov *adultera*« (Skøge), og da Digteren som gammel Mand var sammen med *M. A. Goldschmidt* i København, fortalte han ham, at han altid vaagnede Kl. 4 om Morgen. »Jeg huskede nu paa den tragiske Aarsag«, tilføjer Goldschmidt**). Desuden spøger Motivet gentagne Gange i Novellerne efter den Tid, og saa sent som i »Bettefanden« (1846) forekommer der en Præstekone, som i en tidlig Morgenstund kaldes ind fra sit Logi hos Kusken for at faa Manden (Præsten) purret ud af sin Seng til Fuldblindelse af den dobbelte Brudevielse.

Alt dette, sammenholdt med den i 1845 (ell. 1846) tilføjede Note til hans Erindringer om »Terminsdagen«, viser, hvor dybt hin ulykkelige Begivenhed i 1827 bed sig fast i Digterens Sind.

Under denne Disharmoni i Hjemmet søgte Blicher naturligt sin Tilflugt til Jagten og, naar han var hjemme, til

*) Breve til P. Hjort II, S. 225.

**) »En Hederejse i Viborgegnen« (1867), Side 123—24.

sine Digterdrømme om Kærlighedslykke, og den første Novelle, som er Frugten af disse Drømme, er »Eva«.

Tilsyneladende er den født under en blid og sollys For-sommers blaa Himmel, men ogsaa kun tilsyneladende. Under den rolige Overflades Spejl skimtes tydelig Skæret fra den foregaaende Termin, og dette Skær er mærket *Frøken Laura*, som i Fortællerens, Justitsraad S.....s, Gengivelse i Virkeligheden er Doktorfruen fra »Sildig Op-vaagnen« i ny Variation eller maaske rettere i et mindre udviklet Eksemplar, d. v. s. paa et tidligere Stadium.

Digteren, der optræder under Mærket Peer Spillemand, møder hos Pedrins*) sin Ungdomsven, Justitsraaden Vil-helm S....., og da de har genkendt hinanden og for-talt, hvad de foretager sig, forefalder følgende to Re-plikker:

— ja søde Peer, vil Du see en lykkelig Familie, saa kom til mig!«

»Det er den største Raritet [Sjældenhed]«, svarte jeg. »Du er i Stand til at vise mig; og dersom Du taler Prosa, forlanger jeg hverken at see Kunstkammer, Billedgallerie eller nogen-somhelst anden Herlighed her i Staden —«

Det var imidlertid en lykkelig Familje, og det er karak-teristisk, hvorledes den efter Blichers Fremstilling er blevet det. Oprindelig var Novellens mandlige Hovedperson for-elsket i den omtalte Frøken Laura, der skildres som den dejligste Pige i Byen, og som desuden er i Besiddelse af Formue. Men Fortælleren opdager hendes Mangel paa Hjerte og Aand og alle andre kvindelige Dyder ved Sam-mentræf med den fattige Havearbejders Datter, og nu bliver han ogsaa opmærksom paa, at hun koketterer med en anden. Kort sagt, den fattige Pige vinder Prisen, uden at dog hendes Skønhed staar tilbage for den riges.

Himlen har imidlertid ikke forsømt sin Retfærdigheds-pligt, thi just i det Øjeblik, da Familjelykken aabenbares i et Billede, der minder om Kærlighedens Apoteose, ses Frøken Laura passere Baggrunden af Scenen som »et slet klædt Fruentimmer med en Kurv paa Armen«. »Hvem

*) Boghandler og Billetsælger paa Nytorv, det daværende Nr. 89.

skulde nu sige, at hun for 20 Aar siden var den tilbedede Baldronning i alle Klubber? at hun ved sin Indtrædelse i Logen kunde dreje alle Hovederne i Parterret? Men Skjønhed, uden Forstand og Dyd, er en sørgelig Gave.

Disse Linjer har nok sin Forhistorie i Spentrup Præstegaard, endogsaa saa nær, at Tidsrummet 20 Aar næsten stemmer med den Tid, da Blicher selv sværmede for Ernestine. —

Men »Eva« er desuden at betragte som en Forstudie eller om man vil en Prolog til »Ak! hvor forandret!«, forsaavidt Sammenligningen mellem den kvindelige Skønhed i Ungdommen og den ældre Hustru angaar. Det er dog kendeligt, at Digteren nu er bleven mere Herre over sine Udtryksmidler. Han er kommen Katastrofen mere paa Afstand, saa den egentlige Anledning til at analysere Kvindens Væsen er traadt tilbage for en mere overskuende Betragtning af de Løfter, den blomstrende kvindelige Ungdom giver Manden, og saa Løfternes Indfrielse en Snes Aar efter. Her er Mellemrummet sat til 19 Aar — altsaa endnu nærmere ved Digterens egen Skæbnes Fortid og Nutid.

Blicher har valgt den humoristiske Stil til »Ak! hvor forandret!« og anvender her for første Gang sit Pseudonym til en større sammenhængende Fortælling i den komiske Genre, som han herefter benyttede flittigt. Der er noget af de gamle Hofnarres Selvironi deri, og der er tillige den Fortvivlelse, som vakler mellem Latter og Graad i sin Søgen efter det mest skærende og glubske Udtryk for de indestængte Følelser. Naar Blicher f. Eks. i den afsluttende Samtale lader Præsten Ruricolus give sin Karl Ordre til at foretage forskellige Ting med de diverse Husdyr, bl. a. sørge for at trække en af Køerne, »den blakkede Kjesten«, til Tyren, saa anvender han i denne Forbindelse et Ord, som næppe heller den Tids Præster tog i sin Mund. Men netop dette Ord vilde Almuen bruge i saadanne Tilfælde som det, der var knyttet til Terminsnatten i Spentrup Præstegaard. Det ser ud, som om det har været Blicher om at gøre at faa dette Ord skrevet, for at faa det ud af sine Tanker.

I hvilken Grad det er Blichers egen Skæbne han tumler med i Novellen, ses bl. a. af den Omstændighed, at ogsaa Ruricolus har ti Børn (det samme Tal, B. havde, da Novellen blev skrevet — altsaa indbefattet Stedsønnen).

»Een for hver Finger,« svarede han mørk og treven; »jeg veed ikke, hvad jeg skal gjøre med dem. Man har ondt ved at holde Klæderne paa Kroppen af dem; at holde Nogen frem til Studeringer, det er plat umuligt. Hvad skal der blive af dem.«

Omtrent det samme siger Blicher for egen Regning i Breve til Ingemann, saa han er solidarisk nok med Maren Lammestrups Ægtefælle.

Derimod er der tilsyneladende ingen Lighed mellem Doktorfruen og Datteren fra Svirumgaard. I hvert Fald lader Digteren os ikke skimte nogen erotisk Lighed. Men Motivet om Kvindens Forandring fra Ungdommen til 20 Aar derefter er jo mere end tydeligt nok.

Andejagten*).

Det er nu ikke længere muligt for mig at sige, om jeg først læste Poul M. Møllers »En dansk Students Eventyr« eller Blichers Novelle »Ak! hvor forandret!« Jeg vil dog tro, at det skete i den Orden, hvori de her er anført. Men saa meget er vist, at da jeg læste Andejagten hos den ene af de to Forfattere, maatte jeg tænke paa den andens Andejagt. Oprindeligt syntes jeg ved at læse den enes Beskrivelse, at det havde jeg læst før et eller andet Sted, men siden blev jeg jo klog paa, hvor det var.

Nu er Andejagter i den Tids Litteratur ikke saa almindelige, saa der er i og for sig intet mærkeligt i, at man mindes den ene ved at læse den anden. Jeg afviste ogsaa oprindeligt enhver Tanke om en Forbindelse mellem dem, men kunde dog ikke faa den ud af Sindet, og til sidst maatte jeg tage en Sammenligning op til nøjere Betragtning. *Er der en Forbindelse mellem dem, eller er det ikke?*

Forskellighederne er lette at faa Øje paa. Hele Persongalleriet er forskelligt — i hvert Fald psykologisk set. Den krøllede Fritz har ingen Parallell hos Blicher — det skulde da være Peer Spille-

*) Tidligere trykt i »Den nye Litteratur«, Nr. 7 (1924).

mands Ven Ruricolus, ham, som han senere fandt som Præst gift med Maren Lammestrup, ham som stak Peer ud ved Dansen og ved enhver Lejlighed i Proprietær Svirums Gaard. Mølleren og Proprietæren kan til Nød gælde for Paralleler, men de kvindelige Skønheder er netop saa forskellige, som Blichers drøje jydsk Skildring er fra Poul Møllers mere elegante sjællandske. Selskabets Karakter i det hele taget svarer til denne Forskel mellem de kvindelige Hovedpersoner, medens Jagtrevier'et omtrent er det samme.

Endelig er der Licentiaten — den lange upraktiske Drømmer og Filosof! Svarer han ikke nogenlunde til den uheldige Helt i »Ak! hvor forandret!«? Saaledes at forstaa, at Poul Møllers Licentiat meget godt kunde være gengivet i Blichers Novelle — i Blichers Klæder og Blichers Stil?

Læg Mærke til, hvorledes de to Figurer spiller omtrent samme Rolle i Jagten! De falder begge to i Mudderet og er begge placeret paa et Bræt i en af de Gange (»Glimer« hos Blicher), som er hugget i Rør- og Sivvæksten omkring Søen, hvori Andejagten foregaar.

Og saa er der en egen Art af beslægtet Stemning i de to Jagtsituationer — beslægtet som to Situationer er det, der ikke skal være ens, men som uvilkaarlig minder om hinanden, som en Søn eller Datter minder om en af Forældrene. Hvis Blicher f. Eks. havde kendt Poul Møllers Andejagt og derefter selv havde skildret en saadan efter sin Metode, tildels som en Slags Parodi — saa vilde Ligheden have været af umiskendelig Art, jeg mener, at det saa havde været nemt nok at paavise Forbindelsen.

Spørgsmaalet bliver da, forekommer det mig, om Blicher har kendt Poul Møllers Arbejde, da han skrev sin Novelle »Ak! hvor forandret!«. Denne blev trykt første Gang i »Nordlyset«s Oktoberhefte 1828, der udkom 1. November. Det er saaledes utvivlsomt, at Poul Møller har skrevet sin Andejagt først, men den udkom i Trykken først en halv Snes Aar efter Blichers Novelle.

I den Biografi af Poul Møller, som F. C. Olsen skrev til den Udgave af Digterens »Efterladte Skrifter«, som han, Chr. Winther og Chr. Thaarup udgav i Aarene 1839—43, oplyser Olsen, at Poul Møller i 1824 (altsaa over 4 Aar før »Ak! hvor forandret!« blev offentliggjort) oplæste »et betydeligt Brudstykke« af en Novelle, som blev optaget i disse »Efterladte Skrifter«s 2. Del under Titlen »En Students Eventyr«. Denne Oplæsning fandt Sted Lørdagene den 28. Februar og 6. Marts. Og Vilh. Andersen oplyser (»Poul Møllers«, 2. gennemsete Udg. 2. Bd., S. 44), at »Oplæsningen i Studenterforeningen sluttede med Andejagten (3. Kapitel)«.

Altsaa: Poul Møllers Andejagt var skrevet i Foraaret 1824. Den er den ældste af de to Jagter.

Den Gang sad Blicher som Præst i Thorning, og Spørgsmaalet bliver, om han kan have overværet denne Oplæsning. Jeg tror det ikke, og jeg mener, det kan bevises, at han ikke paa dette Tidspunkt var i København.

I Heises Udgave af »Breve til og fra Bernh. Sev. Ingemann« findes der S. 165 aftrykt et Brev fra Blicher, dateret »Thorning d. 25. Febr. 1824«, hvori Blicher klager over Skoen, der trykker ham paa mere end ét Sted, meddeler, at han har givet sig i Tjeneste hos Elmquist (Udgiveren af Maanedsskriftet »Læsefrugter« i Aarhus) for 5 Rdlr. pr. Ark, »for dog imellem at kunne pynte mine otte Børn med Vadmelскоfter og Træskoer«, og iøvrigt skriver om løst og fast. Men der er ikke et Ord om, at han agtede sig til København. Derimod synes han at antyde, at han for et halvt Aar eller mere siden har været paa Sjælland og talt med Ingemann.

Det næste Brev i denne Samling er dateret 27. Juli 1824, hvori der ikke findes Antydning af, at han om Foraaret havde været i København, men derimod udtaler han Haabet om at komme til at besøge Ingemann til Efteraaret »i Anledning af »Johanna Gray.« (Det blev dog ikke før det følgende Efteraar, at dette Stykke blev opført paa det kgl. Teater.)

Der er altsaa ikke megen Sandsynlighed for, at Blicher var i København d. 6. Marts, ja jeg anser det i Virkeligheden for givet, at han ikke kan have været der. Naar han har planlagt en Københavnsrejse til Efteraaret 1824, er det lidet troligt, at han med sine smaa Indtægter og Datidens vanskelige og langsomme Befordringsmidler ogsaa har været i Hovedstaden samme Aars Foraar.

Men der er heller intet i den 1828 offentliggjorte Novelle, der tyder paa, at Blicher selv har hørt Oplæsningen af Poul Møllers Andejagt. Derimod er der unægtelig et enkelt Træk i »Ak! hvor forandret!«, som kunde tyde paa, at han har talt med en, som har overværet Oplæsningen. — — —

Hvis man læser de indledende Bemærkninger til 4. Kapitel »Andejagten« i »Ak! hvor forandret!«, vil man finde nogle ironiske Betragtninger, der minder stærkt om dem, der indleder 2. Kapitel i »Røverstuene«. Ligesom dér filosoferer Blicher her over, hvilken Stil han skal anvende til Beskrivelsen af »dette vigtige og indholdsrige Capitel«:

»Den heroiske var Æmnet værdig; men den falder mig — reentud sagt — noget besværlig; den blot historiske syntes mig vel tør. Tilmed saae jeg mig forgjæves om efter Forgjængere paa denne sumpige Vej. Rigtignok har een af vore Digtere engang spiist Andesteg — det er endnu uafgjort, om det har været tamme eller vilde Ænder; jeg antager det sidste — til sin Frokost, samt gaaet med Vandstøvler; men det er Altsammen endnu ingen Andejagt. Kort: alle mine Hjælpekilder bestod i mundtlige Traditioner, samt min egen korte Erfaring; disse faaer jeg da afbenytte saa godt jeg kan.«

Udtrykket »mundtlige Traditioner« behøver naturligvis ikke at sigte til andet end de Andejagts-Historier, Blicher selv som ivrig Jæger kan have hørt ved de Jagtselskabs-Middage, som han havde deltaget i, bl. a. paa Steendalsgaard, hvor Skovrider Jens Bang i

Blichers Thorning-Periode var en gæstfri og munter Vært. Men naar man er lidt fortrolig med Blichers ironiske Facon, bliver man opmærksom paa, at der meget ofte bag saadanne Bemærkninger ligger en dybere Mening.

Nu maa man paa denne Baggrund erindre, at »Ak! hvor forandret!« er en af tre til en vis Grad sammenhængende Noveller, som offentliggjordes i »Nordlyset«, og hvoraf »Eva« er den første og »Peer Spillemands Skibsjournal« er den sidste.

Udgangspunktet er »Eva«, der har til Undertitel: »Een Erindring fra mit sidste Ophold i Kjøbenhavn; mine Venner derovre venligst tilegnet«. Heri fortæller Blicher (Peer Spillemand) om sine Indtryk af Hovedstaden i Vaudevillens Tegn og giver her adskillige velmente Hib til denne nye Kunststart. Der er altsaa en faktisk Baggrund for Novellen, og han stedfæster desuden sin Vandring i Byen ved at gaa ind hos den den Gang kendte Boghandler Pedrin paa Nytorv 89. Her træffer han sin Ungdomsven Justitsraad Vilhelm S., hvem Blicher lægger Fortællingen om Eva i Munden

Da Digteren derefter skrev »Ak! hvor forandret!«, tog han paany sit Udgangspunkt fra den samme Justitsraad S., med hvem han her har fornyet sit Ungdomsbekendtskab.

Hvem der ligger bag denne Justitsraad er ikke oplyst — maaske bliver det det heller ikke. Men at det næppe er en helt opdigtet Person, derpaa tyder saa godt som alle Blichers originale Noveller, i hvilke enten Handling eller Personer har til Udgangspunkt Digterens Oplevelser eller Bekendtskab med Mennesker fra hans Barn-dom og Ungdom. Med andre Ord: Der er intet i Vejen for, at denne Ungdomsven kan have fortalt Blicher om Poul Møllers Oplæsning i Studenterforeningen, og at han netop særlig har stræbt at genfortælle Træk af Andejagten, fordi Blicher selv var en lidenskabelig Jæger. Og at denne Beretning indeholdes i Udtrykket »mundtlige Traditioners«.

Vender vi nu derefter tilbage til en Sammenligning mellem de to Andejagter, vil det vise sig, at der er flere Paralleller mellem dem, end der i Begyndelsen af disse Betragtninger er antydnet. Dog — det vil jeg overlade Læserne selv at finde — det er i hvert Fald meget morsomt at foretage selve Sammenligningen, da den bl. a. giver et meget interessant Eksempel paa Forskelligheder og Ligheder mellem de to samtidige Digtere.

VI. Hosekræmmeren.

Novellen af dette Navn blev første Gang trykt i »Nordlyset« Januarhefte af Aargangen 1829. Heftet udkom 2. Februar, og Novellen maa da antages at være skreven i Januar — altsaa i sidste Øjeblik. Som det i stigende Grad blev Tilfældet i Tidsskriftets sidste Aargang kom Blichers Manuskripter mere og mere bagefter, og derfor maatte Ole Borks Oversættelser af tyske Fortællinger sættes forrest i Hefterne — den punktlige Mand havde altid sine Oversættelser færdig i god Tid —, og i dette Tilfælde fik Trykkeriet i Randers hans Manuskript at begynde med, d. v. s. til de første 53 Sider. Derved vandt Blicher nogen Tid, men »Hosekræmmeren« kom saa først med som Nr. 2 i Heftet — bagefter Tyskeren Zschokkes »Krigerske Eventyr, fristede af en fredelig Mand«*).

Man har villet paastaa, at Skuepladsen for Novellens Begivenheder skal være Simmelkjær paa Grænsen af Lysgaard og Hammerum Herreder, men derfor foreligger der ikke særlig vægtigere Grunde end for at henføre den til en hvilken som helst anden Del af Blichers store Jagtdistrikt paa Heden. Desuden peger Navnet Mads Egelund maaske ligesaa godt mod Vest, — til den lille Bebyggelse *Egelund* i Haderup Sogn, der paa hin Tid meget vel kunde gælde som »en Oase i Ørkenen«.

Man har til Støtte for Simmelkjær anført den Omstændighed, at Blicher i sin Tid er truffet i denne Egn af en Uldkræmmer, kom op at age med ham, hørte af ham en

*) I hvilken Grad Tilfældet (mere end Blicher) redigerede »Nordlyset«, fremgaar særligt af dette Hefte, hvor der foruden »Krigerske Eventyr« findes: »Krigerlivet, fortalt af en russisk Officers«, »Den eventyrlige Nat, En Krigers Erindringer« og »Den velerfarne patriotiske Krieger«. Altsaa 4 Krigsberetninger i samme Hefte.

Kærlighedshistorie fra Stedet, medens han kørte rundt med ham paa Uldhandel »i samfulde tre Dage«^{*)}. Denne Køretur synes dog at være foregaaet længe efter, at Novellen blev skrevet.

Det faar nu iøvrigt staa hen. Stor Vægt ligger der ikke paa Stedfæstelsen, da Spørgsmaalet om velhavende Folks Tilbøjelighed til at gifte deres Døtre bort til fattige Unger-svende er bleven besvaret ens overalt i Jylland, baade i og udenfor Bondestanden og Hosekræmmerlauget.

Saameget er i hvert Fald sikkert nok, at Blicher ikke behøvede at gaa paa Jagt udensogns for at finde rige Hosekræmmere, idet han fra sin Barndom af havde et saadant Eksempel saa at sige lige udenfor Præstegaardens Dør.

Faderen, Niels Blicher, har i sin »Topographie over Vium Præstekald« omtalt Hosekræmmer *Kristen Nielsen* i Nederhvam, Lysgaard Sogn, der ejede en Gaard paa ca. 4½ Td. Hartkorn, og som i Følge Topografien betegnes som hørende til de velhavende i Pastoratet jævnsides med Ejerinden af Marsvinslund. Niels Blicher kom i et særligt Forhold til denne Mand under en Koppeepidemi i 1794, idet Præsten da vaccinerede to af hans Dreng, efter at to andre først var døde af Sygdommen. Kristen Nielsen har saaledes været en Del omtalt i Præstegaarden i Blichers Barndom.

Om denne Mand beretter Niels Blicher, at han — »som formodes at have liggende Fæe« — solgte Strømper til holstenske og sønderjydske Opkøbere, der betalte de danske Hosekræmmeres Vrag med fuld Pris. Desuden solgte han store Partier Strømper til »Galanterie-Kræmmeren« *Richter* i Horsens, som igen forsendte dem videre til Tyskland. Endelig hedder det om samme Kristen Nielsen: »[han] haver saaledes mange hundrede Rigsdaler staaende i denne for ham og Sognene fordeelagtige Handel«, hvortil i en Note føjes følgende Oplysning: »1793 solgte han Strømper for 1500 Rigsdaler. De han kan faae i disse Sogne, forslaae kun lidet — derfor opkøber han i Nabo-Sognene, Thorning, Hørup, Sjørsløv og Almind«.

*) Ev. Tang Kristensen i Galschiøtts »Danmark« I. S. 422.

Det er altsaa klart, at Sønnen Steen fra Barnsben — længe inden han begyndte at gaa paa Jagt — havde faaet et Indblik i Hosekræmmernes Forretning og Tankegang, Levevis og Giftemaalsmoral. Og der er intet urimeligt i, at netop Kristen Nielsen kan have staaet Model for den *Michel Krænsen*, som den stakkels Cecils Fader er kaldt i Novellen. —

Til »Hosekræmmeren« knytter der sig i stilistisk Henseende noget af et Gennembrud i Blichers Fortællemaade, i hvert Fald et Forsøg, som han ikke tidligere havde gjort.

Paa dette Tidspunkt havde han offentliggjort flere af de Fortællinger og Digte paa Jydsk, som senere indgik væsentlig uforandret i »E Bindstouw«. Men den bevidste *jydskfarvede Rigsdanskprosa* havde Blicher ikke prøvet før i sammenhængende Fremstilling*).

Det er ogsaa let kendeligt, at Forsøget har voldt ham Bryderier. Mange Steder kan den med Jydsk fortrolige Læser let mærke, at Maskineriet knirker stærkt, hvad der ikke er saa underligt, da Jydsk nu engang ikke saa let lader sig presse ind i Skriftsprogets Udtryksmaade og Sætningsbygning. Der er ingen Tvivl om, at f. Eks. Hosekræmmerenkens Beretning i Novellens sidste Halvdel vilde have faaet en meget dybere Klang og betydelig mere gripende Virkning, om den havde været skrevet paa det Sprog, hun selv havde benyttet.

Naar Michel Krænsen f. Eks. indleder Samtalen med Esben, da denne er kommen for at sige Farvel, inden han drager afsted til Holsteen, med følgende Bemærkning:

»Det skal vel saa være paa Handelens Vegne«,

saa vil enhver, der kender til Jydsk, let føle, at Hosekræmmeren med det sidste Ord er udenfor sin naturlige Udtryksform, og det samme gælder den Bemærkning, Enken gør i Begyndelsen af Samtalen ved Blichers andet Besøg, da hun har sat Mad paa Bordet for ham:

*) Først i »De tre Helligaftener« (1841) naaede han fuld Herredømme over denne Fortælleform.

»De maae ikke være storagtig; spiis og drik, mens De lyster!«

Det er imidlertid muligt, at Digteren først paa dette Tidspunkt i Udarbejdelsen har besluttet sig til at bevare den jydsk Udtryksform, men i rigsdansk Stavemaade — sandsynligvis af Hensyn til Læserne og vel ogsaa under den endnu gældende Opfattelses Tryk: at alvorlige og tragiske Emner ikke vilde virke saa stærkt i et Sprog, der endnu hovedsagentlig var forbeholdt komiske Emner. Det hedder da, at Enken gav ham en Beretning, som han

»vil levere saa godt jeg formaaer i Fortællerindens egen simple og enfoldige Stiil.«

Forsøget er altsaa dette, at den jydsk Bondekones Fortælling bliver nedskrevet paa Rigsdansk med Bibeholdelse af den jydsk Sprogfarve.

Der er ogsaa mange Steder, hvor det er lykkedes saa godt, at man tydelig kan mærke det Jydske bag det Rigsdanske.

Uforfalsket jydsk er f. Eks. følgende Vendinger:

»— men det kjerte vi os ikke efter.«

»Det varede heller ikke længe, inden Mads Egelund — jeg veed ikke, om De kjender ham? han boer ellers et Par Miil herfra, han kom, og bejlede med en gjældfrie Gaard« etc.

»Jeg syntes nok, han var for haard; men den salig Mand vilde helst raade sig selv;«

»— taabelig var hun og taabelig blev hun.«

»vi døjede Haardhed med hende.«

Disse og adskillige andre Vendinger kan umiddelbart nedskrives paa Jydsk og uden at det er nødvendigt at forandre eller tilføje noget.

Der er derimod ikke faa andre Steder, hvor Billedet af Enkens Sprog er fortegnet. En jydsk Bondekone vil aldrig kunne sige f. Eks.:

»Nu blev jeg urolig i mit Sind, sprang ud i Kjøkkenet, og tændte Lys, og dermed gik jeg op i Overstuen.«

»Jeg gav et Skrig af mig, og segnede om paa Jorden.«
 »Hun var aldrig glad, men altid stille bedrøvet, talte ikke, uden naar hun blev adspurgt, og passede sit Arbejde meget flittigt«.

Mange lignende Eksempler viser, at Skriftsproget har taget Magten fra Digteren, naar han har skullet give den jydsk Fremstilling rigsdanske Klæder paa*).

Trods disse stilistiske Halvheder er »Hosekræmmeren« ikke blot et af Blichers mest fremragende og storslaæde Arbejder, men tillige et af dansk Litteraturs Mesterværker, lige uafhængig af skiftende Tidens modebestemte Slagord og af alle samtidige og senere litterære og æstetiske Skoler og Strømninger.

Først og fremmest er Novellen ægte Blichersk, saavist som den er i Besiddelse af alle de Egenskaber, som knytter sig til hans bedste Arbejder. Der er intet af det udspekulerede, kunstigt konstruerede i denne jævne Beretning om Jægerens Oplevelse paa den jydsk Hede. Blicher har ikke indrettet sig paa at imødekomme Samtidens æstetiske Fordringer til et Kunstværk, og det er i Virkeligheden kun med Betænkelighed, man kan bruge dette Ord om Novellen, fordi den mere har sin Plads i den virkelige *Natur*.

Læg Mærke til den Knaphed, der er i Skildringen af den to-tre-dobbelte Tragedies Personer! Og dog savner man intet til Belysning af deres Væsen og Karakter, saalidt som i Motivering af selve Konflikten. Det hele er saa naturligt og jordbundet jydsk, fra Blichers egne Jagtvandringer til den rige Hosekræmmeres stædige Fastholden ved det jordiske Gods som Livets største Værdi og vigtigste Forudsætning for et fornuftigt Ægteskab, at der ikke kræves nærmere Forklaring.

*) Af den Grund er det ikke helt let at gennemskue den af Hans Brix (»Blicher Studiere») anholdte Vending: — *var hun saa bleg som et Liig; hans Ansigt og Lagnerne vare røde af Blods*. At Hosekræmmeren ikke paa naturlig Maade vilde udtrykke sig saaledes, er der ikke Tvivl om, og det rimeligste er derfor, at antage, at Semikolon efter *Liig* skal være et *!*, saa Blicher oprindelig har skrevet: »*saa bleg som et Liig i hans Ansigt*». Saadan vilde en Bondekone i hvert Fald sige. Forøvrigt har Blicher selv et andet Sted (»Nordlysets Junihefte 1829») rettet en Fejl af lignende Art i »Præsten i Vejlbys», der stod i Majheftet, og hvor et Komma af Sætteren er læst som *!*. Det maa vel betyde, at hans *i-er* kunde læses som Skilletegn.

Mellem de Ejendommeligheder, der giver Novellen sin udprægede Blicherske Karakter, er især de Betragtninger, som Forfatteren anstiller ind mellem Begivenhederne. Da *Madvig* senere anmeldte de »Samlede Noveller« første fire Bind, ankede han — som videnskabelig Æstetiker — over disse »hverken som Alvor eller Ironie ret passende Reflexioner« — i Anledning af Hosekræmmerens Dom over Frierens Økonomi.

Dette *maatte* den Gang være den professionelle skolede Litteraturkritiks Synspunkt, bl. a. fordi den hverken kendte, end sige da anerkendte den Blicherske Teknik. Sagen er imidlertid, at netop disse Bemærkninger er en integrerende Del af Blichers Virkemidler; ved disse Ræsonnementer (som paa en Maade svarer til de »afsides« Replikker paa Scenen) sørger han for at holde Læserne i den Illusion, at det er en *virkelig* Begivenhed, han genfortæller; derved fastholdes Læserens Forestilling om, at Samtalen virkelig har fundet Sted, men at Blicher blot fandt det unyttigt at fremsætte sine Indvendinger. Ud fra dette Synspunkt hører Reflexionerne naturligvis hjemme, hvor de staar, ligesaavel som alle andre Steder, hvor de bidrager til at holde Begivenhederne nede paa Jorden.

Hans Brix har søgt efter et litterært Udgangspunkt for Skildringen af den vanvittige Pige*), og mener at have fundet det i »Nordlyset« Aprilhefte for 1828, hvori der findes en halvtredje Side lang Beretning om en »Miss Townsend«, oversat fra Engelsk, og hvori der unægtelig forekommer Omstændigheder, der paa en vis Maade minder om den vanvittige Cecils Skæbne. Dog er der den Forskel, at Hosekræmmerdatterens Vanvidsdrab paa sin Kæreste ikke har noget tilsvarende i den engelske Beretning.

Naturligvis kan en mulig Paavirkning ikke ganske afvises — selv om det ikke er rigtigt, som Brix hævder, at Blicher »selv har oversat« den engelske Anekdote. Dette har Blichers Medarbejder *Ole Bork* besørget, men derfor *kan* Blicher jo meget vel have læst den. Derom ved man intet.

*) »Blicher Studier«, S. 76 ff.

Imidlertid maa det siges, at Digterens mulige fremmede Udgangspunkt ikke er kendeligt i Novellen. Selv om det ikke er udelukket, at enkelte Træk kan være indføjjet under Paavirkning af den fornemme engelske Dame i Sindssygehospitalet i London, saa er der intet i Novellen, der ikke er ægte jydsk.

Man maa erindre, at i hin Tid, da Sindssygevæsenet endnu ikke var bleven en Statssag, var det ikke ualmindeligt, at der fandtes vanvittige Personer omkring i Sognene, og i Digterens Barndom fandtes ogsaa en saadan i Vium Sogn*). Det mest nærliggende er at antage, at Blicher har ogsaa dette Motiv fra sin Barndoms Verden. —

Novellen er dernæst det første og vægtigste Eksempel paa, hvilket Gennembrud Blichers Prosadigtning betyder i dansk Litteratur. Her er en Virkelighedsskildring, som ganske stiller det saakaldte moderne Gennembrud i 70erne i Skygge, en Hjemstavnsdigtning, som ingen senere Forfatters Fortællinger kan komme paa Siden af.

Man lade Blichers Samtidige i Danmark passere Revy, og det vil vise sig, at ingen har gravet saa dybt i Folkets Muld, ja at end ingen har *forsøgt* derpaa. Man har sammenstillet *Bredal* i Sorøegnen med Blicher, men hvilken himmelvid Forskel, ja Modsætning er der ikke mellem de »Dramatiske Scener« og de jydsk Noveller! De ligner jo ikke hinanden mere end Drømme ligner Virkelighed.

*) Niels Blicher: Topographie over Vium Præstekald. Ny Udg. Kbh. 1924. S. 78.

VII. Præsten i Vejlbye.

Denne Novelle blev trykt første Gang i »Nordlyset« Majhefte 1829, som først udkom den 23. Juni og saaledes er det mest forsinkede af alle Maanedsskriftets forsinkede Hefter. Det indeholder kun i alt tre Bidrag, nemlig Blichers Indledningsdigt »Morten Borup«, derefter 127 Sider Oversættelse fra Tysk af A. von *Tromliz'* Fortælling »Johanna den Anden, Dronning af Neapel« ved *Ole Bork*, og endelig slutter »Præsten i Vejlbye« Heftet.

Af denne Placering kan med Sikkerhed sluttes to Ting: *at* der har været følelig Mangel paa Stof til »Nordlyset« — hvorfor *Ole Bork* har maattet »klodse i« alt, hvad de kunde være bekendt —, og *at* Blicher først har faaet Novellen færdig i sidste Øjeblik. Det blev, som ovenfor sagt, et fast Tegn paa de sidste Hefter af Tidsskriftet, at Blicher først fik sit Bidrag færdig i den 11te Time og derfor forekommer bag i Hefterne.

Men hvilket Vidnesbyrd om den gudbenaadede Fortæller er det ikke, at Blicher har siddet og formet disse Dagbogsoptegnelser under Presset af, at Sætteriet manglede Manuskript, og at Heftet skulde ud!

Om de Vilkaar, Blicher har skrevet Novellen under, vides der saare lidt, men dog siger maaske en Bemærkning i et Brev til Collin den foregaaende 13. Marts*) ikke saa ganske lidt. Efter at have omtalt sine Gældsforhold, skriver Blicher:

»Min huuslige Forfatning er i det hele langt bedre end tilforn«.

*) Citeret i Aakjær: Blichers Livstragedie I, S. 313.

Derudover har man ikke andre Efterretninger om Digterens Forhold, end at han i Foraaret var stærkt optaget af et Svar paa det Angreb, daværende Dr. C. David havde rettet mod ham i en Anmeldelse (i »Maanedsskr. f. Litt.«) af hans Skrift »Danmarks nuværende Tilstand . . .« etc. i Anledning af den senere Frederik VII's Bryllup den 1. Novbr. 1828, samt en Polemik med C. Molbech i Anledning af dennes »Optegnelser paa en Udflugt til Jylland i Sommeren 1828« (Nordisk Tidsskr. f. Hist. Litt. og Kunst«), hvori Blicher havde opdaget et Par Fejl, som han var for stedkendt til at tie stille til. Det drejede sig om Strømpbindingen og Plantningssagen, to af Blichers store Interesser. —

Om *Stoffet* til Novellen oplyser Mag. Georg Christensen, at Blicher har Hovedtrækkene »fra Pontoppidans *Annales* (Dänische Kirchengeschichte) fra Midten af d. 18. Aarh. (III, S. 798) og fra mundtlige Traditioner«.

Dette er utvivlsomt rigtigt. Derimod er det ligesaa sikkert en grov Misforstaaelse — der synes at vinde Hævd i den almindelige Bevidsthed —, at Blicher skulde have skrevet Novellen som en Slags Hævnaakt overfor en i Kommunen levende Person*). Bortset fra, at Paastanden hviler paa en Anakronisme, der alene kan besørge denne undlivet, saa vilde det vistnok være ganske i Strid med Blichers Karakter at hævne sig. Digteren havde mange menneskelige Skrøbeligheder, men at tillægge ham Hævnmotiv som Udgangspunkt for en af hans mest fuldendte Fortællinger synes at være en Misforstaaelse af hans Væsen.

Nej, der er et andet og mere inderligt Motiv, som ligger bag denne Novelle, og som gør den til et Aktstykke, der belyser Blichers Person og Novellens Baggrund og Forud-

*) Saavidt jeg skønner har denne Opfattelse sit Udgangspunkt fra Aakjær, der i sit Værk Blichers Livstragedie III Bd. behandler en Strid mellem Præsten i Spentrup og Gaardejer Møller i Gassum Sogn. Det hedder her, at Blicher øvidste at hævne sig paa Møller, og at der ikke er Tvivl om, at Morten Bruus og H. A. Møller kun er to Navne for den samme Person. Men da Aakjær i *samme Værk* aftrykker en Skrivelse til Amtmanden, hvoraf det fremgaar, at Striden mellem de to Mænd stammer fra Begyndelsen af 1840erne, kan den jo ikke godt ligge bag den Novelle, der er trykt i 1829, altsaa 11 —12 Aar før.

sætninger paa en særdeles interessant Maade, og som det derfor er Umagen værd at fremdrage.

Naar man sammenligner »Præsten i Vejlbys« med den historiske Beretning, som Blicher kan have kendt, og iøvrigt med de historiske Kendsgerninger, som nu foreligger i tilgængelig Form (Severin Kjær: »Præsten i Vejlbys Søren Jensen Quist, hans Slægt og Samtid«, (1894)), saa forekommer der paa et afgørende Punkt en væsentlig Forskel. Medens den ulykkelige Præst i Følge Aktstykkerne til det sidste benægtede sin Uskyldighed i Mordet og desuagtet blev dømt, saa lader Blicher ham tilsidst *tilstaa* sin Skyld ud fra den Mulighed eller Sandsynlighed, at han kan have begaaet Mordet i en Slags *Søvngængertilstand*, og at han saaledes egentlig faar sin fortjente Straf for sit hidsige og opfarende Sind, der end ikke i Søvne afholdt ham fra at begaa en Forbrydelse.

Ved denne Afvigelse fra de historiske Aktstykker bliver Præstens Skæbne til en Tragedie fra at være et blot Offer for Ondskaben. Men denne Afvigelse fra Historien maa have sin historisk-psykologiske Forudsætning i Forhold indenfor Blichers Person eller Samtid. Jeg mener at kunne godtgøre, at begge Dele er Tilfældet.

Lad mig først anføre det Afsnit i Herredsfogdens Dagbog, hvori Præsten i sit Fængsel begrundet sin Tilstaaelse af at have begaaet Mordet:

»Tre eller fire Gange tilforn i mit Liv er det vederfaret mig, at jeg har været Søvnjænger. Den sidste Gang — det kan nu være ni eller ti Aar siden — skulde jeg den kommende Dag holde en Liigprædiken over en Mand, som paa en pludselig og elendig Maade var kommen af Dage. Jeg var forlegen for en Text, da de Ord af en Viismand hos de gamle Græker: »priis Ingen lykkelig, før han dør!« faldt mig ind. At tage en Hednings Sentents til Text i en christelig Tale, vilde ikke gaae an; men det forekom mig og, at den samme Tanke med omtrent de samme Ord skulde findes et Sted i den hellige Skrivt. Jeg ledte og ledte, og kunde ikke hitte Stedet. Det var silde, jeg var af andet Arbejde meget træt; klædte mig derfor af; gik tilsengs, og sov ind. Da jeg om Morgnen vaagner, og sætter mig til mit Skriverbord, for at vælge en anden Text,

og nedskrive et Udkast til Talen, seer jeg til min store Forundring, foran mig paa Bordet skrevet med store Bogstaver paa et Blad Papiir: »*Pris Ingen lykkelig, før hans Endeligt kommer! Syrach det 11te Capitel, 34te Vers*«; men ikke dette alene, ogsaa en Liigprædiken, kort, saa dog vel udarbejdet som nogen; — og alt Dette med min egen Haand. I Kammeret havde intet Menneske været; thi for Døren havde jeg indvendig trukket en Skodde, da Laasen var forslidt, og kunde springe op af sig selv, naar det blæste; gennem Vinduet kunde ligesaa Nogen være kommen; thi det var om Vinteren, og Rammen frossen fast til Karmen. Nu vidste jeg, hvo der havde skrevet Prækenen, ingen Anden, end mig selv; det var dengang kun et halvt Aars Tid siden, jeg i en saadan synderlig Tilstand om Natten var gaaet ind i Kirken, og havde hentet et Lommeklæde, som jeg om Aftenen mindedes bestemt at have ladet ligge i min Stol bag Alteret. Seer I nu, Kjere! da de tvende Vidner afgave deres Forklaring idag for Retten, randt mig pludselig dette mit Søvnjængerie ihu; og tillige mindedes jeg, at Morgenen efter at Liget var nedgravet havde jeg undret mig over, at finde min Sloprok ligge paa Gulvet indenfor Døren, da jeg dog hver Aften bestandig hang den paa en Stol udenfor min Seng; hvilket indtil dette Øjeblik igjen var gaaet mig af Glemme. Det ulykkelige Offer for min ustyrlige Vrede maae altsaa være faldet død om i Skoven, og jeg i min drømmende Tilstand have seet dette, og søgt ham der. Ja, Gud være mig naadig! det er — det maae være saa.◊

Naar man læser Novellen opmærksomt igennem, gør dette Afsnit et paafaldende Indtryk af Særegenhed. Stilen, som ellers i de øvrige Dagbogsoptegnelser har en ældre Tids Farve, virker her kendelig mere moderne, helt fra Blichers egen Tidsalder. Desuden er der en Udpensling af Detailler, som ikke træder saa stærkt frem andre Steder.

Et tilsvarende Eksempel har man i Slutningskapitlet af »Fjorten Dage i Jylland« (hvorom i et flg. Kap.), hvor der ogsaa findes et Stykke, der ligesom træder ud af Situationens Ramme.

Kort sagt, det citerede Stykke virker paa den opmærksomme Læser som *et Stykke Selvoplevelse*. Men er det andet end et Indtryk, som ikke kan nærmere bevises?

Til Besvarelse af dette Spørgsmaal er det for det første værd at notere, at Citatet af Syrachs Bog af Blicher selv i det første Tryk (»Nordlyset«) er udhævet, hvad der tyder

paa den store Interesse, Stedet har for Forfatteren. Dernæst er det nyttigt at bemærke, at Ordsproget af Syrach kommer igen i sidste Kapitel af »Juleferierne« (1834). Stedet maa have staaet i en eller anden Forbindelse med Blichers egen Præstegerning og synes at falde ham let i Pennen. Forøvrigt falder det nu ogsaa i naturlig Traad med Blichers Form for Religjøsitet.

Mere Vægt ligger der imidlertid paa *Søvngængeriet*.

Fra hans Erindringer ved vi, at Blicher betragtede Søvnens som et mystisk Fænomen. »Sønnen er hans Husbond«, hedder det, og der anføres en Række Eksempler, som han kalder »nogle enkelte«, og hvoraf især det sidst-angførte har Interesse, ogsaa fordi han udhæver det. Det er fra hans Randsløvperiode, da han havde været paa Sæl-hundejagt og ud paa Natten »*gaaende sov ind*« paa Vejen fra Stranden til Præstegaarden — »og ikke vaagnede, før han rendte Hovedet mod sin Formands Ryg, idet denne standsede for at aabne Præstegaardsporten. — Hvo der vilde antage dette for en poetisk Fiction, tog aldeles fejl; thi det er en bogstavelig Sandhed, skjøndt den rigtignok har været ham selv ubegribelig«.

At Søvngængeriet ogsaa gentagne Gange har spøget i Blichers Bevidsthed, ses bl. a. af et Brev til Liunge*) d. 12. Febr. 1824, hvori han fralægger sig Forfatterskabet til »Jutta« (Boje var oprindelig anonym). »Dersom jeg ikke har skrevet det i somnambul Tilstand«, er han ikke Forfatteren, siger han. Og i 1825 skrev han: »Læsefrugter« om »*Somnambulisme fra Alexander den Stores Tid*«, hvori han (formentlig paa Grundlag af Curtius' Alexander d. St.s Historie) beretter om en af Alexanders Generaler, der blev saaret af et forgiftet Vaaben, og som derefter faldt i en dødlignende Søvn, hvorunder han drømte om en Urt, der skulde være Lægedom mod Giften, og beskrev den saa nøjagtig, at den blev fundet, og Saaret helbredet ved den. Blicher tilføjer: »*Hvo vil endnu tvivle om Spaadomskraften i den magnetiske Søvn?*« — Blicher tvivlede altsaa ikke selv.

*) Citeret af Aakjær i »Bl. Livstragedie« I, S. 159—60.

Ti Aar efter Offentliggørelsen af »Præsten i Vejlbys« anvendte Digteren igen Søvn-gænger-motivet (i »Baglænds«), idet han lader den forelskede Sekretær fri til sin Tilbedte ved i Søvn at gaa ind i Søstrenes Sovekammer for at sætte en Ring paa hendes Finger. Han tog ganske vist fejl og gav Ringen til den forkerte Pige, men denne forstod Meningen og anbragte den paa den rette Haand, saa Frieriet var fuldbyrdet, da de Elskende saa hinanden ved Dagens Lys.

Reglen er jo ellers, at Søvn-gængereren ikke tager fejl, men dette er i denne Sammenhæng ikke det afgørende.

Alt taget i Betragtning forekommer det mig da rimeligt, at »Præsten i Vejlbys« er skrevet paa Blichers personlige Erfaringer om det underbevidste Sjælelivs Virksomhed under Søvn.

Der kan da næppe være Tvivl om, hvorfor Novellen fik den foreliggende Form med dens paa det afgørende Punkt store Afvigelse fra dens historiske Grundlag. Men det afgørende Indicium eller *Bevis* savnes, nemlig Digterens Manuskripter og Papirer. Hvis f. Eks. hans Manuskripter til Ligtaler havde været bevaret, vilde man sikkert der have kunnet finde Parallelen til Vejlbys-Præstens Ligtale over den omhandlede Tekst.

— — —

En anden Afvigelse fra de Aktstykker, Blicher kunde have Kendskab til, er *Aalsø-Præstens* Optegnelser angaaende den forsvundne Tjenestekarls Niels Bruus' Tilbagevenden. Kunstnerisk set er det et genialt Fund, som i højeste Grad giver Novellen sit Perspektiv ind i den menneskelige Ondskabs mørkeste Huler.

Motivet med den forsvundne Tjener, som lader sig bruge i hævnlystne Menneskers Sold, er ikke ny hos Blicher. Det forekommer allerede i »*Fruentimmerhaderen*«. Denne Novelle blev nogenlunde afklædt sin Mystik i Skitsen »*Tulipanen*« — men Tjeneren Lars var og blev stadig forsvunden. Sandsynligvis er dette Tilfælde forekommen i Blichers Barndom, og han har sagtens hørt Tale derom under Besøgene hos Bedstemoderen (se Kapitlet »Fruen-

timmerhaderen«, Side 57). En saadan Begivenhed har højst naturligt sat Sind og Fantasi i stærke Svingninger i en landlig Egn, hvor alle kendte hinanden.

Motivet har da ligget og groet i Digterens Bevidsthed og avlet Mystik, indtil han ved at arbejde med den henrettede Præsts tragiske Skæbne finder paa at vende Billedet om for at se, hvorledes det virker, naar den forsvundne en skønne Dag mange Aar derefter viser sig paa ny i Landskabet. Unægtelig er Virkningen betydelig stærkere, end naar Personen helt bliver borte.

Intermezzo

Omkring »Diana« — 1830—1832

Omkring »Diana«.

Efter at »Nordlyset« var gaaet ind, følger der i Blichers Annaler en Række saa godt som ubeskrevne Blade. Det er som om Maanedsskriftet har tæret al hans Kraft og udtømt hans Ideers Skatkammer.

For den, der har lidt nærmere Forstaaelse af Digterens Væsen, er dette i Virkeligheden ganske naturligt, og navnlig vil den, der har fulgt »Nordlyset« gennem alle dets vekslende og stundom stormfulde Afsnit, indse, at der nødvendigvis *maatte* en Hvileperiode til under en eller anden Form, inden Blicher paany kunde udfolde sig.

Redaktionen af det hensygnende Tidsskrift voldte ham i det sidste Aar mere og mere Besvær. Jeg har i »Nordlys-Perioden« paavist, hvorledes de »Originaliteter«, som han skulde sørge for, blev stadig mere og mere forsinket, medens de første Ark *maatte* fyldes med den pligttro Ole Borks Oversættelser fra Tysk. Og det sidste Hefte i 1829 (der ikke udkom før hen i det følgende Aar) indeholder den sidste Dæl af Novellen »Letacq«, men *uden Slutning*, fordi Trykkeriet ikke kunde vente, til han fik den skrevet.

Det var derfor naturligt, at han ved Siden af Vemoden over at skulle give op, følte det som en Befrielse, at han nu ikke havde det hængende over sig —, da det altsaa ikke kunde være anderledes. Blicher var alle Dage en Friluftsnatur, mere korrekt sagt en Vagabondnatur, som elskede det ubundne Vandrerrliv, fri for alle regelmæssige Pligter, og det er da rimeligt, at han har villet have en ordentlig »Pust« ovenpaa de redaktionelle Anstrengelser.

Fra de følgende tre Aar findes der praktisk talt intet digterisk Arbejde fra hans Haand — hvis vi, hvad man

roligt kan — ser bort fra de Lejlighedsdigte, som det var hans Pligt at præstere, og af hvilke de væsentligste er den aarlige Sang til Kongens Fødselsdag og højstsammes Besøg i Jylland i Sommertiden.

Imidlertid lod de økonomiske Bekymringer ham ikke Ro ret lang Tid af Gangen, og den »huuslige Elendighed« kommer omtrent ligesaa regelmæssigt igen. Begge disse Omstændigheder er Tekst for en Skrivelse til Collin i Slutningen af Februar 1830*), og i enkelte andre bevarede Breve findes det samme Motiv varieret paa et andet Grundlag, saaledes i Brev til Liunge en Uge senere, hvor han udtalte Haabet om at faa Indtægter af en tysk Oversættelse af sine Noveller**).

Men ellers er der lange Pavser mellem Livstegnene fra ham i disse Aar. Saavidt vides findes der ikke et eneste Brev, Digt eller andet skriftligt Vidnesbyrd om hans Eksistens i sidste Halvaar 1830, og bortset fra Nytaarsdigtet i »Randers Avis« Januar 1831 og det morsomme »Avertissement« fjorten Dage senere, hvori han beder sig fri for Anmodninger om Lejlighedsdigte — slet intet fra hele Aaret 1831. Fra Begyndelsen af 1832 findes enkelte Protester mod, at hans Noveller optrykkes og oversættes, stundom endog uden at opgive Navn paa Forfatteren og uden at han faar en Skilling derfor.

Det er altsaa en endogsaa paafaldende mager Periode i disse Aar.

Først i Begyndelsen af Juni 1832 faar man en Slags Forklaring paa Digterens lange Tavshed, nemlig i Form af et Avertissement i »Randers Avis«, hvoraf det fremgik, at Blicher for Alvor havde helliget sig Jagten. Den 4. Juni læstes nemlig følgende:

»Fra Pressen i Randers er udkommen:

Diana

et Tidsskrift for Jagtelskere,
1ste Binds 1ste Hæfte.«

*) Aakjærs anf. Værk III, S. 5.

***) Samme Værk I, S. 204.

Derefter følger Angivelse af Heftets Indhold og sluttelig en Begrundelse for, at et saadant Tidsskrift udsendes.

Men *Blichers Navn* findes *ikke*, hverken i Avertissementet eller paa Heftets Omslag eller Titelblad. Den Gang krævede Presseloven ingen ansvarlig Redaktør, og et saadant Navn findes heller ikke noget Steds i første Hefte, saalidt som noget Navn røber, hvem der har skrevet Bidragene. Ja, endog det Digt, som slutter den indledende Artikel, »*Jagtens Forsvar*«, Digtet, der begynder med den karakteristiske Blicherske Linje: »*Løft højt det blanke Bæger*« — er uden Forfatternavn. Først da anden Del af hans samlede Digte udkom (1836), vedkendte han sig Forfatterskabet til Sangen ved at optage den i Samlingen med Bemærkningen: »*Af et utrykt Syngespil*«.

Faa, maaske ingen af Blichers Digte giver et saa personligt og klart Billede af hans Væsen, naar det udfoldede sig frit for alle Sorger, Ærgrelser og Pligter, og at det netop er bleven til i denne Tid, da han hvilede ud i Jagtens Glæder efter det byrdefulde Skriveri, gør, at det som Aktstykke har særlig Interesse. Nogle Linjer som Prøve:

»En Jæger er en Konge
I Stolthed og i Magt.
Saavidt som Himlen blaaner
Og Lys til Jorden laaner
Hans Rige er udstrakt.

De vilde Dyr at bede
I Mark og Skov og Hede
Han træder Friheds Sti.
Der bryder han de Lænker,
Som Vælde og som Rænker
Har smeddet Verden i.

— — —
Naar Morgenlyset stiger
Han ud i Marken higer
Saa fro med Flint og Hund
Han gaar med muntre Sange
Paa Høstens gule Vange
Paa Vintrens hvide Grund.

Løft højt da Glædens Bæger:
Højt leve hver en Jæger
Paa Jordens vide Rund! . . . »

Dette er i Sandhed et ægte og veltruffen Selvportræt af Digteren!

Det er haabløst at grunde over Aarsagen til, at Blichers Navn ikke blev anført noget Steds paa dette Tidsskrift. Gisningerne har i saa Henseende frit Spillerum, men heller intet Holdepunkt.

Som bekendt udkom der kun seks Hefter i Tidsrummet 1832—36, og det blev i alt til to smaa Bind, til hvilke Blicher skrev i første Udgave af sine Erindringer (trykt i »Brage og Idun«, III Bd., 1840), at han var »allene Forfatter«, men dette Udtryk forandrede han, da Erindringerne genoptryktes som Indledning til P. L. Møllers Udgave af Novellerne i 1846, til »allene Redactor«.

At Forandringen er formelt berettiget, ja endog nødvendig, faar man ved en Gennemgang af de seks Hefter ganske sikre Vidnesbyrd om. Der er f. Eks. en Artikel dateret Odense og undertegnet *Prokurator N. A. Holm*, en anden der er underskrevet *Flere Landmænd* — hvilke Artikler Blicher altsaa ikke har skrevet.

Dernæst findes *Ole Borks* fra »Randers Avis« kendte Signatur *u s**), men dermed er ikke sagt, at Blicher har skrevet Resten. Et Par Bidrag om Jagthunde angives at være Oversættelse fra Tysk (»Vollständiger Unterricht Hunde abzurichten . . .« (Ilmenau 1832), er muligvis oversat af Blicher. Heller ikke med disse Undtagelser har vi Blichers Bidrag til Rest. Nogle af de anonyme Jagthistoriers Sprog er uomtvistelig Ole Borks, saaledes »Necrolog« (over *Anders Sandberg* i Løvskal) i 2. Bind 1. Hefte, hvor Borks kendte Stil stikker tydeligt igennem.

Disse Eksempler paa fremmede Bidrag til Tidsskriftet, der kunde suppleres med flere andre, begrundes altsaa fuldtud Forandringen fra »Forfatter« til »Redactor«, og de har bl. a. den Interesse i Sammenhængen, at Blichers Medarbejderskab med Ole Bork fortsattes efter »Nordlyset« Ophør. Det væsentlige er dog den Omstændighed, at »Diana« er Udtryk for, hvorledes Digteren hvilede ud efter de foregaaende Anstrengelser.

*) Smlgn. min Bog »Nordlys Perioden . . .«, S. 21 ff.

Faa Dage efter Udsendelsen af »Diana« 1. Hefte skrev Blicher et Brev til Ingemann, det eneste, der kendes til ham siden Febr. 1827, og som derfor ogsaa ligesom det sidste begynder med at klage over den lange Tavshed, der har været i Brevvekslingen. Blichers Brev, der er dateret 7. Juni 1832, ses at være et Svar paa et umiddelbart forudgaaende fra Ingemann, som altsaa har brudt Tavsheden. Digteren i Sorø skrev ud fra den Forudsætning, at Blicher har følt sig krænket over nogle Ytringer i et tidligere Brev (i »Nordlyset«s Tid), hvori I. havde udtalt Betænkeligheder ved den Maade, B. offentliggjorde sine digteriske Arbejder paa — spredte dem i et Tidsskrift. I Svaret herpaa giver Blicher ham ganske Ret, men forsvaret sig med, at hans økonomiske Forfatning tvang ham til »ogsaa at see paa Fordelen og den var ikke ubetydelig«. Derefter fortsætter han:

»Nu gjør jeg, hvad Du dengang tilraadede og atter gjentager — jeg samler det adspredte: paa Steens Forlag udkommer først mine Fortællinger, og — om det kan betale sig — derefter alle mine andre Digtninger i bunden Stil.«

I Anledning af denne Samling af det adspredte fortæller B. videre, at han nylig var i Kjøbenhavn, havde haabet paa at faa Tid til at besøge Ingemann paa Vejen, men maatte skynde sig hjem paa Grund af Sygdom i Familien. I Brevets Slutning hedder det endelig:

»Hvad mig angaaer, da var jeg i Færd med en Roman i stor Format, hvor Skuepladsen er det vestlige Jylland, og Tiden den franske Revolution, hvis Virkninger jeg fra min Barndom godt erindrer — jeg var ifærd dermed; men saa kom Anmodningen fra et par Boghandlere og Opmuntringer fra nogle Venner at udgive mine samlede Noveller — naar det er skeet, tager jeg fat igjen, om Liv og Evne mig forlenes.«

Den Roman i »stor Format«, der er Tale om, blev til »Fjorten Dage i Jylland«, ikke til nogen Roman, end mindre i stor Format, selv om den fylder mest i Novellerne. Betegnende er den gentagne Ytring »*var i Færd med*«. Den

betyder næppe andet paa dette Tidspunkt, end at Blicher paa sine Jagtture havde faaet Ideen. Han var aldrig ængstelig for at tale om sine Ideer, længe før de naaede at faa Form. Dette Arbejde har da næppe taget synderligt af hans Tid.

Mere Realitet havde Planen om de Samlede Noveller — ikke fordi det tog saa lang Tid med Forberedelsen (de blev som bekendt optrykte uden væsentlige Forandringer), men fordi de virkelig gav Digteren en blidere Udsigt for Fremtiden — hvis Novellerne betalte sig. Vi skal i det følgende undersøge disse Forhold.

Imidlertid gav selve Subskriptionsplanen (der offentliggjordes i Randers Avis 19. Juni) ikke Kontanter, og det ser ud til, at de foregaaende halvtredje Aars Digtningpause netop har gjort Savnet af Kontanter særlig føleligt.

Den 20. Juni indsendte Blicher en Ansøgning til Kongen om Pengehjælp for at blive reddet i den haarde Nød, fremkaldt ved, at han havde maattet lade sit Indbo skrive til Bortsalg for at dække resterende Skatter. Samtidig dermed skrev han Sang til Kongens Indtog i Viborg og indrykkede Opraab i »Rand. Av.« om at komme en brandlidt Mand i Dyrby til Hjælp, da samme Mand ikke alene mistede al sin Ind- og Udbo, men tillige »en duelig og god Kone, med hvem han levede i et enigt og lykkeligt Ægteskab«.

Atter et af de Glimt i Digterens Tilværelse, hvori de største Modsætninger mødes!

Samling af det spredte

1833—1836

I. Blik paa Tidens Bogmarked.

Naar undtages en enkelt Bemærkning i »Røverstuen«, hvor Blicher antyder, at hans Fortællinger subsidiært — hvis man absolut ønsker det — kan kaldes Noveller, og en Replik i »Eva«, hvor han halvt humoristisk lader Vennen, Justitsraad S....., formode, at Lysestøberen Peer maaske kunde finde paa at »støbe en Novelle« af Vennens Ægteskabshistorie — havde Blicher indtil 1832 aldrig brugt dette Ord, men stadig Betegnelsen *Fortælling*. Paa de to angivne Steder ser det ud til, at han kun ugerne gaar ind paa at bruge Ordet *Novelle*.

Hvis man ser efter de oprindelige Undertitler — som forøvrigt kun anvendtes i »Nordlyset« —, forekommer saadanne første Gang med »Sildig Opvaagnen«, der kaldes: »(Orig. Fortælling)«. Derefter betegnes »Ak! hvor forandret!« (*Original Fortælling*), »Eva«: *Org. Fortælling* og »Hosekræmmeren«: *Orig. Fort.* I disse tilfældige Forkortelser, der paa en morsom karakteristisk Maade afspejler Digterens systemforladte Metode, er der altsaa ikke Antydning af »Novelle«, og det er derfor højst sandsynligt, at Titlen »*Samlede Noveller*« er en Opfindelse, der skyldes Forlagsboghandler Steen, som paatog sig Udgivelsen, og som ønskede Betegnelsen *Noveller* for i *Salgets Interesse* at imødekomme den herskende Mode hos Publikum paa det Tidspunkt, da Udgivelsen fandt Sted*).

Den officielle Litteraturhistorie kender vistnok slet ikke til den Slags Pillerier, men de spillede maaske dog ogsaa den Gang en større Rolle i Forholdet mellem Publikum

*) Blicher selv taler stadig om »sine Fortællinger« i Brevet til Ingemann, efter at 1. Bd. var udkommen.

paa den ene Side og Forlæggere, Forfattere og Bøger paa den anden, end man helt er opmærksom paa, og det er derfor rimeligt at omtale den Side af Sagen, ogsaa fordi det belyser Grunden til, at den jydsk Præsts Fortællinger nu staar fast i den offentlige Bevidsthed som »Blichers Noveller«.

Det var nemlig *Novellernes Modeperiode* den Gang. Gennemblader man Datidens Avertissementer, støder man paa en Række Annoncer med Meddelelser fra Forlæggerne om forskellige Novellesamlinger, der tilbødes det ærede Publikum. Eksempelvis kan nævnes følgende:

»*Noveller, gamle og nye*« af Forf. til en Hverdagshistorie, »*Italienske Noveller* efter forskellige Forfattere ved F. C. Hillerup,« »*Dan, en Samling Noveller*, fra den franske, engelske og tyske Litteratur,« »*Nationaløkonomiske Noveller*«, oversat og udgivet af C. N. David og C. Maribo, »*Noveller af H. P. Holst*«, »*Novellebiblioteket*, redigeret og udgivet af A. P. Liunge, 64 Sider hver Uge, originale og oversatte Arbejder i Novellefaget«, »*Noveller udgivne af Carl Bernhard*«, »*Nyeste Novelle Bibliotek*« o. s. v.

Det ser saaledes ud til, at Betegnelsen »*Novelle*« var en Slags Nøgle til Publikums Opmærksomhed og Interesse, og det var da kun rimeligt, at Boghandler Steen har villet benytte Ordet til at vække Opmærksomhed om Blichers Arbejder, d. v. s. om sit Forlagsforetagende.

Foruden at være en *Novelle-Periode* var det tillige i Vaudevillernes Blomstringstid, Blichers jydsk Digtning henvendte sig til det københavnske Publikum. *Heiberg* og *Hertz* kunde netop i denne Tid glæde sig ved Københavnernes Opmærksomhed og Velvilje — dog vel nok de mere kultiverede Smagsdommeres og i Særdeleshed Teatergængernes. Om nogen egentlig Konkurrence mellem Vaudeviller og Noveller har der dog næppe været Tale, da hver af disse Grupper formentlig har haft sit Publikum, der nogenlunde faldt sammen med Delingslinjen mellem den folkelige og den æstetiske Dannelse.

Men endelig var København en By, der ingenlunde var fattig paa litterære Begivenheder. Tværtimod — man kan

snarere sige, at der næppe i dansk Litteratur findes en Periode, hvorfra saa mange Værker er opbevarede og gaaet over i Literaturhistorien. En Oversigt over de vigtigste Begivenheder vil vise dette:

Nogle Maaneder efter, at 1. Bd. af Blichers samlede Noveller var udkommen, averterede Seidelins Forlag *Ingemanns »Kong Erik og de Fredløse«*. Faa Dage efter kom 6. og sidste Del af *Bredahls »Dramatiske Scener«* og omtrent samtidig hermed *Ingemanns »Blade af Jerusalems Skomagere Lommebog«*. I August s. A. udsendtes paa Reitzels Forlag *H. C. Andersens »Samlede Digte«* — omtrent samtidig med 2. Del af Blichers Noveller. I Slutningen af Oktober udsendte Brummers Forlag *Carl Baggers »Dronning Christina af Sverrig og Monaldaschi«*. — I Begyndelsen af 1834 averteres fra Reitzel *Paludan-Müllers* lyriske Drama *»Amor og Psyke«*, og nogle Uger senere fra Gyldendal *Hauchs »Marck Stig«*. I Sommeren samme Aar udkom *Smaadigte af Carl Bagger* (»Faaes for 80 Skilling hos Hr. Universitetsboghandler Brummer, samt hos Forfatteren, Compagni-strædet Nr. 54 1ste Sal«). — I Midten af Januar 1835 averteredes i Dagspressen, at der fra Christiania var sendt i Kommission til Reitzels Boghandling *»Norges Dæmring, Et polemisk Digt af Joh. S. Welhaven«*, og halvtredje Maaned senere oplyste en ny Annonce, at Bogen var kommen i 2. Udg. I Slutn. af Januar bekendtgjorde Seidelin (St. Kjøbmagergade), at der paa hans Forlag var udkommen *»Prinds Otto af Danmark og hans Samtid. En historisk Roman af B. S. Ingemann, 2 Dele, som er en Fortsættelse af de tre forudgange Romaner«*. Næppe 14 Dage senere averterede Reitzel, at *»Zuleimas Flugt. En Fortælling af Fr. Paludan-Müller«* havde forladt Pressen, og smaa to Uger efter indkaldtes Subskriptionsplanerne paa *»Improvisatoren, original Fortælling af H. C. Andersen«*. Vi er dermed naaet den 28. Februar, da *»Min Broders Levned. Fortælling af Johannes Harring«* (*Carl Bagger*) udkom hos Schubothe. En Uge senere mødte Reitzel med *»Nogle Digte af Chr. Winther«*. 24. Marts udsendte Schubothe en ny Bog af *Bagger: »Havets Konge«* og den 9. April udkom saa *H. C.*

Andersens »Improvisatoren. Original Roman i to Dele«. En Maaned efter forelaa paa samme Forlag »*Eventyr, fortalte for Børn af H. C. Andersens*«, og i samme (Maj) Maaned udsendtes Subskriptionsindbydelse paa *Wilsters Oversættelse af Homer*.

I de samme Aar udgav *Oehlenschläger* sit Tidsskrift »*Prometheus*«, afsluttede Udgaven af sine *Tragedier* og begyndte ny Subskription paa Fortsættelsen af sine Digterværker. Endelig udsendte i denne Periode Heiberg og Hertz deres Arbejder for Theatret.

Denne Oversigt giver sig ikke ud for at være komplet, da den f. Eks. ikke indeholder en Mængde Bøger, som nu er glemte, men som den Gang meget vel kan have spillet en betydelig Rolle for det bredere Lag i det bogkøbende Publikum. Bl. a. er alle de smaa Bøger, som samtidig med Blichers Noveller udsendtes fra Steens Forlag, ikke nævnt, men de har den Gang rimeligvis bidraget meget til at tilfredsstille det jævne læsende Publikums Smag — altsaa i Virkeligheden det samme Publikum, som Forlæggeren regnede med ved Salget af Blichers Arbejder. Mellem disse smaa Bøger (i samme Format som Novellerne) findes en Række Bind af *Henrich Steffens* samlede Fortællinger, der ligesaavel som Blichers er bleven *slidt op*. Steens Forlag var for *folkelig Læsning*, og det er under dette Synspunkt, Novellernes Modtagelse maa ses. Paa dette Grundlag kommer der ofte helt andre salgsmæssige Resultater end den æstetiske Kritik kunde berettigede til.

II. Novellernes Modtagelse.

Det vil af det foregaaende kunne skønnes, at det aldeles ikke var hverken til et litterært hungrende Kjøbenhavn eller et bogfattigt Land, den jydsk Digterpræst henvendte sig med sine samlede Noveller. Naar man desuden erindrer, at Steens Forlag ingenlunde hørte til de fineste, men snarere — efter æstetisk Maalestok — til anden Rangs Forlagene, og man tillige husker paa, at Kjøbenhavn den Gang var en By paa 120,000 Indbyggere, og Landet endnu ikke havde halvanden Million med et ikke tilnærmelsesvis saa forholdsvis stort læsende Publikum som i vor Tid, saa vil det vise sig, at Spentruppræsten i Virkeligheden ikke havde Grund til at klage over Modtagelsen, eller at Eftertiden har Ret til at beklage sig paa hans Vegne.

Vi er her ved et Punkt, som forekommer mig at trænge til en mere objektiv Belysning end det hidtil har været Genstand for. Det synes næsten at have hørt til Litteraturhistoriens Dogmer, at Blicher kun var lidet paaskønnet af sin Samtid, men jeg tror ikke, denne Paastand kan staa for en grundigere, kritisk Undersøgelse. — — —

I Sommeren 1832 udsendte Boghandler Steen gennem Dagspressen Indbydelse til Subskription paa Blichers samlede *Noveller* — altsaa udelukkende paa Digterens Prosaarbejder.

Første Bind udkom i Begyndelsen af det følgende Aar med en Liste over Subskribenterne. Denne omfattede ganske vist kun 125, men da andet Bind udkom, var der kommen 182 nye Subskribenter til, og endelig indeholder

fjerde Bind yderligere 61, saa det samlede Antal i Slutningen af September 1834 var 368*).

Ser man paa Listen over de Antal Eksemplarer, de store Boghandlere i Kjøbenhavn aftog, saa synes der ikke at være Grund til Klage. Universitetsboghandler Brummer aftog ialt 9 subskriberede Ekspl., Schubothe 10, Gyldendal 15 og Reitzel 46 — hvad der altsaa ikke omfatter, hvad der solgtes i Løssalg i Hovedstaden.

I Sammenligning dermed er Provinsbyerne kun maadelig repræsenteret. Boghandler Jessen i Aarhus kommer højst med 4 Ekspl. Hovedstaden har altsaa gjort sin Pligt.

Her kan med det samme anføres Navnene paa en Del private Personer, som findes opførte som Subskribenter udenfor de store Boghandlers Subskriptioner:

Her findes (naturligvis) Blichers gamle Medudgiver af »Nordlyset« Bogtrykker *Elmenhoff* (hvorimod hans Medarbejder, Pastor *Ole Bork* i Borup *ikke* er med), Direktøren ved Sorø Akademi, Historikeren *Estrup*, Biskop *Fogtmann* i Ribe og Kæmneren sammesteds, den fra »Erindringerne« bekendte *Guldberg*, Confessionarius *Mynster*, *Fr. Paludan-Müller* (den eneste Digter, hvis Navn findes paa Subskribentlisten), Distriktschirurg *Tetens* i Skive og Stiftsphysikus *Randrup* i Ribe, Rentekammer-Direktør *Schönheyder*, Lands-Over- samt Hof- og Stads-Rets-Assessor *Eberlin*, for at nævne nogle af de mest fremstaaende Personligheder. Uden nærmere Angivelse findes Navnene *Hostrup* og *Kirkegaard* — der maaske betyder to senere kendte Personer. Derimod findes hverken Grundtvig eller Inge-mann paa nogen af de tre Lister, — den sidste *kan* dog være blandt de tre Subskribenter, som Boghandleren i Sorø samlede.

Der kom altsaa ialt 368 Subskribenter, og Spørgsmaalet er da, om man i 1830erne kan kalde det Mangel paa Interesse for Blicher.

Til Belysning heraf er det først nødvendigt at erindre, at samtlige Bønder paa den Tid ikke kom i Betragtning

*) Naar Aakjær i »Blichers Livstragedie« opgiver Tallet til 250, beror det altsaa paa en Fejltagelse.

som Kunder paa Bogmarkedet. I Overensstemmelse hermed findes der ikke en eneste egentlig Bonde paa Subskriptionslisterne. Der er nok en Del Proprietærer og Folk i tilsvarende Stillinger (Forpagtere og Forvaltere paa større Gaarde), men det egentlige jævne Lag i Bondestanden tænkte den Gang ikke paa at købe Bøger. Dermed maa vi lade mindst 60 Procent af Befolkningen ude af Betragtning. Yderligere var den Gang de egentlige Lønarbejdere saa godt som slet ikke Bogkøbere, — i Subskriptionslisterne findes kun en eneste, der maaske hører til denne Samfunds-klasse, nemlig en Typograf.

Man vil let skønne, at det bogkøbende Publikum altsaa den Gang var mange Gange mindre end nu til Dags, og derfor kan over halvfjerde Hundrede Subskribenter næppe betegnes som et ringe Resultat.

At Boghandler Steen heller ikke har opfattet det saaledes, fremgaar formentlig af et Par bemærkelsesværdige Omstændigheder.

Som allerede nævnt udkom første Bind af Novellerne i Begyndelsen af Januar 1833, og dette bekendtgøres i »Adresseavisen« for 5. Januar. Der er den Mærkelighed ved Forlagets Bekendtgørelse, at det af den ser ud, som om der oprindelig kun var tænkt paa *tre* Dele. Det hedder nemlig i Slutningen af Avertissementet:

»... anden Deel ventes færdig i Marts og 3die og sidste i paafølgende Mai Maaned d. A.«

Dette »3die og sidste« kan vanskelig forstaas paa anden Maade, end at Forlaget oprindelig mente at skulle gøre sig færdig i en Fart med Blicher — ud fra den Mulighed, at det maaske blev en daarlig Forretning. I denne Opfattelse kan Forlæggeren være bleven bestyrket i første Omgang ved at se Antallet af Subskribenter, der var tegnede før første Del forelaa trykt. Det var som nævnt kun 125. Det kan derimod ikke være, fordi Stoffet — som det hedder nu til Dags — var »svulmet op« under Udarbejdelsen, thi i alt væsentligt forelaa alle Novellerne trykt og afgav derfor et let overskueligt Materiale til Overslag.

Den naturligste Forklaring paa, at den oprindelige Plan om en tre Bind's Udgave blev fraveget, er da den, at første Del blev noget af en »Succes«, saa Forlæggeren begyndte at se med andre Øjne paa Foretagendet.

Og dertil var sikkert ogsaa gyldig Grund. Det andet Bind, som efter Planen skulde være udkommen i Marts, udeblev, hvorimod »Adresseavisen« den 2. Marts averterer, at *andet Oplag* af første Bind har forladt Pressen, og det maa jo betyde, at dette Bind er bleven udsolgt. Naturligvis *kan* 1. Oplag have været forholdsvis lille i Betragtning af det lille Antal indtegnede Subskribenter, men da det i Forvejen var bekendtgjort, at Ikke-Subskribenter skulde betale en noget højere Pris, saa maa Forlaget vel nok have været forberedt paa, at Folk først vilde se, hvad det var for noget, inden de bandt sig. Anden Del udkom først i Slutningen af Juli 1833.

I hvert Fald blev der aldrig siden meddelt noget om, at Udgaven kun skulde være paa tre Bind. Og hvis Forlæggeren ikke havde været tilfreds med Salget, er det lidet sandsynligt, at han lod to Bind Digte indgaa i Subskriptionen (første Bind mellem 4. og 5. Bind Noveller, andet Bind et halvt Aar efter 5. Bd. Noveller) og yderligere i 1840 tog paa Forlag »Nyeste Noveller og Digte« (Samlede Noveller. Supplementsbind).

Subskriptionsindbydelsen paa Digtene blev iøvrigt udsendt i Juli 1834 — altsaa omkring 10 Maaneder før 1. Bd. udkom. Deri betones det, at Digtene vil udkomme »i samme Format (og med samme Tryk) som Novellerne; og det med dobbelt Titelblad saaledes, at de saavel for disses Abonnenter kunne have i Suite med dem som og særskilte for hvem der ikke ejer dem«. Jeg læser disse Vendinger og tyder det lange Mellemlum mellem Indbydelsen og Udgivelsen som et Vidnesbyrd om, at Ideen med at udgive Digtene egentlig er Forlæggerens og saaledes et nyt Indicium paa hans Tilfredshed med Salget af Novellerne.

Iøvrigt bekræfter Blicher denne Antagelse i Brev til Ingemann af 7. Juni 1832, naar han skriver, at hvis No-

vellerne betalte sig, skulde derefter »alle mine andre Digtninger i bunden Stiil« udkomme. *Da* Digtene udkom, følger deraf, at Novellerne *betalte sig*, d. v. s. at de blev solgt, at Publikum gav dem en god Modtagelse.

Af denne Modtagelse synes umiddelbart at maatte følge, at Udgivelsen ogsaa gav Blicher en smuk økonomisk Gevinst i Form af Honorar. Da jeg imidlertid forgæves har søgt Oplysning om disse Forhold hos det Forlæggerfirma, der overtog Chr. Steen & Søns Forlagsartikler (V. Pios Boghandel), idet man mangler Materiale desangaaende, maa vi gaa en anden Vej for at faa denne Sag belyst.

Ved at undersøge samtlige kendte Breve, Ansøgninger, Embedsskrivelser etc. fra Blichers Haand i Tiden 1836—38, altsaa de tre Aar efter at det femte Bind af Novellerne og andet Bind af Digtene var udkommen, har det vist sig, at Blicher ikke et eneste Sted taler om økonomiske Vanskeligheder, Skatterestancer, Pantning, Auktion eller noget af det, som tidligere og senere danner det staaende Thema i de skrevne Aktstykker. Dette kan formentlig ikke betyde andet, end at han i de tre Aar levede, hvad han kaldte »en sorgfri Tilværelse«, og den eneste Aarsag dertil kan kun være den, at Læseverdenen har købt hans Noveller og Digte. At denne Udgave nu er saa sjælden betyder blot, at de smaa Bind er slidt op.

III. Kritikens Røster.

Det vil formentlig af det foregaaende være fyldestgørende bevist, at Udgivelsen af de samlede Noveller salgsmæssigt og økonomisk blev saa langt fra at være en Skuffelse, at det snarere blev hvad man med et flovt og forslidt Udtryk kalder en »Succes«. Paa godt Dansk kan man sige, at den jyske Præsts Fortællinger ogsaa under deres nye Navn fik en Modtagelse, der egentlig nøje svarer til, hvad de har været siden: *Folkets Ejendom*.

Men det var i Virkeligheden ikke blot Folket i jævne og bredere Forstand, der skattede Blicher som Novellist — i det Omfang, som han var kendt. Selv *Heiberg*, hvem Blicher havde ofret mange spydige Ord paa, var næppe saa uforstaaende overfor Blichers Originalitet, som man har troet. Naar Blicher til sin Tid gik ud fra en uforligelig Modsætning mellem ham og Vaudevillernes Mester i Kjøbenhavn, saa viste det sig, da de to Mænd kom til at staa Ansigt til Ansigt, at i hvert Fald Blicher smeltede overfor *Heibergs* Væsen. Derom foreligger der et interessant Vidnesbyrd i et Brev fra Blicher til Ingemann af 8. Aug. 1833, hvori han har tegnet et lille morsomt og — uden selv at ville det — karakteristisk Situationsbillede af sit Møde med *Heiberg* i Randers:

»Hvad mener du vel? *Heiberg* og jeg have gjort hverandres Bekjendtskab! Han forærede mig og min Kone Fribilletter til Forestillingerne i Randers, og kom mig med megen Artighed og — som det syntes — Oprigtighed i Møde. Jeg kunde ikke være uhøflig. Hvo skulde tænkt det? har han forandret sig? eller sin Mening om mig? eller hvad? Hvad om det nu gaaer Dig ligesaa? Vi tre kunne udgjøre et ganske underligt Kløverblad. Men forresten alt dette mellem os to, kjere Bern-

hard! vi som kjender hverandre. Ham kjender jeg endnu ikke — lærer det vel heller ikke — higer heller ikke derefter*).

Det er jo ganske tydeligt, at Blicher har følt sig smigret ved at hilse paa Heiberg, selv om han i Brevet anstrenger sig redeligt for at skjule det og bortforklare det. Siden dette Møde forekommer der hverken i Breve eller Noveller en eneste nedsættende eller kritisk Udtalelse fra Blicher om Heiberg — alt, hvad der findes af den Art, ligger forud for dette Møde.

Desuden maa man erindre, at Fru *Johanne Louise Heiberg* valgte »Hosekræmmeren« til Recitation ved en fin Underholdning paa det kgl. Teater Februar 1834, hvad hun naturligvis ikke havde gjort, hvis Heiberg selv ikke satte Pris paa den. At man indtil de samlede Noveller udkom ikke kendte synderligt til Blichers Prosadigtning, maa siges at være naturligt i hine Tider, da Jylland laa betydelig fjernere fra Hovedstaden end nu, og da Novellerne gemtes i Tidsskrifter, som det ingenlunde kunde anses for litterær Pligt for det dannede Kjøbenhavn at vide Besked med, end sige da at det skulde læse dem. Man tør nemlig uden Overdrivelse sige, at der var lødigere Ting fremme paa det kjøbenhavnske Bogmarked end Elmquists »Læsefrugter« med dets Oversættelser af anden-tredje Rangs tysk Underholdningslektüre, hvori Blichers faa spredte Bidrag bogstavelig talt druknede. Og med al Respekt for Blichers og Elmenhoffs »Nordlyset«, saa maa det i Sandhedens Interesse indrømmes, at de 12 Bind i Virkeligheden som Helhed er en Ørkenvandring, hvori Blichers *originale***)) Fortællinger ganske vist er herlige Oaser, men hvori dog den langt overvejende Del ikke er væsensforskellig fra »Læsefrugter«nes. Alt i alt er der ikke noget virkeligt Holdepunkt for en Anklage mod det literære Kjøbenhavn for dets Mangel paa Kundskab om, hvor Blicher begyndte at skrive sine Noveller.

Først med Bogforms-Udgaven bliver der Lejlighed til at

*) Breve til og fra I., S. 285.

**)) Jeg udhæver Ordet *originale* for at skelne skarpt mellem disse og de oversatte og bearbejdede Fortællinger, hvis litterære Værdi er noget tvivlsom. (Smlgn. isøvrigt Indledningen til min Udgave af Novellerne (1922).

kende Blicher som Novellist, og det tør som allerede bemærket siges, at Kjøbenhavn benyttede den.

Det var imidlertid ikke blot det læsende Publikum, men ogsaa Kritikken, der tog godt mod den jydsk Digterpræst.

Som det vil være bekendt, fremkom der i »Maanedskrift for Litteratur«, 13. Bd. (1835) en meget lang Anmeldelse (Recension) af den senere bekendte Professor *Madvig*. Anmeldelsen omfatter de første fire Bind (5te Bind, hvori »Fjorten Dage i Jylland« er optaget, er altsaa ikke med). Hele det Afsnit af Anmeldelsen (denne omfattede ogsaa Carl Bernhards »Et Aar i Kjøbenhavn« og Carl Baggers »Min Broders Levnet«), som angaar Blichers Noveller, fylder 17 store Oktavsider og staar først, hvad der almindeligvis opfattes som Udtryk for, at Genstanden tillægges Betydning.

Madvig har selv i en senere Alder udtalt sig*) om sin Anmeldervirksomhed ved Maanedsskriftet og i denne Forbindelse udtalt, at han

»ikke med Utilfredshed ser tilbage paa den Maade, hvorpaa jeg . . . i Sten Steensen Blichers Arbejder drog Skjelnelinien imellem hans ypperlige og troe Billeder af hjemlig Natur og hjemlige Menneskeskikkelser og de mindre heldige Forsøg paa at overskride Grænsen for den naturlige Begavelse og dens Uddannelse«

Disse Ord af Madvig stemmer paa en mærkelig Maade overens med Blichers egen Skelnen mellem to Linjer i hans Forfatterskab, da han i Septemberheftet af »Nordlyset« 1827 indrykkede den lille Notits, hvor han bad Lærerne lægge Mærke til Betydningen af hans Signatur, det latinske *B*, og i denne Sammenhæng talte om Forskellen paa Originaliteten i Henseende til *Materien* og i Henseende til *Formen*. I Virkeligheden er det — om end paa en anden Maade — det samme, Madvig gjorde i sin Anmeldelse.

Idet jeg for mere interesserede Læsere henviser til selve Anmeldelsen i »Maanedsskrift for Litteratur«, vil det til Belysning af Kritikkenes Vurdering af Novellerne være nød-

*) I N. Madvig: »Livserindringer« (1887), S. 116.

vendigt at give et kortere Referat af den omfangsrige Omtale.

I Begyndelsen af Anm. bekræfter Madvig, hvad der ovenfor er paavist paa anden Maade, at da den blicherske Muse fra sin landlige Afsondrethed »fremtraadte i den større Kreds, vakte den hidtil uændsede Landsbykjønhed just ved dens afvigende, men friske og behagelige Physiognomie og naive Væsen en ikke ringe Interesse«.

Med disse Vendinger sigtede M. til 1. Bind, der indeholdt i det mindste tre af Blichers udødelige Noveller. Naar M. derefter fortsætter: »Vi ville ikke sige, at denne har vedligeholdt sig i samme Grad ved dens siden tre Gange gjentagne Fremtrædelse, om end Hr. Steens Subscriberntliste viser, at det engang vundne Ry har hidtrukket nye Beskuere« — saa gælder disse Ytringer altsaa de tre følgende Bind, hvori der unægtelig findes adskillige Noveller af saare tvivlsom absolut Værdi*).

Idet Madvig derefter gennemgaar Indholdet af de forskellige Bind, vil enhver uhildet Nutidslæser give ham ubetinget Ret i hans Bedømmelse. Her vil et mere udførligt Citat være nødvendigt:

Madvig opkaster det Spørgsmaal, hvilke Noveller der i 1. Bd. havde behaget Læserne mest, og hvis man havde stillet dem et saadant Spørgsmaal,

»ville En maaskee have nævnt *Røverstuen* først, dernæst *Hosekrammeren* eller en *Landsbydegns Dagbog*, en Anden derimod de samme Fortællinger i en anden Orden; men ogsaa *Kjeltringliv* vilde — med Undtagelse af Indledningen — være kommen En og Anden isinde; men ingen vilde have nævnt *Josepha* eller *Fruentimmerhaderen*, heller ikke, skjøndt fra disse forskjellig, *Jøderne paa Hald*; selv *Himmelbjerget* vilde kun især være blevet omtalt, forsaavidt det ikke er *Fortælling*.

*) Indholdet af 1. Bd. var: En Landsbydegns Dagbog — Josepha (Et Eventyr paa Heden. — Præsten i Thorning — Fruentimmerhaderen — Røverstuen. — Jøderne paa Hald. — Hosekrammeren. — Kjeltringliv. — Himmelbjerget.

2. Bd. Telse. — Sildig Opvaagnen. — Jordbærret. — Præsten i Vejlbjerg. — Den svenske Major. — Stakkels Louis! — Skibsjournal. — Eva. — Eremiten ved Grenaa.

3. Bd. Den sachsiske Bondeskrig. — Kjerlighed i Syden. — Falddøren. — Den døve Mand og den blinde Kone. — Urtepotten. — Fiore og Fioretta. — Rodeserinden. — Ah! hvor forandret! — Fire Perioder.

4. Bd. Gyldholm. — Letacq. — Hævnen. — Juleferierne. — Leonore. — Krybskytten. — Eneboeren paa Bolbjerg.

Gjentog man ved de følgende Bind dette Experiment, vilde de samme Læsere, hvis de ikke havde vendt sig bort strax ved at træffe for det Meste en ganske anden Maneer, nævne som de Stykker, der havde erindret dem om deres tidligere Nydelse, de, der før havde sat *Landsbydegnens Dagbog* øverst, nu *Præsten i Veilbye* (2. Deel) og, med større Betænkelighed, *Eneboeren paa Bolbjerg*, de, der havde foretrukket *Røverstuen*, vel *Ah! hvor forandret!* (3die Deel); selv af *Juleferierne* (4de Deel) vilde enkelte Scener falde disse ind

Som man vil se, falder Madvigs Vurdering ganske nøje sammen med den, Eftertiden til den Dag i Dag har opretholdt. Naar flere Noveller falder igennem i Samtidens Vurdering, men senere kommer til Ære og Værdighed, saa er det ganske naturligt, fordi der for Eftertiden kommer et Moment til, som for Samtiden ikke kommer i Betragtning, nemlig det kultur- og personalhistoriske, det biografiske og topografiske Stof, som var uden Værdi for dem, der læste Novellerne, da de udkom.

Madvig gaar derefter nærmere ind paa en Redegørelse for »den digteriske Ejendommelighed, der viser sig i disse bedste Bestanddele af den blicherske Novellesamling«. Han dvæler udførligt ved den »nationale Tone i Farverne«, »Billederne indsmigre sig ved at tiltale den Følelse, der gjerne dvæler ved det hyggelige Hjem«:

»Enhver vil indrømme disse Fortrin ved Skildringen af Himmelbjerget i Fortællingen af samme Navn, af Hedebranden i »Røverstuen« og »Josepha«, af Hedens Physiognomie i Almindelighed i »Høsekræmmeren« og »Kjeltringliv«.

Dog hævder M. — og med Rette —, at sligt endnu er langt fra at være Poesi. Men — —

»Det er lykkedes Hr. Blicher at oplive sine jyske Egne med naturtroe og dog til poetisk Almindelighed hævdede Billeder af et saadant Liv, der i dets særlige Form er betinget ved de locale Forhold og nøie slutter sig dertil. Naturskildringen griber nu virksom ind, ikke blot ved Enkeltheder; den gjengiver den hele Stemning, der tilhører visse Egne og som en egen Belysning gennemtrænger der sig en rørende Menneskefærd.« O. s. v.

I Hovedsagen har M. kun Ros tilovers for de ovenfor nævnte Noveller, og man bør ikke lade sig desorientere

af hans meget beherskede Udtryksform. Der er ikke eet Ord, han ikke kan staa ved. Det er ogsaa karakteristisk at se, hvor omhyggeligt og samvittighedsfuldt han gaar til Værks, ogsaa overfor de Punkter, hvor han mener, Blicher ikke har været heldig i disse Noveller*). Nogle Eksempler:

Han finder det »en stødende Fiction«, at Morten Vinge (Landsbydeggen) lærer sig Fransk ved at lytte udenfor Døren til det Værelse, hvori Mamsellen læser med Frøkerne, men han finder det dog værre, at Morten bliver klog paa, at han er forelsket ved at finde »sin bly, beskedne Kjerlighed »accurat beskreven« i Ovids lascive Digt«. Han tilføjer: »Vi savne heri sikker Takt og Holdning«. Og Madvig har jo Ret.

Han gaar derefter over til at omtale *Jøderne paa Hald*, om hvilken han med særligt Henblik paa Indmuringen siger — efter at have givet et Referat af Fortællingen:

»Der vil Ingen heri gjenkjende »Hosekræmmerens« Fortæller, men vel Maneren i de Fortællinger, hvormed i skokkevis tydske Tidsskrifter og Taschenbücher udstyres**).

Angaaende *Juleferierne* dadler M. det »ligesaa forviklede som kunstige Indhold«, »der imidlertid er oplivet af ret vakkre Skildringer af en lystig Juul paa Landet, hvorved og en og anden ikke uheldig Figur i Forbigaaende lader sig see«. »Et Misgreb« kalder han Skildringen af Skibskaptajnen, navnlig det Sprog han taler, der er »ligesaa utænkelig hos en naturlig Matros, som hos en dannet Sø-officeer«. Og i denne Forbindelse finder M. Anledning til at udtale følgende — i Virkeligheden almengyldige Anklage mod en vis Maner hos Forfattere:

*) Det hænger sammen med Maanedskriftets Princip ikke at lade noget være upaalt, som syntes dadelværdigt. Hauch klagede stærkt derover og udtalte med Rette, at Følgen deraf vilde blive, at selv de bedste Recensioner »i Eftertidens Øjne ville see ubillige ud«. (Breve til P. Hjort, I, S. 258). Madvig selv synes ogsaa som Privatmand at være tilbøjelig til stærkere rosende Udtryk, end han havde Ret til som Anmelder. Herpaa tyder i hvert Fald Udtrykkene »ypperlige og tro Billeder« i hans Livserindringer. Disse Ord forekommer ikke i Anmeldelsen.

**) Det er i denne Sammenhæng interessant at se det Svar, Blicher gav paa Inge-manns Indvending mod den samme Novelles Indmuring: »Ret har du i din Bemærkning ved »Jøderne paa Hald« angaaende Indmurelsen; det er vist nok Stykkets svage Side, og for en Kjender vanskelig at fordøje, men jeg trøster mig med, at kun faae ere istand til at kikke mig saa dybt i Kortene som Du« (»Breve til og fra I.«, S. 276).

»Anm. maa tilstaae, at blandt alle de stereotyperede Figurer, der som Gjengangere komme igjen hos den ene Digter og Fortæller efter den anden, er Intet ham modbydeligere end disse personificerede Lexica over ofte galt anvendte Skibsudtryk, som nu engang ere stemplede til raske Søgutter, fordi næsten Ingen af de Forfattere, der bruge disse Figurer, har i Virkeligheden (og ikke i enkelte efter Bøger indstuderede Sømændsskuespillere) iagttaget Søemanden paa hans Stands forskjellige Trin«.

Derefter gaar Madvig let hen over de øvrige Noveller, og vi kan derfor nøjes med at citere de enkelte Udtryk, han anvender om dem, han overhovedet nævner:

Skibsjournalen »er en ret muntert fortalt, fordringsløs Spøg«, Ditmarskerkrigens Skildring i *Telse* og *den sachsiske Bondekrig* »kunne fuldkommen sættes ved Siden af v. der Veldes, Tromlitz's eller v. Miltitz's Lommebogsefterligninger af W. Scott, *Jordbærret* »en urimelig Historie«, som burde have været udeladt, *Krybeskytten* et »tro Udtog af Procesakterne mod den bayerske Krybskytte og Røverhøvding . . . der i en Novellesamling synes noget fremmede« — — »Men frem for alt burde en ubetinget Forkastelsesdom have truffet den indtil det smudsigste Detail udførte, aldeles uæsthetiske Skildring af et dobbelt Ægteskabsbrud og Horeliv, der fører Navnet »*Sildig Opvaagnen*«*), og den ligesaa hæslige . . . Beretning om Livet i de spanske Inquisitorers Harem, under Navnet »*Leonore*«. Disse Stykker vanzire i høi Grad den hele Samling, og Forf., der ofte tiltaler sine Læserinder, maa her aldeles have glemt dem.«

Endnu skal kun nævnes, at Madvig havde et aabent Øre for de ægte folkelige Udtryk hos Blicher. Eksempelvis gottede han sig over sorte Mads' Bemærkning (i »Røverstuen«) om at ville »pirre Niels overende«: »det Euphemistiske i Udtrykket [smelter] herligt sammen med den triumpherende Antydning af Handlingens Lethed«.

Som allerede bemærket maa Madvigs Anmeldelse ses i Samtidens Belysning og ikke gennem en Eftertids Briller.

*) Forfatterinden *Louise Hegermann-Lindencrone* mente det samme i Brev til P. Hjort 5. Aug. 1833: ». . . jeg begriber næsten ikke, at man tør byde Publikum en Fortælling som *Jordbærret* eller den *sildige Opvaagnen*. Derimod var hun meget optaget af »Præsten i Vejby«. (Breve til P. Hjort, I, S. 389).

Men naar man erindrer dette, saa maa det indrømmes, at de virkelig udmærkede, for ikke at sige geniale Noveller fik en saa nær retfærdig Behandling i et litterært Tidsskrift, der var ubestikkelig objektiv i sine Domme, som man kan forlange af en redelig samtidig Kritik. Den »Skjelnelinie«, som Madvig drog gennem Blichers Produktion, staar jo urokket, naar vi ser bort fra Hensyn, der er den kunstneriske Dom uvedkommende. Det er ogsaa værd at lægge Mærke til, at medens Madvig ofrer 15 Sider paa de ypperlige Noveller, gør han det af med de slette paa 2.

— — —
 Foruden »Maanedsskriftet« havde Kjøbenhavn den Gang endnu et andet litterært Tidsskrift, nemlig »Dansk Literatur-Tidende«, der udkom hveranden Onsdag og blev udgivet af Bogtrykker Seidelin og Boghandler Deichmann, som den Gang ejede Gyldendals Boghandel. Redaktionen var anonym.

I Numret for 30. Marts 1836 findes en Anmeldelse af Blichers Noveller (i Forbindelse med Hverdagshistorierne og Hauchs Guldmageren), som indledes med et Udtryk for Glæde over, at »Roman- og Novelle-Faget« atter er kommen i Blomstring. Om Blichers Noveller hedder det som følger:

Een anden og forskiellig Classe af Noveller ere de Blicherske. Hiin Forfatter [Hverdagshistoriernes] laaner sine Skildringer af et mere universelt Liv; Blicher derimod sine af et mere eiendommeligt-nationalt Liv, hvis poetiske Momenter han genialt har opfattet, og mesterligt skildret. De Blicherske Noveller ville vel dog imidlertid ei saa let faa almindelig Indgang, dels fordi disse Noveller ofte ei strængt svare til de Fordringer, man i Almindelighed gjør til en Novelle — en Feil, der paa andre Steder saa skarpt er udtalt*), og er saa tit følt, at Anm. uden at recurrere til en hyppig Recensent-Floskel: »at der vel findes meget Smukt i disse Noveller, men at de dog ikke efterlade et harmonisk Indtryk paa den, der har en renset og dannet Smag« — hellere vil henpege paa de mange digteriske Skønheder, der her i en stundom mindre heldig Form ere fremtraadte, og bemærke, at Hovedsagen i hine Noveller

*) Sigter formodentlig til Madvigs Anm. i Maanedsskriftet.

er det Poetiske i de locale Skildringer, og Knudens konstmæssige Knytning og Løsning det Underordnede*).

I det væsentligste stemmer denne Anmeldelses Opfattelse jo med Madvigs — kun at den paa de rosende Punkter bruger stærkere Ord — »genialt opfattet, mesterligt skildret« er Udtryk, som Madvig vistnok aldrig har brugt.

Ogsaa om Litteratur-Tidendens Bedømmelse gælder det, at den maa ses i Samtidens Belysning. En Anmelder den Gang kunde ikke anvende anden Maalestok for et Arbejdes Værdi end den, der er uafhængig af alle senere Tiders Interesse i Kulturhistorie, Biografi o. s. v. Hvad kunde Madvig og »Lit.-Tid.«s Anmelder f. Eks. vide om den biografiske Betydning, Novellen »Sildig Opvaagnen« vilde faa i Fremtiden til Oplysning om Blichers »huslige Elendighed«?

*) *Hauch* spekulerede meget paa, hvem der kunde have skrevet denne Anm., der af ham opfattedes som *ubetinget rosende* for Blicher. Derfor kunde det ikke være *Wielster*, som »i Grunden hader« B.s Noveller. (Se Breve til P. Hjort, I, S. 250—51.

IV. »Himmelbjerget«.

Det vil allerede være fremgaaet af Madvigs Anmeldelse, at der var en betydelig kvalitativ Forskel paa Indholdet af 1. Bd. af de samlede Noveller og de følgende Bind, og der er fornuftigvis ikke Tvivl om, at Blicher med velberaad Hu i Kraft af hans egen sunde Dømmekraft har valgt de bedste til den første Del. Det var jo derpaa, der skulde tegnes Subskription.

I alt væsentligt optog han dem uforandret fra det første Tryk i »Læsefrugter« og »Nordlyset«, hvad der betyder, at hans Smag og Vurderingsevne ikke havde undergaaet nogen Forandring i de mellemliggende Aar. Nogle formelle Forandringer indførte han dog.

Saaledes strøg han »Brudstykker af —« i »Landsbydegnens Dagbog«, hvori han desuden indførte en ny Notits under 19. December 1711 om Frøken Maries Død. Der var den tekniske og kompositionsmæssige Grund dertil, at Blicher maa have hende af Vejen, for at *Søsteren Sophie* (som formentlig delte Værelse med hende) kan faa lettere Spil til sine natlige Udflugter senere. Den historiske Person, Erik Grubbes Datter Anne Marie, døde ikke, saa det er alt-saa ogsaa i Modstrid med de historiske Kendsgerninger.

Derimod er det fuldkommen hensigtsløst at forandre den udmærkede Titel *Et Eventyr paa Heden* til *Josepha*, uden forsaavidt den sidste bedre dækkede over Novellens Indhold. (Mere betydende er et Indskud, han i 1846, da P. L. Møller redigerede en ny Udg., gjorde i Novellens Begyndelse, idet han i første Linje indsatte en Ritmester W. som Fortællingens »jeg«. Dermed vilde han vel sagtens sikre sig mod, at Folk gættede paa en Selvelevelse bagved).

Præsten i Thorning blev det nye Navn paa *Else Sandberg* — hvad der sikkert er en Forbedring. »*Fruentimmerhaderen*» er helt uforandret (bortset fra ubetydelige Tekstrettelser og -forandringer), ligesaa *Røverstuen*, *Jøderne paa Hald*, *Hosekræmmeren* og *Kjeltringliv*.

Det er altsaa den gamle Blicher, vi møder i de samlede Noveller, den samme, som da han skrev i de to Tidsskrifter. Det eneste nye, der findes i Bindet, er *Himmelbjerget* — den, som Madvig kunde se Værdien af, naar den ikke netop var *Fortælling*.

Forsaavidt der kan være Tale om Handling i Novellen, er denne følgende: Fortælleren, Novellens »jeg«, befinder sig sammen med Fætteren Ludvig paa en to Dages Udflugt til Himmelbjerget. Hen paa Eftermiddagen den første Dag overfalder de af en Tordenbyge, som tvinger dem til gennemblødt at søge Husly hos en Bonde i Alling, hvor de bliver gæstfrit modtagne, faar Sønnernes Søndagstøj paa, medens deres eget bliver tørret, og i denne Dragt drager de, da det er bleven Tørvejr, til Himmelbjerget, ledsaget af deres Vært, med hvem Fætteren undervejs taler uforfalsket Jydsk. Føreren gaar hjem, og de to som Bønder forklædte Rejsende oplever nu det Eventyr, de havde bedt til maatte komme, mens de er i de fremmede Dragter. De træffer to Selskaber paa Bjerget og gør Bekendtskaber, hvorved Fætteren faar Opløsningen paa en Gaade, han hidtil ikke havde kunnet faa opklaret, og genfinder sit Hjertes Dronning, som han længe forgæves havde søgt efter.

I Virkeligheden er der en saare spinkel Handling men desmere Stemning og Naturskildring i Novellen, der bærer ved disse Egenskabers Ægthed et utvivlsomt Præg af Selvoplevelse, som alle de bedste af Digterens Noveller.

Hvornaar Blicher havde været paa Himmelbjerget, og hvornaar Novellen er skrevet, lader sig vel næppe oplyse og kan forsaavidt være ligegyldig. Alligevel er der en enkelt Omstændighed, som har Interesse til Belysning af dens Tilblivelses Tidspunkt.

Da de to Rejsende er kommen ind i Bondens Gaard i

Alling og har faaet Sønnernes Søndagstøj paa, træder de atter ind til Familien.

»Verten gottede sig hjertelig over den skedte Forandring og roste vor *Gemeenhed*; hans tvende Døttre smilte, alt som de skottede til os: »*Valkyrierne rødmed, de vendte sig og loes.*»

Det fremhævede Citat er af »Nordens Guder« (Lokes Svig, næstsidste Vers), hvor Thor forklædes til Rejsen efter sin forsvundne Hammer. Et Par Gange tidligere har Blicher citeret Oehlenschläger. Første Gang i »Ak! hvor forandret!«, hvor Hakon Jarls Replik i Offerlunden, da han tog Bergthors Datter op paa sin Arm: »Siig mig, mit Godt, hvad tykkes dig vel om Dit Sæde paa Jarl Hakons Kæmpe-arm?» anvendes, da Peer Spillemand vil bære Maren Lammestrup over Bækken. Anden Gang er i »Kjeltringliv« (1829), hvor B. ved at se paa Tilskuerne til Taternes Dans i Hedehytten uvilkaarlig tænkte »paa Trolde ved Thors Maskerade: »i deres troskyldige Munterhed med Bukkehorn i Panden de gave Stød paa Stød«. Ogsaa dette Citat er, som vi ser, hentet fra samme Værk som Citatet i »Himmelbjerget«, hvad der *kunde* tyde paa, at B. havde skrevet begge disse Noveller i Nordlys-Perioden, og at det kan have været Meningen, at »Himmelbj.« skulde have været trykt der. Dog — det er kun en Formodning.

Det er forøvrigt med Urette, at denne Novelle indtager en tilbagetrukket Stilling i Blichers Digting. Ingen Steder maler han Naturen med skønnere Farver end der, og faa eller ingen af hans Noveller giver saa megen Oplysning om hans kunstneriske Personlighed og hans Arbejdsmaade som den. Læs Linjer som disse:

»Imidlertid var Tordenbygen dreven over. Solen smilede igjen fra det skyfrie Vesten. Fjernt i Østen suste og buldrede det; men her var det mildt og stille: Stormens Aander havde sammenfoldet deres vaade Vinger, og Regndiamanterne tindrede paa Løv og Straae«

»Solen var nær ved sin Nedgang; men syntes os at synke langsommere end sædvanlig — ret som om den tøvede for end længere at beskue Jordens Yndighed, et Værk af dens almægtige Straaler. Alle Vinde vare tilhivle; intet Blad, intet Straae bevægede sig. Søen var et Spejl, hvori den modliggende Egn fordoblede sine Marker, Lunde og Huse. I Dalene mod

Vesten opstege enkelte Røgstøtter fra de mellem Træerne skjulte Kulmiler og Vaaninger. Men saa stille alt var i Luften, saa liveligt var det paa Jorden: Fuglesang i Skovene bag os, og foran os Hedelærkernes vekslede Elskovstøner, der svarte hinanden fra Enebærbuskene: fra den sivgroede Søebred hørtes Vildændernes Skræppen, Lommens og Vandhønsens Klukke; og længere borte den hjemvendende Fiskers Aareslag og hans Aftenpsalme»

Man finder ikke i hele Guldalderlitteraturen et saa skønt og dog saa ægte Naturbillede. Oehlenschläger og Ingemann har intet tilsvarende, Heiberg og Hertz kunde overhovedet ikke give Naturbeskrivelser, og hvem andre kan i det hele taget stille sin *Prosa* ved Siden af Blichers i denne Periode?

Paa den anden Side aflægger Blicher en Slags Selvbekendelse i denne Novelle om, hvorledes det har sig med hans Forhold til Naturstemningen og til den digteriske Skabelse.

Naar han hørte skøn Musik eller saa et indtagende Skuespil, maatte han altid nyde i Tavshed. Intet virkede ubehageligere — mere forstyrrende paa hans Følelse, end naar nogen saa vilde gøre ham opmærksom paa dette eller hint. Lydelige Udbrud af Beundring virkede paa ham som en Spand koldt Vand, de afkølede hans indvortes Varme. Senere, naar han var bleven »koldere«, kunde han godt lide at veksle Tanker og Følelser med en eller flere, og fandt ogsaa Trang til at »udlade dem«.

»Og saaledes er det vel at Digteren kommer til at synge højt; i Undfangsens søde Øjeblikke brænder han men tier; derefter maae han udtømme sig; Tungen eller Pennen maae give det fulde Hjerte Luft»

Dette er jo ikke videre udspekuleret, men snarere saa jævnt sagt, at mangan en, der aldrig har været eller tænkt paa at blive Digter, har det paa nøjagtig samme Maade. Men Sandheden er da ogsaa den, at *Blicher altid er bedst, jo mindre »Digter« han er*. Jo mere han tumler med Barndomsminder og Selvoplevelser, des bedre og dybere griber han Læserens Sind. Hver Gang han forsøgte at lade sin Fantasi have frit Spillerum uden fast Holdepunkt i Virkeligheden, var han uden for sin Naturs Begrænsning og for-

vildede sig altid ud i Urimelighed. Det uhyggeligste Vidnesbyrd derom er netop en af de Noveller, som Samtiden satte det sorte Stempel paa, nemlig »*Jordbærret*«, — og »*Jøderne paa Hald*« er ikke stort bedre. Men der er iøvrigt altfor mange saadanne Eksempler i alle de Fortællinger, hvortil han hentede Stoffet i udenlandske Underholdningsblade.

V. Eneboeren paa Bolbjerg.

Denne Novelle er ubetinget den interessanteste af alle Blichers Arbejder — i Henseende til dens Historie. Ingen af de andre Noveller har en saa mangesidet Oprindelse og gennemgaaet saa mange Udviklingstrin, inden den blev til det, den omsider blev, da den i sin endelige Form offentliggjordes i 4. Del af de »Samlede Noveller«.

Som tidligere paavist (Kapitlet »Omkring Landsbydegens Dagbog«) stammer den oprindelig fra *Niels Blicher*, som under sit Ophold hos Broderen i Vorning i Aarene 1822—25 samlede Stoffet — og sandsynligvis ogsaa nedskrev det paa Foranledning af *Henr. Steffens*: »Vielsen« —, hvorefter Sønnen lagde Navn til Historien under Titlen »*Nøddaabens*«. I 1834 omarbejdede St. St. Blicher det oprindelige Stof, forsynede det med en Indledning og tilføjede den kendte Dagbog af Eneboeren paa Bolbjerg.

Ved denne Omarbejdelse udelod Blicher nogle Linjer i Slutningen af den oprindelige Historie, nemlig dem, der antyder, at der bag de maskerede Personers natlige Besøg i Præstegaardene i Kousted og Vorning med det spæde Barn kunde ligge et Sagn (∴ en Overlevering) om en Prinsesse paalm, som paa den Tid hemmeligt havde bragt et Elskovsbarn til Verden.

Hvem der oprindelig har sat denne Tilføjelse — om det er Niels Blicher eller Sønnen — kan ikke oplyses. Sandsynligvis skyldes den Faderen, som kan have været ivrig i at stedfæste sin Beretning. At disse Antydninger i anden Omgang blev fjernet, kan naturligvis ikke skyldes andre end St. St. Blicher. Han har formodentlig anset dem for overflødige og forstyrrende paa Novellens Sammenhæng,

men det er ogsaa muligt, at han har faaet den Opfattelse, at Affæren paa Clausholm overhovedet intet havde med denne Nøddaab at gøre.

Imidlertid har Forskningen siden kredset om Sagnet og det formentlige Barnelig i Kvorning Kirke i Forbindelse med de to Bogstaver *lm*, der dog, efter at Blicher havde taget Stoffet op til ny Behandling, nemt læses som *Clausholm*, da Naboherregaarden *Tustrup* nævnes ved sit fulde Navn.

Denne Forskning har sat mange Penne i Bevægelse og til Oplysning om den Opmærksomhed, den lille Historie har været Genstand for, skal følgende Oversigt gives:

Vi maa i Henhold til det foregaaende begynde med Niels Blicher.

I 1824, da han erkyndigede sig om de nærmere Omstændigheder ved Nøddaaben, var Niels B. 76 Aar, men stadig aandsfrisk, og med hans Opfattelsesevne var der ikke noget i Vejen. Naar han derfor skriver i »Læsefrugter« »Noget mere om »Nøddaaben«, at det kun var »11 Aar siden den ældgamle Degneenke døde her i Byen (Vorning), som tjente i Præstegaarden, da denne Begivenhed gik for sig. Hun har ofte fortalt, at det var hende, der bar Vandfadet ind i det Værelse, hvor Præstekonen i sin Mands Habit døbte det romantiske Barn« — saa er der ingen paaviselig Grund til at drage dette Udsagn i Tvivl. Man maa huske, at det ikke var Niels Blicher, som skrev Noveller. Vi er her ikke inde paa Digtingens Omraade.

Hans Brix har nemlig senere*) forkastet Niels Blichers Udsagn. Paa Grundlag af en Oplysning i Aakjærs »Randgloser« til Novellen (»Livstragedie«, II. Bd.) om, at denne Enke døde 72 Aar gl. i Vorning i 1815, kommer han til det Resultat, at hun altsaa ikke kunde være født, da »Nød-daaben« fandt Sted.

Dette Ræsonnement er nu ikke ubetinget holdbart, da det i høj Grad bygger paa den afdøde Degneenkes opgivne Alder. Da Niels B. skrev om Degneenken, var han som anført selv 76 Aar, og det er ikke meget sandsynligt, at

*) Blicher-Studier (1916), S. 127.

han skulde betegne en *fire Aar yngre* Dame som »æld-gammel«. Den naturlige Forklaring er enten den, at hun maa have været betydelig ældre (der kan være skrevet 72 i Stedet for 92 Aar i Kirkebogen), eller at han taler om en helt anden Degneenke. I Almindelighed plejer gamle Folk at betragte alle, der blot er yngre end dem selv, som Grønskollinger.

Men dernæst er det ikke nødvendigt at antage, at der skulde en voksen Pige til at bære et Vandfad ind. Det kunde godt besørages af en »Lillepige«, et nylig konfirmeret Pigebarn. Naar St. St. Blicher i 1834 (i »Eneboeren«) taler om, at den omtalte Tjenestepige døde »for en fyrretyve Aar siden« — altsaa omkring 1794 —, saa behøver dette ikke at stride mod Faderens Udsagn om Degneenkens Død 1813, da der højst sandsynligt er Tale om to forskellige Piger, idet de politiske Begivenheder den Gang (ligesom nu sidst Verdenskrigen) satte saa stærkt Skel i Folks Tidsfæstelse af Begivenheder, at der ikke godt kunde ske en Forskydning paa omkring tyve Aar.

Med Hensyn til Tidspunktet for Nøddaabens Afholdelse er der nogen Uoverensstemmelse. I »Nøddaaben« (Læsefrugter 1824) angives Tiden til »omtrent Midten af forrige Aarhundrede«. I Meddelelse fra Arkivar Saxild til H. Brix angives det, at Vorning Sogns Kirkebog i Listen over døde har for 1740: »12. April et Barn nafnlig Christian i qvorn.«, medens Niels Blicher (mærkelig nok efter *samme* Kirkebog) har Aaret 1742. Men sætter vi Tiden omkring 1740, kan der ikke siges at være noget til Hinder for, at en »æld-gammel« Kone kan have erindret og fortalt Begivenheden til Niels Blicher, d. v. s. at han meget godt kan have talt med Pigen, der bar Vandfadet ind*).

Summa: Det er ikke paa dette Punkt, Angrebet kan rettes.

Hvad dernæst de agerende Personer i Præstegaarden angaar, kan følgende tjene til Sagens Belysning.

*) Den mundtlige Overlevering er ikke altid paalidelig, men den trykte er det heller ikke altid. Aakjær korrigerer saaledes N. Blichers Hukommelse angaaende den gamle Degneenke saaledes: »Her maa N. B.s Hukommelse dog have svigtet ham . . . 1813 dør der ingen Præsteenke i Vornings«. Nej, det er muligt, men det var jo ogsaa en Degneenke, der er Tale om.

Den Hr. Mogens, som afviste de blanke Guldstykker, var *Mogens Christian Marquard*, født i Vorning Præstegaard 1708 (ell. 09), død som Herredsprovst 1786. Niels Blicher kendte ham personlig og skrev i »Nordlyset« Junihefte 1829 en Levnedsskildring af ham, hvori han fremhæves som »en ustraffelig, agtet og elsket Mand, velvillig, godgjørende og nøjagtig i alle Embedsforretninger«. At han efter sin første Kones Død »kom til at begaae et slemt Fejltrin med en Bondepige, som han formodentlig havde isinde at ægte, men hvori han blev forhindret af mellemkommende Omstændigheder«, forandrer ikke Niels B.s gunstige Dom over Manden, og denne Sag blev forøvrigt ordnet ved Christian den Sjettes Mellemkomst.

Det bør bemærkes, at Niels B. *ikke* i denne Sammenhæng omtaler Hr. Mogens' Afvisning af de maskerede natlige Gæster, men dertil var der iøvrigt heller ingen Anledning, da Levnedsskildringen har et andet Formaal, og derfor kan der intet sluttes deraf. Hr. Mogens' Nøjagtighed i Embedssager stemmer godt nok med hans Nægtelse af at udføre Daaben.

Den anden Præst, der er Tale om — »Hr. Langballe i Vorning«, som han kaldes i »Nøddaaben« — hed i Virkeligheden *Jens Jensen Hasager*. Han, der var født i Ormslev ved Aarhus 1693, var fra omkring 1718 til sin Død 1769 Præst i Vorning. Han var 1. Gang gift med en Præstehenke fra Kousted, Mette Eskildsdatter, som døde 23. Juni 1742, og 2. Gang med Anna Wedege fra Glenstrup. Fru Mette maa sikkert udpeges som den, der besørgede den mystiske Barsedaab.

Der ligger nogen Vægt paa, at Niels Blicher personlig har kendt Hr. Mogens, da der er en Mulighed for, at han selv kan have betroet N. B., hvad han oplevede med de maskerede Herrer, der skulde have Barsedaab.

Her er altsaa heller intet Holdepunkt for en Afvisning af det historiske Grundlag for Novellen.

Vi kommer derefter til selve den centrale Figur i Mytstikken: *Barnet*.

Spørgsmaalet om »Elskovsbarnet« beskæftigede omtrent

samtidig daværende Adjunkt, Dr. Hans Brix i Aalborg og Medicinalhistorikeren, Læge Kr. Carøe i Kjøbenhavn. Den førstes Resultater offentliggjordes i »Blicher-Studier« (1916) og den sidstes i »Personalhistorisk Tidsskrift« Maj 1917.

Resultaterne var imidlertid langt fra overensstemmende, idet Hans Brix holdt sig til Blichers Novelle, Niels Blichers Supplement og Kirkebogen (med de senere Tilføjelser), hvorved Spørgsmaalet henstaar uafgjort, medens Læge Carøe gik mere historisk tilværks. Hans Resultat gaar ud paa, at der 1734 blev født et Barn af en Hoffrøken hos den til Clausholm i 1730 forviste Enkedronning Anna Sofie Reventlow. Det blev ved Hjælp af to Bønderkoner ført til Vorning og der døbt med Navnet Eva Christiana, derefter bragt til Kjøbenhavn til Faderen, Hofchirurg Neander, men døde Aaret efter.

Der er sikkert ingen Grund til at drage dette Resultat i Tvivl, hvorimod det er saare problematisk, om det i det hele taget har noget med det i »Nøddaaaben« omhandlede Tilfælde at gøre. At gaa ud derfra synes at afstikke altfor snævre Grænser for de erotiske Udskejelser paa de omliggende Herregaarde i hine Tider.

Hidtil er der saaledes næppe oplyst noget, der kan berettige til at tro, at man virkelig *ved* noget om det historiske Udgangspunkt for Niels Blichers Beretning. Det synes mere naturligt at gaa ud fra, at *det overhovedet er umuligt at faa paalidelige Underretninger om tidligere Tidens hemmelige Elskovsaffærer* — alene af den Grund, at der sandsynligvis omhyggeligt blev sørget for, at der ingen Aktstykker blev bevaret herom.

Men til Vurdering af *Blichers Novelle* har sligt jo heller ingen væsentlig Betydning. Det var aldrig hans Mening at skrive Personalhistorie i sine Fortællinger. Derimod var det i høj Grad en Forudsætning for hans Digtning, at han havde et Holdepunkt, hvorfra hans Fantasi kunde tage sit Udgangspunkt. —

Den ydre Anledning til, at Blicher tog Motivet med Elskovsbarnet op paa, er utvivlsomt hans Besøg paa Bolbjerg, da han berejste den jyske Vestkyst i 1833.

Beskrivelsen af Bolbjerg i Indledningen til Novellen bærer tydelig Præget af Selvsyn, og det er vel rimeligt, at han under Besøget paa Bolbjerg har hørt om en Eneboer her for mange Aar siden, og hvorved hans Fantasi har begyndt at tumle med mystiske Skæbner i Fortiden.

Men nu søgte han en anden Vej ud med sin Forklaring af Elskovsbarnets Oprindelse, nemlig ved at lade det være Eneboerens Barn med Bondepigen Bodil og ved at lade det være den fornemme Dame, som efterstræber ham og fjerner Barnet ved sine Lejetjeneres Hjælp, for at dets Tilstedeværelse ikke skal binde ham til den anden Kvinde. Teknisk set er det ikke den nærmeste Løsning paa Mysteriet, men det sønderrevne, der er over disse Dagbogsoptegnelser, er saa storladne, at Kritikken maa forstumme. Novellen vil altid hæve sig op over Glemselen og give hvert Slægtleds Fantasi ny Næring — uanset hvilke Resultater den historiske Forskning end kommer til med Hensyn til Sammenhængen med Elskovsbarnets Nøddaab.

VI. Fjorten Dage i Jylland.

Som tidligere omtalt, var det Blichers Mening, da han i 1832 begyndte at skrive paa denne Novelle, at det skulde være »en Roman i stort Format«, med det vestlige Jylland som Skueplads og den franske Revolution som Tidsbaggrund.

Paa dette Tidspunkt havde han endnu ikke været paa sin første Rejse langs Vestkysten. Den fandt først Sted i 1833, og de umiddelbare novellistiske Frugter fra denne Rejse er dels den sidste Del af »Eneboeren paa Bolbjerg« og dels Novellen »Marie«. Beskrivelsen af »Klintekirken« i Indledningen til »Fjorten Dage« maa derfor tænkes at være anbragt senere end 1832.

Det endelige Resultat af Blichers Planer, som det foreligger i 5. Del af de samlede Noveller (1836), kan imidlertid ikke bedømmes retfærdigt, hvis man ikke fastholder den oprindelige Plan om at skrive en »Roman«. Det er hverken en topografisk eller en historisk Skildring, men en Fortælling, der er bygget over Barndomsindtryk og Minder, og som bekendt er disse ikke altid i Overensstemmelse med de virkelige Størrelses-, Tids- og Rumforhold, men kan være endda ganske betydelig vilkaarlig forskudt ved en senere direkte Sammenligning med Kendsgerningerne.

Dette maa man have i Erindring, naar man læser denne ubetinget den interessanteste af alle Blichers Noveller. Den afspejler paa mangfoldige Maader Digterens Barndomsliv i Vium Præstegaard, hvad der taltes om i hans Hjem, Sognets og Omegnens Beboere, det Indtryk, Tidens moderne Læsning gjorde paa ham, og meget andet. Som

Tidsbillede har Blicher ikke skrevet noget mere værdifuldt, trods de Friheder, han tager sig fra Historiens Fakta, intet saa lærerigt, og dog som Læsning baade underholdende og spændende. Om denne Novelle gælder derfor mere end om nogen anden, at den kan læses af alle Dan- nelseslag. —

Med Hensyn til *Stedsbeskrivelsen* er der straks en ikke ubetydelig Afvigelse fra de virkelige Forhold.

Læserne føres først til Klintekirken, der om end ikke navnefæstet saa dog udtrykkelig anbringes ved *Vesterhavet*, endda kun faa Favne derfra. Nu ved vi, at der med denne Kirke sigtes til den gamle Kirke i Agger (Nord for Thyborøn), hvis sidste Rest styrtede i Havet ved Stormfloden 1839, men selv om det var en anden Kirke ved Vesterhavet, saa vilde det ikke have bragt de topografiske Forhold i bedre Orden.

Fra Kirken kører man nemlig til Langebæk Præstegaard, som angives at ligge en Mil fra Kirken, »som en Lærkerede i Lyngen« og »som det lader til, midt i den vilde Hede«. Det er givet, at man fra Agger ikke i en Mils Afstand kan komme *midt* ud paa den vilde Hede, men paa dette Punkt tog B. ogsaa Forbehold ved Vendingen »som det lader til« (d. v. s. som det ser ud til).

Senere optræder »Havgusen« et Par Gange i Præstegaarden, hvad der godt nok stemmer med den angivne Afstand fra Havet, men derimod daarligt med Gæsternes Besøg paa Lyshøj, som i Novellen anbringes tæt ved Præstegaarden. Selskabet *gaar* til denne Høj, men kører derfra til Herregaarden Solholm, der maa tænkes at ligge længere mod Øst, da der senere paa Vejen fra Viborg til Solholm bedes i *Grønhøj Kro* (et Par Mil fra Viborg). Vi er altsaa nu kommen meget langt fra Vesterhavet, og der er ikke andet at gøre end at opgive ethvert Forsøg paa at faa Orden i dette Kaos.

Paa samme Maade vrimler det med Urimeligheder i Tidsangivelserne (Anakronismer).

Hvis man fastholder det Tidspunkt i den franske Revolution som Begivenheder, der omtales i Novellen, nød-

vendigvis maa sigte til, nemlig omkring Eftersommeren 1793, da »Bjerget« i Paris erobrede den eksekutive Myn- dighed, og da Revolutionstropperne belejrede Lyon, — saa kommer man i Forlegenhed med en Række andre Forhold, som kan tidsfæstes.

Dette er f. Eks. Tilfældet med Taterkvinden *Lange Mar- grethes* Optræden i Fortællingen som en omtrent 40aarig Kvinde. Det er historisk bevisligt, at hun var født omkring 1720 og at hun allerede Aaret før Novellens Begivenheder foregaar blev dømt til livsvarigt Tugthus og døde der i Oktober 1794; hun kan altsaa ikke have været paa fri Fod i Sommeren 93. Endvidere lader Blicher Drikkevisen »*Druen voxer paa vor Klode*« af *Falsens* Lystspil »*Dragedukken*« blive sunget under Besøget paa Solholm. Men dette Lyst- spil blev først opført 1797, og Visen kan derfor ikke være sunget fire Aar før paa den jydske Hede.

Endelig er der en Anakronisme i Slutningskapitlet, der angives at foregaa 22 Aar senere. Men 22 Aar efter Lyons Belejring er 1815, og følgelig kan Agger Kirke ikke paa dette Tidspunkt være »sit Fald eller Nedbrydelse ganske nær«. Gudstjenesterne fortsattes endnu i 23 Aar derefter i den samme Kirke, og endnu da Blicher skrev Novellen var Opførelsen af den nye Kirke ikke paabegyndt. Den indviedes 1838 og Digteren skrev dertil en Salme.

Den rigtige Forklaring paa Anakronismerne er den, at *hele* Perioden levede i hans Erindring, da han skrev No- vellen, dels i Omtale i Hjemmet, dels fra Selvsyn i hans Strejfen omkring i Egnen. At Novellen derfor kommer til at forrykke den historiske Tidsfølge, forringer ikke dens Værdi som Tidsbillede. Desuden vil disse mindre Afgivelser næppe forstyrre den Læser, der ikke har disse paa rede Haand, og de, der kan de nævnte Aarstal paa Fingrene, kan jo godt mere sig med at sammenligne Digt og Virke- lighed. *Helhedsbilledet* er ligesaa ægte, som det er interes- sant. —

Blicher bemærkede i Brevet til Ingemann, at han godt erindrede fra sin Barndom den franske Revolutions Virk- ninger inde i Jylland, og dermed maa naturligvis menes,

at han mindes, hvorledes Revolutionen blev *omtalt* i Vium Præstegaard og formodentlig i Faderens Samtale med Bønderne — som Drengen antagelig ofte har overværet*). Det er dog ikke saa helt let at efterspore disse »Virkninger«, hvad der har sin naturlige Forklaring i den Omstændighed, at de franske Friheds- og Lighedsprincipper næppe i Enevældens Periode egnede sig for aabenlyse Sympati-erklæringer.

Om der i den datidige jydsk Hovedstad Viborg virkelig har været en »*Jakobinerklub*«, er vistnok vanskeligt at faa oplyst, men at Revolutionen gav endogsaa ret kraftig Genlyd i »*Jyllands Hjerter*«, derom findes der interessante Vidnesbyrd i den lokale Avis, »*Viborger Samler*«.

I 1793 sad den fhv. Statsminister *Ove Høegh-Guldberg* som Stiftamtmand i Aarhus, og han var ikke nogen Ven af den franske Revolution. Det ses af Breve fra hans Haand i denne Tid, at han var slaaet af Rædsel og Raseri ved at høre, hvorledes Guillotinen arbejdede i Paris, og han udtalte Haabet om, at de Hære, der rykkede mod Frankrigs »onde, morderiske og æreløse Styrere«, maatte gøre en snarlig Ende paa »disse Menneskelighedens, Selskabelighedens [d. v. s. Samfundet], Roelighedens, Ordenens og al Religions Fjender«.

Formodentlig er lignende Ønsker kommen til Orde offentligt, thi i »*Viborger Samler*« for 24. Juni og 1ste Juli 1793 optræder en Indsender med en Artikel: »*Noget om Jacobinere og Aristokrater*, i Anledning af den 31. Maji 1793«, hvori man finder en ret god Baggrund for Jakobinerklubben i »*Fjorten Dage i Jylland*«.

Forfatteren klager i dette Indlæg over »*Partie-Aanden*«, som »i det mindste for en Tid fordunkler Sandheden«, og det bedste Bevis herfor er »dette mærkværdige Korstog mod Franskmændene, der i sin Latterlighed overgaar hiint berømte til det forjættede Land . . .«

»Neppe er nogen Ting blevet mere misforstaaet, end denne for Frankrig lykkelige, og for det hele øvrige Europa heldige Friheds Periode er blevet det, ved den Skilsmisse, Partie-

*) Smlgn. Hans Hansen: »*Blichers Barndom og Ungdom*« (Kbh. 1902).

Aanden har gjort imellem Jacobinere og Aristokrater. Uvisheden i Bestemmelsen af, hvad disse Ting er, har forøget Hadet der endog gaaer saavidt, at naar man i de fleste Lande udenfor Frankrig yttre sin Mening til en af Siderne, saa heder det, troe ham ei, det er en Jakobiner; eller saaledes taler ingen uden en Aristokrat*

Forf. kender »intet større Hædersnavn« end Jakobiner for »hine ivrige Republikanere, der med Indsigt og Forstand, redeligt Hierte og uforsagt Mod, trodse alle indvortes Forrædere, alle udenlandske Stratenrøvere, som anfalde dem, og alle de stormende Uroligheder, som fyrrigt Blod, fornærmet Tillid, længe følte Undertrykkelse og overspændt Indbildnings-Kraft bringer afsted Et Exempel tør jeg vise i en Robespierre, en Mand, hvis urokkelige Dyd Efterverdenen først vil sætte Priis paa.«

Forf. raader da til at bortkaste Navnene — »især vi som ere Medborgere under en lykkelig oplyst Monarkisk Regjering«*).

I den næste Artikel hævder den samme Indsender, at det maa forholde sig med de franske Tilstande paa »en ganske anden Maade end de Tydske Aviser fortæller«, thi Hovedstaden (Paris) nyder »den største Roelighed«. Til Støtte for denne Opfattelse anfører han, hvad »Hamb. Korresp.« for 24. Juni havde skrevet:

«. . . Man besøger Kaffehuse, Skuespil og Spadseregange; og taler koldsindig om Preuser, Insurgenter og Engælænder. Man hører hverken om Mord eller Tyverie; men vel at man fængsler og læslader mistænkelige Folk.«(!)

Hen i August kommer en anden — eller maaske er det samme — Indsender med en Oversættelse af den Tale, der blev holdt i Domkirken i Strassbourg af *Eulogius Schneider*, Biskoppens Vikar, »da han aflagde sin Borger-Eed«. Den har til Overskrift: »*Evangelii Overensstemmelser med Frankrigs nye Statsforfatning*«. Talen har ikke saa megen Interesse — da den jo er i Revolutionsherrernes Favør —, som den Fodnote, Indsenderen ledsager den med:

»At denne Tale er skøn, kan vel ingen nægte; men at den tillige indeholder den dyrebareste Sandhed er ulige vigtigere.

*) Indsenderen er altsaa dog i sidste Øjeblik kommen i Tanker om, hvor han befinder sig.

Jeg kiender intet, som bedre kan stoppe Munden til paa dem, der skraale over Religionens almindelige Omstyrtelse, fordi et Lands Indbyggere fandt det nødvendigt, at alle skulde kunde læse Bibelen, at afskaffe deres bedrageriske ypperste Præst og ryggesløse Geistlighed og at gjøre deres Biskopper og Præster til det, de burde være, Lærere i Staten og Mynstere paa Dyd.*

Hvis man nu sammenligner disse Indlæg med Blichers Skildring af Jakobinerne i Novellen, saa vil der intet være i Vejen for at antage, at de første Artikler kan være indsendt af den juridiske Embedsmand »Fialtring« og den sidste af Pastor »Rumsøe«, som højlydt erklærer, at han »Fanden knække sig ikke præker andet end Fornuft og Moral«. Købmand *Dyber* maa vistnok frifindes for Mistanke om, at han kunde skrive Artikler til Avisen.

Alt ialt har Blichers Novelle forsaa vidt sin solide historiske Baggrund i den lokale Datidspresse. Derimod er det rimeligvis omsonst at søge efter Modeller til disse revolutionære Snakkehelte. At de har været til Stede i Egnen, er der ikke Tvivl om, da Blicher sjælden skrev sine jydskke, hjemlige Noveller uden at have Model til Personerne. Disse er mere *sete* end tænkte, og derfor er de just saa levende den Dag i Dag. — — —

Den sociale Baggrund for Novellen har to Sider, Gods ejerens Forhold til Bønderne og Befolkningens Forhold til Taterne.

Hvorvidt Kammerherre *Schinkel* paa Hald er Model for Baron Sonnenthal (og Herregaarden Novellens »Solholm«), som forskellige Kritikere har ment*), er ikke saa sikkert som man synes at være gaaet ud fra. At Solholms store Taarnspir (»Tørveskruerne«) ikke findes eller fandtes paa det Hald, Blicher kendte, ligger der liden Vægt paa, saavel som paa, at Beskrivelsen af Omgivelserne heller ikke stemmer.

Men i Virkeligheden er dette ogsaa forsaa vidt underordnet, som Baronon næppe kan siges at være andet end en typisk Repræsentant for sin Samfundsklasse i Tiden — saa vidt man hidtil har kunnet skønne ogsaa i Hen-

*) Se saaledes Hans Brix: »Blicher-Studier« (1916), S. 88.

seende til at efterstræbe Pigerne paa Godset. Blicher synes i hvert Fald at have haft det Indtryk, at dette Forhold ikke var ualmindeligt, siden han ogsaa i »Viinhandleren og Herremanden« — i den deri indlagte Folkevisé — udformer det samme Motiv, dog i en endnu grellere og uhyggeligere Form.

Dette Forhold er den biologiske Forudsætning for Vangs tragiske Skæbne, som Blicher gennemfører med gribende og sikker Maalbevidsthed. Det er iøvrigt ogsaa værd at lægge Mærke til, hvor sikkert denne Type binder Revolutionsideernes Lighedsprincipper sammen med de sociale Tilstande i Novellen.

Taterne havde allerede paa dette Tidspunkt været et gammelt Emne i Blichers Forfatterskab, baade det samfundskonomiske og det novellistiske. Fra 1820 stammer den første tidligere omtalte Afhandling om dette Emne, og deri tog han Ordet for at Regeringen skulde drage Omsorg for »Natmandsslægtens totale Indblanding med de øvrige Borgerclasser«. De Principper, som han deri gjorde sig til Talsmand for — at betragte Taterne som Mennesker — praktiserede Blicher hele sit Liv, og i hver eneste Novelle, hvori de omtales, udtaler han Sympati for denne Pariakaste og bestræber sig for at vise, at de baade har menneskelige Følelser og Æresbegreber og forstaar at gengælde godt med godt, naar de behandles som Mennesker. I Henhold hertil spiller »Lange Margrethe« ogsaa Rollen som den frelsende Engel (*deus ex machina*) i Novellen. Denne af Samtiden saa frygtede Skikkelse er som nævnt en historisk Person, og da Blicher i sin Barndom har set hende, saa er Portrættet af hende formodentlig nogenlunde rigtigt, i hvert Fald som det stod i hans Erintring fra Barndomsaarene. — — —

Medens vi er ved Minderne fra Drengesaarene, er det rimeligt at omtale en Person, som spiller en ikke ringe Rolle i Novellen, nemlig Forvalter *Hiarum* paa Solholm. At Blicher har set denne Person, kan der ikke være nogen Tvivl om, saalidt som at han altsaa er tegnet efter en i Sognet levende Person.

I Faderens, Niels Blichers, Topographi over Vium Præstekald« (Viborg 1795), findes der under Kapitlet »Sæder og Skikke« en Beskrivelse af Dansen ved Bondebryllupperne, hvori Forf. gør gældende, at de mandlige Dansere gør des mere Lykke, jo mere de kan »knixe, stampe, hoppe, klappe med Hænderne, bukke, hælde til Siderne og gjøre Kunst-Sving med Armene«. I en Fodnote hertil læses følgende:

»Især have vi een i Vium, som den kjære Læser gjerne maatte give Penge for at see ham dandse en Menuet. Jeg torde vedde 10 mod 1, at han skulde faa Cato selv til at skogerlee«.

Sammenlign hermed Kapitlet »Bondegildet« i Novellen, hvor det om Forvalter Hiarums Dans hedder:

»Det var den plumpe Forvalter, der sparkede ud i en Menuet — — — hans Dans til hvilken jeg hverken før eller siden saae Mage. Han holdt begge Hænderne i Buxelommerne — kastede Hovedet idelig tilbage, hvorved en lille Pidsk, bundet noget til Venstre, snart smuttede under Kjolekraven, snart pippede op med Enden — de gulkravede Been kastede han kraftigt ud til Siderne . . . « o. s. v.

Medens Fortælleren ser derpaa, kommer Præsten hen til ham og siger:

»De betragter vist Forvalter Hiarum?« — — — »Hans Dands . . . er virkelig højst karakteristisk« . . . o. s. v.

Det lille Træk er symbolsk for Blichers Opsamling af Iagttagelser og Minder fra Barndommen. — — —

Om *litterært Forbillede* for »Fjorten Dage i Jylland« kan der ikke tales, og dog spiller en meget ældre Bog en meget betydelig Rolle i Baggrunden af Blichers Barndomserindringer, nemlig den tykke tyske Roman »Siegwart, en Klosterhistorie«.

Hans Hansen har i sin Bog »Blichers Barndom og Ungdom« skrevet (Side 22), at der i Vium Præstegaard laa »fuldt op af alle Slags Bøger«. Hvorfra Forfatteren har sin Oplysning kan ikke ses noget Sted, og den forekommer mig at være af noget tvivlsom Karakter som den staar

der. »*Fuldt op af alle Slags Bøger*« er unægtelig ikke saa ganske lidt. Det stemmer heller ikke med Niels Blichers Bemærkninger om denne Sag i hans ofte nævnte Sognebeskrivelse, hvor han klager over sin Mangel paa Evne til at købe de fornødne Bøger, skønt de, han har, havde kostet 150 Rdl., og han maa derfor laane sig frem*). Det synes ikke deraf at kunne sluttes, at der var fuldt op af Bøger i Præstegaarden. For 150 Rdl. kunde man ganske vist faa flere Bøger end man nu faar for 300 Kr., men alligevel — —

At Niels Blicher har haft Millers Klosterhistorie, er imidlertid udenfor al Tvivl. Den var efterhaanden udkommen i tre Dele med tilsammen 1019 Sider i Løbet af Aaret 1778 (Aaret før Niels Blicher blev Præst i Vium) og kostede ialt 9 Mark, saa der kunde jo ikke faaes ret mange Bøger af den Slags for 150 Rdl.

Bogen var Modelæsning den Gang, ikke blot i Tyskland, men over hele Evropa, hvor de følsomme Sjæle søgte Anledning til at udgyde Taarer. Den var skrevet af en teologisk Kandidat, som var Ven med Klopstock og Claudius og blev paa Dansk oversat af Præsten *H. J. Birch* (Valensbæk-Glostrup), som i Fortalen betegnede den som en moralsk Roman, han ikke behøvede at gøre Undskyldning for at have oversat. Subskribentlisten paa Oversættelsen indeholder da ogsaa Navne paa adskillige Præster (ved Siden af Professorinde Balle), og Boghandler Gyldendal staar opført med 20 Subskribenter. Endnu skal tilføjes, at »Siegwart« herhjemme fremkaldte en Mani for »Klosterhistorier«, ligesom der i 1830erne rasede en Novelle-Epidemi.

At Steen læste Romanen i sine Drengaar, er der ikke Tvivl om. I Novellen »*Eneste Barn*«, hvori der er et Stykke Selvbiografi, spiller den samme Roman en ikke ubetydelig Rolle, naar B. som Dreng kom over til Hald og kom ind til Schinkels Datter Charlotte.

»Siegwart« er altsaa indgaaet i hans Barndomserindrings Verden med et uudsletteligt Præg af Poesi. Romanens

*) »Topographie over Vium Præstekalde, Ny Udg. (Kbh. 1924), S. 37.

Helte og Heltinder blev Drengens Helte og Heltinder — ganske paa samme Maade som Ingemanns Helte og Heltinder er bleven sin Tids opvoksende Ungdoms. Saa kloge maa vi allesammen være bleven, at vi ved, hvorledes den Bog, der fængslede os stærkest i vor Barndom, staar dybest præget i vor Erindring for hele Livet — uanset dens menneskelige og kunstneriske Værdi og tildels ogsaa uanset, hvilken »bedre Forstand« vi faar med Aarene.

Hvor dybt de to Heltinder i Millers Roman har præget sig i Blichers Bevidsthed, fremgaar deraf, at de to kvindelige Hovedpersoner i hans Fortælling *Therese* og *Mariane* bærer de samme Navne som i Klosterhistorien, og som *Mariane* i »Fjorten Dage i Jylland« faar den samme tragiske Skæbne som *Mariane* i »Siegwart«, saaledes bliver *Therese* i Novellen lykkelig med sin *Nordstjerne*, ligervis som *Therese* hos Miller bliver det med sin *Kronhelm*. Ja maaske er der tænkt paa en Lydlighed mellem det mandlige Navnepar *Kronhelm*—*Nordstjerne* og *Vang*—*Siegwart*.

Uagtet Blicher langt fra var en sentimental Natur — han haaner i hvert Fald gentagne Gange »Taareperserne« —, saa nænnede han ikke at haane Klosterhistorien. Tværtimod — paa Højdepunktet af *Thereses* og *Nordstjernes* Lykke lader Blicher *Elskeren* sige:

»Gjøre vi nu ikke Millers Digtning til Virkelighed? Jeg er din *Kronhelm*, *Therese*.«

Og det er ikke hverken Spot eller Ironi. Barndoms-erindringen var for ham hellig til at drive Løjer med deres Genstand. — — —

Det er overhovedet paa Erindringerne og Oplevelserne, Blicher har bygget en væsentlig Del af sin Prosadigtning, og naar det tilsyneladende ser ud, som om Noveller som *Landsbydeggen* og *Vejlbypræsten* danner Undtagelser, saa er det kun overfladisk set — hvad jeg tidligere har gjort Rede for. Derimod er det ganske aabenbart, at alle de skriftlige Arbejder, som han ikke staar i personligt Forhold til, for bestandig vil blive betydningsløse.

I den Henseende betegner Blicher et Gennembrud i dansk Litteratur. Han var *den første, der vovede at tro, at*

der var Poesi i Oplevelser og Minder. Efter ham er det bleven en let Sag at skrive Bøger derpaa, men før ham var det en tvivlsom Ting, som Æstetikken trak paa Skuldrene af.

Men er »Fjorten Dage« saaledes bygget paa Erindringerne fra Barndommen, saa er der til Gengæld adskillige tydelige Indskud fra den Nutid, der omgav Spentruppræsten paa det Tidspunkt, Novellen blev skrevet. Det er især Tilfældet i sidste Kapitel »Gjensyn«.

Det er vel rimeligst at antage, at Præsten i Langebæk i alt væsentligt er tegnet med gamle Niels Blicher som Model. Hvorvidt der i den første Del af Novellen kan være laante Træk, er vanskeligt at sige, men det er sikkert den gamle Præst lyslevende, vi har i sidste Kapitel. Niels Blicher var jo endnu levende, da Novellen blev skrevet, og han døde først tre Aar efter, at den var udkommen.

»Jeg er saa ene — saa ene i min høje Alderdom«, siger den gamle Præst til sine Gæster, da de besøgte ham mange Aar efter. Saadan har Niels Blicher sikkert sagt til Sønnen mange Gange, naar han vendte hjem til Spentrup Præstegaard efter sine Rejser og Jagtudflugter. Der har næppe været hyggeligt for den Gamle, naar Sønnen var borte.

Men naar den gamle Præst saa midt i sin Ensomhed og Verdensfjernhed pludselig begynder at tale om Pastor Rumsøes saarede Forfængelighed, fordi Præsten »kom for Skade« — efter at Rumsøe var bleven hans Amtsprovst — at titulere ham blot *højærværdig*, medens Amtsprovster havde Krav paa *»Højædle og Højærværdige«* — — saa er der næppe nogen Tvivl om, at det er Digterens egne Oplevelser, der her er gengivet, og at han har benyttet denne — iøvrigt søgte — Lejlighed til at give sin Harmes Luft. Dette Indskud staar nemlig saa besynderlig døgnbruttalt til den vemodige Efteraarsstemning, der præger Kapitlet, en Stemning, hvori alt nærværende synker ned til Ubetydigheder i Forhold til den Evighed, den gamle ensomme Præst staar overfor. Desuden vilde det slet ikke ligne gamle Niels Blicher at glemme den Titulurskala, som hørte til den Tid, han var opvokset i. Steen var betydelig mere formløs i sin Stil.

Indhold.

	Side
Forord.....	5
<i>Fra Thorning-Perioden 1820—1825.....</i>	<i>9</i>
I. Omgangskredsen.....	12
II. Præst og Jæger.....	21
III. Interesseomraader.....	24
IV. Privat Økonomi.....	30
V. Blichers Digternavn før 1824.....	37
VI. Omkring Landsbydegnens Dagbog.....	41
<i>Fra Nordlys-Perioden 1827—29.....</i>	<i>51</i>
I. Blichers Læsekreds i Samtiden.....	54
II. Fruentimmerhaderen.....	57
III. En litterær Opgørelse.....	62
IV. Blicher som Oversætter.....	70
V. Efter den ægteskabelige Katastrofe.....	80
Andejagten.....	86
VI. Hosekræmmeren.....	90
VII. Præsten i Veilbye.....	97
<i>Intermezzo. Omkring »Diana» 1830—1832.....</i>	<i>105</i>
<i>Samling af det spredte. 1833—1836.....</i>	<i>113</i>
I. Et Blik paa Tidens Bogmarked.....	115
II. Novellernes Modtagelse.....	119
III. Kritikkkens Røster.....	124
IV. »Himmelbjerget».....	133
V. Eneboeren paa Bolbjerg.....	138
VI. Fjorten Dage i Jylland.....	144

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN

